

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | junij 15 | 4,70 EUR

66

Popravni izpit

Etika in vrednote v šoli

Naš pogovor: Ivan Esenko

V žarišču: Človekove
pravice in družina

Za življenje - za danes in jutri

oddaje za družinsko sožitje

Naši gostje Christian Gostečnik, Marko Juhant, Lea in Albert Mrgole, Karel Gržan ter Tadej Strehovec razmišljajo in svetujejo ...

Žepni koledar Vzgoja 2015/16

Koledar zajema obdobje **od avgusta 2015 do decembra 2016**.

Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu.

Tedenske misli in dnevna mašna berila dajejo poseben ton praznikom in drugim obdobjem v letu.

Zaradi formata v velikosti knjižice (100 x 190 mm) je zelo priročen. Obsega 180 strani.

Cena na uredništvu je **5,50 EUR** (+ poština). Prvim 20 naročnikom poštino podarimo.

Informacije in naročila:
<http://www.dkps.si>,
01/43 83 987 ali
dkps.seminarji@gmail.com.

Stephanie Schneider
Kako naj se (ne) prepiramo
Vodnik za uspešno reševanje družinskih nesoglasij

www.mohorjeva.org

Celje, Prešernova 23, tel.: 03/490-14-20

Ljubljana, Nazorjeva 1, tel.: 01/244-36-50

Prisrčen in humoren zapis, ki vas bo že med branjem spravil v dobro voljo, »toplo priporočajo izmозgani starši«!

Prepiranju se v družini ne moremo izogniti; in včasih je lahko precej boleče. Pa vendar so spori pravzaprav pomembni in koristni, da se kot družina lahko razvijamo. Kako naj se jih torej lotimo, ne da bi drug drugega prizadeli?

Stephanie Schneider govori iz izkušenj.

S konkretnimi spodbudami k razmišljanju in z ukrepi za »prvo pomoč« prinaša sveže in uporabne namige za reševanje (ne)potrebnih družinskih nesoglasij.

Podatki o knjigi

- Naslov: **KAKO NAJ SE (NE) PREPIRAMO**
- Podnaslov: Vodnik za uspešno reševanje družinskih nesoglasij
- Avtor: Stephanie Schneider
- Ilustracije: Kai Pannen
- Prevod: Tadeja Petrovčič Jerina
- Cena: 15 €
- Velikost: 170 mm × 155 mm
- Število strani: 42

1851

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba
CELJE - LJUBLJANA

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenc
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici

Prelom
Ikona Rozman d.o.o.

Tisk
Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje
Lucija Petelinšek
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2015 je 4,70 EUR. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 18,80 EUR (tujina 33 EUR). DDV in poštnina sta všteteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Družina je ...

✉ Silvo Šinkovec

“Družina ni nekaj, kar bi lahko revolucionarno vrgli v smetnjak,” je rekel Viktor Frankl v Cankarjevem domu leta 1995. Ker je družina osnovna celica družbe in zibelka človečnosti, bo vedno zanimiva za vzgojitelje, politike, komercialiste, kulturnike, duhovnike, aktiviste. Ker je vloga družine odločujoča za človeštvo, se v razpravah o njej vedno sprosti veliko energije.

Trstenjak je na istem posvetu rekel, da “družino ustanovita mož in žena kot potencialna starša otrok.” Podlaga za to je prava ljubezenska vez, kajti “samo ljubezen lahko resnično spozna partnerja, torej človeka v njegovi enkratnosti in edinstvenosti,” doda Frankl. Papež Frančišek je aprila letos na redni splošni avdienci z zanosom in čudenjem dejal, da se “zemlja napolni z ubranostjo in zaupanjem, kadar zaveza med moškim in žensko živi dobro.” Frančišek daje poslanstvu moža in žene veličasten pomen. Ta odnos omogoča tudi spoznavanje sebe zato, “da bi se človek bolje spoznal in se skladno razvijal, potrebuje vzajemnost med moškim in žensko. Brez vzajemne obogatitve v njunem odnosu – v razmišljanju, delovanju, v čustvih, delu, veri – zakonca niti ne moreta do dna razumeti, kaj pomeni biti moški in ženska”. Gabi Čačinovič Vogrinčič je v Cankarjevem domu leta 1995 slikovito povedala, kaj za otroka pomeni vzajemen odnos med očetom in mamo: “Očetova prisotnost ni samo prisotnost v delitvi dela, ampak dragocena prisotnost v tem, da za svoj odmev dobiš še drugi vtis, da nisi soočen le z enim človekom, da si soočen z odnosom med očetom in mamo. Prisotnost očeta je, da se naredi še prostor, da se lahko bolje sprehodiš od sebe k njemu, pa ne samo k njemu, tudi k njej nazaj, ker vidiš, kako se on z njo sprehaja.”

Papež Frančišek razmišlja teološko in trdi, da je spolna razlika v vseh vrstah živih bitij, toda samo pri človeku ima Božjo podobo. Svetopisemski odlomek (1 Mz 1,26–27) v dveh vrsticah kar trikrat ponovi, da sta mo-

ški in ženska podobi Boga. To pomeni, da sta moški in ženska kot par podoba Boga. Zato “razlika med moškim in žensko ni namenjena nasprotju ali podrejenosti, ampak občestvu in rojevanju, vedno po Božji podobi.” (Frančišek) Naš čas odpira nove poglobitve razumevanja razlike med moškim in žensko, hkrati pa vnaša dvome. Papež se sprašuje, “ali ni teorija spola, ki hoče izbrisati spolno razliko, ker se z njo ne zna več soočiti, izraz frustracije in poraza.” To je korak nazaj, odstranitev spolne razlike ustvarja problem in ne daje rešitve. Rešitev problemov je v tem, da se moški in ženska več poslušata, se bolje spoznavata, se spoštujeta, se imata rada in prijateljsko sodelujeta, ne pa da bežita drug pred drugim v svoj svet. V tem kontekstu razumem filozofa Ošlaja, ki je pred nekaj tedni rekel: “Pravico istospolnih parov do posvojitve otrok je možno uzakoniti le na račun zanemarjanja in teptanja pravic otrok. Navidezna ljubezen do otrok se namreč tu usodno meša z njihovim razvrednotenjem in instrumentalizacijo.” Žarišče prinaša več razmišljanj na to temo.

Musek je, tudi v Cankarjevem domu, o pojavu različnih vrst družin trdil, da so “sprejemljive oblike družinskega življenja tiste, ki zadovoljujejo osnovno funkcijo družine: reprodukcijo, generacije in oblikovanje posameznikove osebnosti,” to sta jedrna in razširjena družina. Bi Musek, Čačinovičeva, Trstenjak, Frankl, Ošljaj danes ponovili iste stavke? Verjamem, da bi, kajti družina ni nekaj, kar bi lahko revolucionarno vrgli v smetnjak. Prihodnost družine in družbe je v rokah vsake generacije. Zakonska zveza in družinska skupnost sta resna stvar, zato se razmišljujoči ljudje ne izogibajo tej temi, saj je ta osnovnega pomena v prizadevanju za “svobodnejšo in pravičnejšo družbo”. Klinarjeva je v letu družine pozvala, da bi se “v prizadevanju za boljše družinsko sožitje zavzeli skupaj, vsak s svojim izvirnim prispevkom” in sprožili speče imunske sile k delu za družine ter iskali “dobro v ljudeh, kajti veliko več je dobrega kakor slabega.” ■

3

Marijana Kolenko:

Človekove – otrokove pravice v luči ZZDZ*... Verjamem, da si odrasli želijo otrok – tudi istospolni*

partnerji, ki bi želeli imeti otroka oziroma ga posvojiti, je pa velika dilema, ali imajo tudi to pravico; da lahko otroka posvojijo in ga vzgajajo v duhu drugačnosti. Otroci se sami ne morejo odločiti o tem, kje in v kakšni skupnosti bodo živeli, temveč so odvisni od odraslih, ki se odločajo v njihovem imenu. ...

21

Peter Lah:

Človekove pravice*... Ne obstaja 'človekova pravica' do državno priznane poroke med dvema osebama istega spola. Obstaja*

pravica do enakosti pred zakonom, na katero se sklicujejo zagovorniki izenačitve istospolnih skupnosti. Na tem mestu je treba poudariti dve stvari. Prvič, ločiti je treba med zakonom kot pogodbenim odnosom med dvema odraslima osebama in družino. ...

32

Janez Poljanšek:

Ton

... "Dragi, danes boš pa ti pomil posodo, kajne?" reče žena možu po kosilu. Ker njen dragi ni najbolj

navdušen pomivalec posode, je zelo pomembno, s kakšnim tonom se žena obrne nanj. Je to nežno, proseče, spoštljivo? Ali pa ukazovalno, ironično, ponižujoče? Na kateri besedi je poudarek, kakšen je zven njenega glasu? Ton, s katerim je nekaj izrečeno, je lahko odločilen. ...

34

Viljem Ščuka:

Otroci in mladostniki z motnjo pozornosti: prepoznavanje dogajanja

... Sklepamo, da so poleg genetskih vzrokov čedalje pogostejše prisotni tudi pogoji okolja, ki motijo zdrav življenjski slog. Sodobno družino še posebej ogroža popustljiva (permisivna) vzgoja otrok, potrošniški življenjski slog, neravnovesje bioloških in življenjskih ritmov, raba strupenih kemikalij v hrani, poljščinah, čistilih, insekticidih, energetskih virih in drugod. ...

36

Simona Levč:

Koraki do samostojnosti*... Starši morajo pred otroka postavljati različne*

zahteve, ki so primerne njegovi starosti. Zahteva ni samo pričakovanje, ne samo prošnja. Zahteva je poziv k določeni aktivnosti, k delu. Seveda morajo biti starši pri postavljanju zahtev realni. Problem lahko nastane, če so zahteve staršev previsoke, prenizke ali pa jih sploh ni. ...

Uvodnik1 Silvo Šinkovec: **Družina je ...****V žarišču: Človekove pravice in družina**

- 3 Marijana Kolenko: **Človekove – otrokove pravice v luči ZZDZ**
- 5 Peter Rožič: **Deklaracija človekovih pravic: moč, argument, soglasje?**
- 7 Bojan Žalec: **Pravica do prave družine: neodtujljiva pravica vsakega otroka**
- 10 Borut Holcman: **Na rob novemu ZZDZ**
- 13 Erika Ašič: **Znanstveniki o teoriji spola**
- 15 Roman Vodeb: **Ustava, psihoanaliza, človekove/otrokove pravice**
- 19 France Cukjati: **Človekove pravice in njihova zloraba**
- 21 Peter Lah: **Človekove pravice**
- 23 Sonja Pungertnik: **Pravice so zapisane v stvarstvu in v ljubezni**

Naš pogovor24 Erika Ašič: **Ivan Esenko: Otroci so radi v naravi****Etika v šoli**25 Stanko Gerjolj, Franz Feiner, Mojca Resnik: **Etika in vrednote v šoli: 6–8 let****Biti vzgojitelj**31 Marko Pavliha: **Alojz Cindrič o doktorandih profesorja Franceta Vebra****Duhovna izkušnja**32 Janez Poljanšek: **Ton****Razredništvo in vzgojni načrt**34 Viljem Ščuka: **Otroci in mladostniki z motnjo pozornosti: prepoznavanje dogajanja****Starši**

- 36 Simona Levč: **Koraki do samostojnosti**
- 38 Janja Dermastja: **Popravni izpit**
- 40 Bojan Kovačič: **Pomen igranja inštrumenta in vaje**

Vzgojna področja42 Milček Komej: **Desetnica kot Maleševa barvita osebna izpoved****Prostovoljno delo**44 Bogomir Novak: **Ukrepi zoper trgovino z ljudmi****Izkušnje**

- 46 Slavka Janša: **Blagoslov šolskih torbic**
- 47 Peter Končan: **Preventivna vzgojna ponudba**

47 **Nova spoznanja**48 **Prebrali smo**48 **Iz življenja DKPS**51 **Napovedni koledar**53 **Summary**53 **Avtorji**

Človekove – otrokove pravice v luči ZZZDR

✍️ Marijana Kolenko

Tema, ki se nanaša na človekove pravice in se v velikem deležu dotika otrokovih pravic, je zelo pomembna, zato je prav, da jo večkrat osvetlimo.

Sprememba zakonodaje – Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), ki bi naj izenačila pravice vseh ljudi, je razburila slovensko javnost, predvsem pa jo razdelila tudi na tem področju. To je žal slaba popotnica pozitivnim spremembam, ki bi jih naj s tem vnesli v življenje ljudi in izenačili pravice vseh ljudi, med drugim tudi istospolnim partnerjem. Žal so vsem tem razpravam – mnogokrat tudi zelo nestrpnim, neobjektivnim in na trenutke žaljivim – priča tudi otroci v družinah in posredno tudi v šolah, kamor otroci prinašajo razmišljanja in pogovore svojih staršev in se odražajo v nestrinjanjih, nestrpnosti, lahko pa tudi v neprimerem vedenju. Zelo težko je v vzgojno izobraževalnih ustanovah narediti vse potrebno, da bi mladi dobili realno sliko o dogajanju med odraslimi, saj na njihove poglede vplivajo starši, strokovni delavci šole in širše okolje. Ti pogledi pa so zelo različni in pogosto subjektivni. Težko je mlade nagovoriti, da kritično razumejo posvojitev otrok istospolnih partnerjev, da razumejo, da se nekateri odrasli ne bodo nikoli strinjali s temi spremembami in bodo na glas obsojali drugačne.

Menim, da zakon prinaša nekaj zelo pozitivnih sprememb glede izenačitve pravic, izenačeni pravici do posvojitve otroka v družinah istospolnih partnerjev pa nisem naklonjena. Menim tudi, da smo določene usmeritve v zakon vgradili na hitro in se o njih nismo uspeli dogovoriti s konsenzom večine

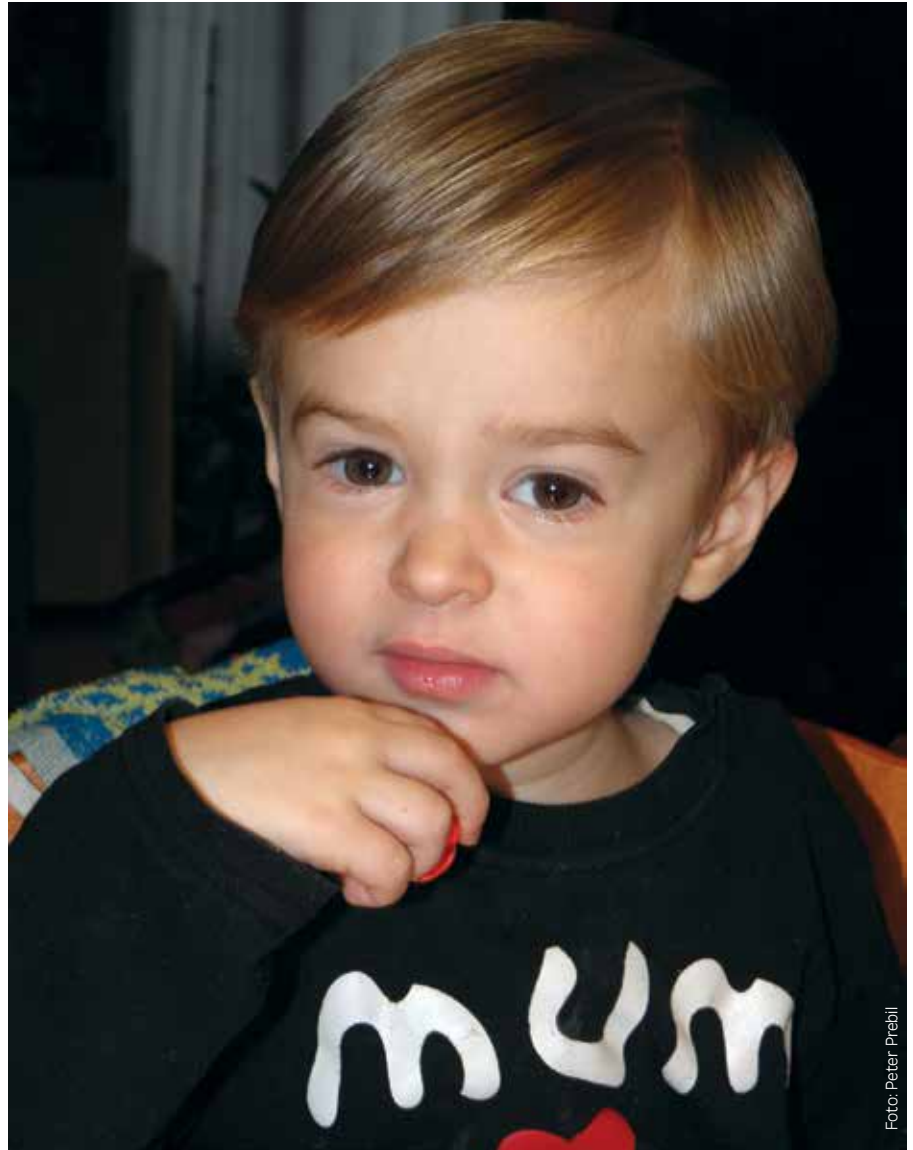

Foto: Peter Prebil

ljudi v državi. Namen spremembe zakonodaje je zagotovo pozitiven z vidika, da bi Slovenija bila pravna in socialna država, kot zapoveduje 2. člen Ustave. Le-ta omogoča zagotavljanje enakovrednega dostopa do pravic ne glede na osebne okoliščine, saj prevladuje mnenje, da se le s tem lahko zagotovi družbena in socialna vključenost ter udejanji dejanska enakopravnost vseh.

V nadaljevanju je zapisano, da pravno priznana razmerja v zunajzakonski in zakonski skupnosti ter družini niso pomembna le za uveljavljanje pravic in dolžnosti na področju družinskega prava, ampak vplivajo tudi na številne pravice in dolžnosti posameznikov na drugih področjih pravnega življenja, od dednega, odškodninskega in kazenskega do delovnega in davčnega

ter prava socialne varnosti. Menim, da je ta sklop pravic pozitiven in prinaša večjo varnost posameznikom in tudi različnim oblikam družin ter večjo varnost otrokom. Pri pripravi sprememb zakona se je ponovno pokazalo, da smo ljudi premalo ozavestili, kaj vse predlagane spremembe prinašajo, predvsem pa smo ljudje premalo ozaveščeni v strpnosti do drugačnih. Premalo poznamo 'sodobne' oblike družin, ki niso nujno več klasične starševske – oče, mati in otrok, kot je dolgoletni stereotip, ki ga poznamo vsi in se zelo težko sprijaznimo z drugačnimi oblikami kot enostarševske družine, istospolne skupnosti.

V tem okviru se pojavi tudi pravica do otrok in na tem področju so mnenja zelo različna. Verjamem, da si odrasli želijo otrok – tudi istospolni partnerji, ki bi želeli imeti otroka oziroma ga posvojiti, je pa velika dilema, ali imajo tudi to pravico; da lahko otroka posvojijo in ga vzgajajo v duhu drugačnosti. Otroci se sami ne morejo odločati o tem, kje in v kakšni skupnosti bodo živeli, temveč so odvisni od odraslih, ki se odločajo v njihovem imenu. Zame osebno je bolj zdravo, da otroci odraščajo v mešani skupnosti in imajo možnost oblikovanja osebnosti iz moškega in ženskega pogleda, saj je

za odraščanje ta izkušnja bolj pozitivna in sprejemljiva. Hkrati pa se je treba zavedati, da tradicionalna družina ne zagotavlja garancije, da starši v družini, kjer imajo različne težave (alkohol, droga, zanemarjanje otrok ...) otroke vzgojijo v pozitivne in zdrave osebnosti. Vendar te garancije ne zagotavlja niti istospolna skupnost.

“ Odrasli si želijo otrok – tudi istospolni partnerji, ki bi želeli imeti otroka oziroma ga posvojiti, je pa velika dilema, ali imajo tudi to pravico; da lahko otroka posvojijo in ga vzgajajo v duhu drugačnosti. ”

Še več dilem se pojavlja v okolju, kjer je prisotna nestrpnost do drugega spola. Iz nje izvira tudi način vzgoje otrok. Šolstvo se bo zagotovo znašlo pred novo preizkušnjo. Že sedaj se srečujemo z izjemno obsežnim naborom težav: nevzgojenost, nestrpnost, zavedanje in izkoriščanje pravic ter odsotnost odgovornosti, razvajenost, agresivnost, nasilje, kar zelo težko obvladujemo, saj se otroci in tudi starši vedno znova sklicujejo na svoje pravice. Mnogokrat tudi na pravico izločanja tistih, ki jim niso všeč ali po njihovi meri. Zagotovo se

bodo ob norčevanju iz otrok, ki živijo ali v enostarševskih družinah ali ločenih družinah pridružile še nove težave – otroci, ki bodo imeli ali imajo za starša istospolna partnerja, saj je to za naše razmere nekaj nenormalnega. Glede na nestrpnost ljudi v zadnjih letih menim, da bo te še več, saj zelo težko sprejemamo drugačnost.

V šolah se trudimo blažiti negativne razprave na to temo, a priložnosti za to je zelo malo. Prav tako je v tem trenutku težko napovedati, ali bodo te spremembe zakonodaje vplivale negativno ali pozitivno na otroke, saj bo izjemno pomembno, kako bomo odrasli otroke obremenili s svojimi pogledi. Sem tudi mnenja, da bi pred sprejetjem tako pomembnih sprememb morali preudarno oceniti posledice iz različnih strokovnih vidikov, še posebej pravico do posvojitve otrok istospolnih partnerjev.

Ob koncu razmišljanja želim izpostaviti naslednje: danes smo v šolah priča mnogim negativnim pojavom, kot so nestrpnost, izločanje posameznikov ali družin, psihičnemu nasilju, neodgovornosti, sklicevanju na številne pravice in pogosto nimamo pozitivnih sogovornikov v starših. Tako bi morala biti najprej za vsakega izenačena pravica do sprejetosti in vključenosti v skupnost. ■

Foto: Peter Prebil

Deklaracija človekovih pravic: moč, argument, soglasje?

✍ Peter Rožič

Ob žgočem in občutljivem vprašanju definicije zakonske zveze in družinskih razmerij se v Sloveniji tako zagovorniki kot nasprotniki novele ZZZDR sklicujejo na človekove pravice.

Večkrat navajana Splošna deklaracija Združenih narodov o človekovih pravicah (1948) pogosto služi v bran nasprotujočim si argumentom.

Je Deklaracija tako postala zgolj pretveza za brezosnovni argument moči? Ali pa je v njej le najti moč argumenta?

Morda celo argumenta, ki je univerzalen oz. splošen, kot to predpostavlja sama Deklaracija? Ali pa gre – kot morebiti tudi pri sami

Deklaraciji – zgolj za posledico soglasja, ki je neodvisno tako od moči kot od argumenta?

Ta precep sicer ni povsem nov.

Podoben je zadregi enega od 'očetov' Deklaracije.

Maritain: univerzalnost in narava

Jacques Maritain je bil eden od ključnih avtorjev Deklaracije. Kot mnogi drugi pisci tega dokumenta je Maritain trdil, da lahko vsi ljudje in narodi prepoznamo in priznamo t. i. osnovne naravne pravice. Drugače

rečeno, določene pravice so za vse in same po sebi univerzalne. Univerzalnosti človekovih pravic po Maritainovo botruje razlog, da temeljijo na naravnem pravu. Naravno pravo namreč predstavlja splošno merilo ravnanja, ki je objektivne narave. Merilo je v pomoč pri izvajanju človekovih pravic in pri razsojanju med raznolikim sklicevanjem nanje. Takšno univerzalno merilo je tudi v nasprotju s tradicijo etike liberalizma, ki pravice ne postavlja v objektivni red, kaj šele v okvir človekovih dolžnosti (več spodaj), ki izhajajo iz stremljenja po skupnem dobrem. Toda za razliko od nekaterih drugih zagovornikov človekovih pravic je pravkar omenjeni Maritain menil tudi, da se ljudje zmoremo povsem strinjati glede temeljnih človekovih pravic, ne da bi se strinjali tudi glede njihovih (filozofskih) osnov. To seveda ne pomeni, da je bil Maritain kot eden najvidnejših katoliških in političnih filozofov 20. stoletja relativist. Maritain je trdil, da so prav temeljne in neodtujljive pravice tiste, ki so po naravi pred časom in določeno družbo (antecedentne in primordiale), zato so jim vsem nadrejene. Vendar pa po njegovem mnenju osnovne temeljne pravice kljub svoji nadčasovnosti in naddružbenosti ostajajo naravne in temeljijo na odnosu do skupnega dobrega. Skupno dobro, ki je osnova vsaki družbi, je zato bolj temeljno kot posameznikovo dobro, a obe dobri se med seboj ne izključujeta, ampak se soodvisno dopolnjujeta. Zato so tudi človekove pravice oz. pravice človeka nad voljo posameznika ali posamičnih interesnih skupin, ne pa tudi nad skupnim dobrim, ki je univerzalno – kot

naj bi bile univerzalne tudi človekove pravice.

Toda kaj je skupno dobro? In kako se je glede temeljev osnovnih naravnih pravic možno ne strinjati kljub splošnemu strinjanju o vsebini le-teh? Ob številnih teorijah družbe pričujoči prispevek podaja le nekaj okvirnih točk za razmislek o teh vprašanjih.

Kočljivost ideje o dostojanstvu

Obstajajo seveda pogledi, ki zaobidejo ali celo zavračajo pojem skupnega in naravnega dobrega. Takšni pogledi izključujejo že samo možnost človekovih pravic. Le-te namreč presegajo voljo posameznega človeka ali sistema. Namen človekovih pravic, ki za Maritaina in Deklaracijo temelji na ideji človekovega dostojanstva, je prav zaščita posameznika in omogočanje človeka vrednega razvoja. Je pa res, da nekateri filozofi naravnega prava ne utemeljujejo na človekovem dostojanstvu. Alasdair MacIntyre na primer trdi, da človeške pravice pravzaprav napačno pojmujejo človeka, in sicer kot avtonomnega posameznika, čigar neoprijemljivo dostojanstvo ni vključeno v širšo družbeno mrežo. Še več, za MacIntyra pretirano poudarjanje pravic zoži jedro etičnega ravnanja, saj etika sloni na tradiciji in družbenih odnosih, ki so bistveni za človekovo vrednost in istovetnost. In nazadnje, za MacIntyra poudarjanje človekovih pravic podčrtuje pomen posameznika in države na škodo pomembnosti vmesnih oz. posredniških institucij, kot so družina, šola ali skupnost. Pretirano sklicevanje na idejo človekovega do-

Foto: Petra Duhannov

stojanstva kot vira pravic je zato lahko filozofsko kočljivo.

Pravice kot dolžnost

Se pa Maritain in MacIntyre strinjata, da temeljne človekove pravice v bistvu predstavljajo bolj dolžnosti (t. i. neobhodne dolžnosti) kot pa zgolj pravice kot take. Na primer, z vidika mednarodnega prava, osnovanega na naravnem pravu, so človekove pravice najprej splošna merila, ki so skupna raznim kulturnim in verskim okoljem, njihovo izvajanje (in posledično zaščito) pa nadzoruje mednarodna skupnost vseh družbenopolitičnih skupin. Človekove pravice, osnovane na dolžnostih, s tem služijo širšemu namenu preverbe delovanja političnih družb in njihovih članov. Še več, povezava dolžnosti in pravic je za Maritaina zakoreninjena v dostojanstvu osebe. Logika je sledeča: če je človek moralno zavezan k stvarim, ki so nujne za njegovo izpolnitev, potem ima tudi *pravico* do takšne izpolnitve. Na primer, če so starši moralno obvezani skrbeti za svoje otroke, potem sledi, da imajo pravico do dela, da lahko svojo obvezo izpolnijo.

Maritain kljub poudarku na dostojanstvu človeka v pravicah ne vidi nečesa, kar nekomu pripada takoj in že samo po sebi. Tako mislijo pristaši bolj

liberalnih družbenih teorij. Pravice za Maritaina pravzaprav predstavljajo najprej določeno splošno upravičenje, ki kot tako pripomore k skupnemu dobremu in k človeškemu razvoju. Filozofsko upravičljivo razločevanje na podlagi temeljnih naravnih pravic se torej ne začne z vprašanjem, kaj mi pripada oz. do česa sem upravičen, ampak kako posameznika zavarovati oz. razviti glede na njegovo in skupno dobro. Zato tudi sklicevanje na človekove pravice z argumentom moči (določenih malodane vase zaverovanih skupin) ne more preseči argumenta skupnega dobrega, ki ga *Deklaracija* predpostavlja.

“ *Otroka ne moremo razumeti kot pravice te ali one osebe, tega ali onega zakonskega para. Kot oseba ima tudi otrok svoje dostojanstvo in ne more biti enačen s pravico. Je pa dolžnost staršev in družbe, da otroku omogočijo in nudijo pravico in pogoje za dostojno življenje.* ”

Dilema

Če imajo torej človekove pravice svoj univerzalni temelj v argumentu naravnega prava in v dostojanstvu, ki je osnovano na dolžnostih za dosego skupnega dobrega, kako je potem mo-

goče, da bi se nujno ne strinjali glede teh temeljev, ampak samo soglašali glede vsebine? Maritain je menil, da bi bilo (politično) manj koristno iskati skupno in razumno utemeljevanje praktičnih zaključkov, ki izhajajo iz pravic. Bal se je namreč skrajnosti arbitrarnega dogmatizma na eni strani in na drugi popolnega nestrinjanja glede pravic zaradi nespravljalivih razlik med raznimi kulturami. Zato je Maritain podpiral moč soglasja, za katerega pa je vendarle trdil, da temelji na naravnem pravu. Glede na tradicijo naravnega prava namreč obstajajo resnice, ki presegajo tradicijo posameznih družbenih okolij. Te resnice nudijo objektivno merilo, glede katerega se lahko meri pravičnost posameznika in družbe. Naravno pravo tako nudi okvir, v katerem pojem dolžnosti do skupnosti tako posamezniku kot družbi omogoča razumno presojo v konkretnih situacijah. Maritain pa je glede človekovih pravic šel še dlje kot naravno pravo. Glede na grozovito izkušnjo druge svetovne vojne je želel, da se svetovna skupnost obveže k določenim temeljnim pravicam posameznika in družbe, ki temeljijo tako na skupnem dobrem kot na dostojanstvu osebe. Trdil je, da svet potrebuje univerzalna moralna merila. Zato tudi ne preseneča njegova spravna drža do spregleda eksplisitnega skupnega fi-

lozofskega temelja glede že doseženega soglasja o vsebini temeljnih pravic.

Zaključek

Človekove pravice predstavljajo enega izmed temeljev *Ustave Republike Slovenije*. Jasno je, da je “priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru” nujno tudi v Sloveniji (*Deklaracija*, Preambula). Ta “skupen ideal vseh ljudstev” torej ni le klic k uporabi argumenta moči, ampak sloni na univerzalnem prepričanju, da smo “obdarjeni z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje” (*Deklaracija*, 1. člen). Univerzalnost, ki temelji na razumu in objektivnosti, je tako zasidrana v argumentu tradicije naravnega prava. Zato tudi soglasje pri *Deklaraciji* ni zgolj soglasje v pragmatičnem smislu, po katerem bi pravice zgolj ‘koristile’ človekovemu in družbenemu napredku. Pri *Deklaraciji* gre za implicitno, a utemeljeno soglasje. Vsebina *Deklaracije* – in s tem vsebina pravic – je tako neločljivo povezana s temeljnim argumentom *Deklaracije*, ki združuje idejo dostojanstva osebe in skupnega dobrega. Zato v okviru trenutnih debat o zakonskih razmerjih otroka ne moremo razumeti kot pravice te ali one osebe, tega ali onega zakonskega para. Kot oseba ima tudi otrok svoje dostojanstvo in ne more biti enačen s pravico. Je pa dolžnost staršev in družbe, da otroku omogočijo in nudijo pravico in pogoje za dostojno življenje. Ali kot pravi 29. člen *Deklaracije*: “Vsakdo ima dolžnosti do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj njegove osebnosti” (poudarek avtorja). Ker imaš dolžnost, imaš tudi pravico. ■

Literatura

MacIntyre, Alasdair (1991): *Community, Law and the Idiom and Rhetoric of Rights*. V: *Listening* 26.

Maritain, Jacques (1943): *The Rights of Man and Natural Law*. New York: Gordian Press.

Maritain, Jacques (ured.) (1949): *On the Philosophy of Human Rights*. V: *Human Rights: Comments and Interpretations*. New York: UNESCO, Columbia University Press.

Maritain, Jacques (1951): *Man and the State*. Chicago: Chicago University Press.

Pravica do prave družine: neodtujljiva pravica vsakega otroka

✍ Bojan Žalec

Osrednja otrokova pravica je pravica do družine. Ena od nalog institucije zakonske zveze je prispevati k oblikovanju prave družine.

Dopuščanje uvrščanja istospolnih partnerskih zvez v razred zakonskih zvez je nepremišljeno in neodgovorno

Osrednja otrokova pravica je pravica do družine. Ena od nalog institucije zakonske zveze je prispevati k oblikovanju prave družine. Čeprav je za otroka bivanje v homoseksualni partnerski skupnosti lahko včasih možnost, ki je boljša od drugih realno dosegljivih, pa to še ne pomeni, da je izenačevanje prave družine z istospolno partnersko skupnostjo (v nadaljevanju IPS) pravilno. Prav to pa prinaša spremenjeni zakon¹, ki v enem od ključnih pogledov IPS izenačuje s pravo družino, zato je v nasprotju z otrokovo pravico do prave družine. Zaradi tega zadevni spremenjeni zakon ni sprejemljiv. Dopustno je le to, da je IPS lahko v izjemnih primerih skrbnica za otroka, če so res vse druge dosegljive možnosti slabše. To možnost je treba dopustiti zaradi otrok samih in ne zato, ker bi bila pravica do posvojitve pravica IPS. “Pravica do posvojitve” je zavajajoč izraz. Pri pravici do posvojitve namreč ne gre za pravico do tega, da bi lahko

nekako imeli otroke, tako kot je to pri pravici imeti lastne biološke otroke, in to pravico imajo tudi istospolno usmerjeni, ampak gre za to, da je človeku dana možnost, da določenemu otroku pomaga. Da si lahko krušni starš, pa bistveno vključuje zmožnost, da otroku nudiš pravo družino. Tega pa IPS ne more dati, zato je ne smemo uvrščati v razred potencialnih krušnih staršev. V spremenjenem zakonu gre potemtakem vendarle tudi za spremembo pojmovanja družine, saj leta IPS s tem, da ji dopušča, da lahko opravlja ključno funkcijo, ki je domena družine, pravzaprav dopušča, da je IPS lahko prava družina. Z vključitvijo IPS v razred zakonskih skupnosti in z dopustitvijo, da so lahko nekatere IPS družine, pa močno povečujemo tveganje za nezagotavljanje otrokove pravice do prave družine. Po drugi strani pa se z določitvijo, da ko gre za skrbništvo za otroka, v izjemnih primerih lahko damo prednost IPS pred heteroseksualnimi krušnimi starši, ne krši nobena človekova pravica, otroku pa se omogoči, da dobi najboljše od dejansko možnega v konkretnih okoliščinah.

IPS pravno ne smemo dopustiti statusa zakonske zveze in s tem možnosti, da dejansko nastopa kot nosilka pravic, ki jih ima družina, saj izkušnje in podatki o IPS, s katerimi razpolagamo, pričajo o tem, da je zaupanje otrok IPS preveč tvegano. Ne gre za kakšen neutemeljen strah, fobijo, ampak za utemeljeno previdnost in odgovoren odnos do otrok. V luči razpoložljivih podatkov ugotavljamo, da kakršna

koli skupina strokovnjakov in izvedencev v danem trenutku težko izključi vsa realna tveganja, ki jih za otroke prinaša bivanje v IPS, da bi lahko kateri koli IPS res priznali status družine, kar pa se dejansko zgodi, če lahko

ki se jih bodo težko oprali. Po drugi strani pa je v pravu nedosegljivost določenega statusa zaradi določene skupine ljudi, na podlagi tveganja in nezmožnosti predvidevanja, opazovanja in ugotavljanja posledic, nekaj obi-

treba zagotoviti najustreznejše bivanjske razmere s trdno – na zakonu in komplementarnosti dveh podob, očetovske in materinske – utemeljeno družino.”

Sicer je v petem poglavju *Kompendija* družina predstavljena kot kraj, kjer se otroci naučijo svojih prvih in najpomembnejših lekcij praktične modrosti (210), kot zibelka življenja za otroka, ki je dar za družbo (212). Otroci se omenjajo v razpravi o namenu zakonske zveze, v zvezi s tem, da je izključna pravica zakoncev, da odločata o številu svojih otrok (234), o pravici in dolžnosti staršev, da vzgajajo svoje otroke (239, 240, 241). V št. 235 je govora o otrokovi pravici, “da se rodi očetu in materi, ki sta to tako z biološkega kot s pravnega vidika”. V petem poglavju *Kompendija* dva razdelka (244–245) govorita o dostojanstvu in pravicah otroka. V 244 je zapisano: “Družbeni nauk Cerkve vztrajno opozarja, da je treba spoštovati dostojanstvo otrok,” in: “Otrokove pravice morajo biti varovane s pravnim redom.” V istem razdelku sledi sledeča izjava: “Prva otrokova pravica pa je, ‘da se rodi v pravi družini’ [Janez Pavel II., govor na Odboru evropskih časninarjev za pravice otrok /.../, 13. januar 1979].” Posvojitve v *Kompendiju* omenjata razdelka št. 212 in 246. V zadnjem odstavku št. 212 lahko beremo: “V ozračju naravne ljubezni, ki povezuje člane družinske skupnosti, se osebe priznavajo in sprejemajo odgovornost v svoji celovitosti.” Prva in osnovna struktura v korist ‘humane ekologije’ je družina. V njenem naročju je človek deležen odločilnih začetkov nauka o resnici in dobrem; tam se uči, kaj se pravi ljubiti in biti ljubljen in kaj določno pomeni biti oseba [Janez Pavel II., okrožnica *Ob stoletnici*, št. 39]. Obveznosti njenih članov namreč niso omejene z besedami kakšnega sporazuma, marveč izhajajo iz same družinske biti, utemeljene na nepreklicni zakonski pogodbi in utrjene z odnosi, ki iz nje izhajajo po rojstvu in posvojitvi otrok.

Št. 246 govori o družini z vidika solidarnosti, ki je lahko solidarnost med družinami samimi ali pa posega v družbeno stvarnost, tudi na način rejništva in posvojitve.

Foto: Alenka Vebber

istospolni partnerji postanejo krušni starši. Osrednja dolžnost države je, da omogoči oblikovanje pravih družin in da omogoči bivanje otrok v njih. V stremljenju k temu cilju je potreben tudi strateški razmislek, ki se materializira v zakonodaji. Zakonodaja ne sme kršiti človekovih pravic in v primeru, da IPS nima možnosti posvojitve, tudi ni take kršitve, saj možnost posvojitve ni pravica. Po drugi strani pa mora biti zakonodaja strateško ustrezna. Lahko pa jo dopolnimo tako, da dopušča izjeme, ki so v konkretnih razmerah vendarle najboljša možnost, četudi niso idealne. A to se ne sme zgoditi na račun uničenja dobrih zakonov oziroma sprejemanja slabih. Dober zakon se namreč razlikuje od etičnega ideala: etični ideal je etični ideal, ne glede na to, ali deluje ali ne. Dober zakon pa je dober šele takrat, ko tudi dejansko deluje. Spremenjeni zakon v dejanskih razmerah dopušča izjemne pritiske na tiste, ki ne bodo za to, da se v konkretnih primerih omogoči posvojitve s strani IPS. Izpostavljeni bodo obtožbam homofobije in diskriminacije,

čajnega in samoumevno priznanega kot razumno in odgovorno. Sprejetje spremenjenega zakona je zato zelo neodgovorno dejanje, tako v odnosu do otrok kot do naše družbe in njene ‘usode’ na splošno.

Cerkev o družini in otrocih ter njihovih pravicah

Z zgoraj zapisanim se ujema tudi družbeni nauk Cerkve, ki ga zasledimo v *Kompendiju družbenega nauka Cerkve*.² Prvo nanašanje na otroke navaja apostolsko pismo papeža Janeza Pavla II. *Ob začetku novega tisočletja*, v katerem lahko beremo: “Kako naj se držimo ob strani /.../ pred kršenjem temeljnih človekovih pravic toliko ljudi, zlasti otrok” (5).

Veliko večino nanašanj na otroke v *Kompendiju* najdemo v petem poglavju z naslovom “Družina – temeljna celica družbe”. Na začetku št. 235 so besede: “Želja po materinstvu in očetovstvu ne upravičuje nobene ‘pravice do otroka’, pač pa so očitne pravice tistega, ki prihaja na svet. Temu je

“Dober zakon pa je dober šele takrat, ko tudi dejansko deluje. Spremenjeni zakon v dejanskih razmerah dopušča izjemne pritiske na tiste, ki ne bodo za to, da se v konkretnih primerih omogoči posvojitve s strani IPS. Izpostavljeni bodo obtožbam homofobije in diskriminacije, ki se jih bodo težko oprali.”

Zelo pomemben in poveden je peti, zadnji razdelek petega poglavja *Kompendija*, ki ima naslov *Družba v službi družine*. V št. 253 lahko beremo, da je pogoj, da država lahko služi družini, priznavanje družinske istovetnosti, slednje pa “jasno vleče razmejitevno črto med družino v pravem pomenu besede in drugimi oblikami skupnega življenja ljudi, ki si – po svoji naravi – ne morejo zaslužiti ne imena ne statusa družine” (253). Zadnji razdelek petega poglavja (254) pa opozarja, da služenje družini po eni strani zahteva preseganje individualističnih pojmovanj, po drugi strani pa ravno takšno pojmovanje, ki presega individualizem, lahko ga imenujemo personalistično pojmovanje, šele omogoča “sprejemanje družinske razsežnosti kot kulturne in politične perspektive, ki je za spoštovanje oseb nujna” (prav tam). Št. 254 se konča z naslednjimi besedami: “Tu ni alternative, marveč gre za podporo in zaščito istih pravic, ki jih imajo ljudje kot posamezniki. To gledanje omogoča izdelavo zakonskih meril za pošteno reševanje različnih družbenih vprašanj, kajti na osebe ne smemo gledati le kot na posameznike, pač pa tudi v razmerju do družinskih jeder, s katerimi so povezane; te posebne vrednote in zahteve pa je nujno upoštevati.”

Zaključek

Po razmisleku, ki smo ga povezali z družbenim naukom Cerkve, lahko ugotovimo naslednje: vprašanje, kakšna je vloga ali korist družine, je napačno. Družina je vrednota sama po sebi. Družina ne sme biti v službi družbe (kljub dobrim učinkom, ki jih (lahko) ima zanjo), ampak mora družba služiti družini. Če naj do tega pride, moramo preseči individualistično gledanje. Vendar pa ne zato, da bi dali čemur koli prednost pred posameznikom, ampak zgolj zato, da bi omogočili in zaščitili temeljno posameznikovo (in (*eo ipso*) otrokovo) pravico, od katere je v največji meri odvisna njegova dobrobit, to je pravica do družine. Niti družina niti človek ne smeta biti sredstveni ‘vrednoti’, ampak sta sama po sebi najvišji vrednoti. Ker je družina tako vrhovna in obenem temeljna vrednota, moramo biti pri posegih v njene vidike skrajno previdni in odgovorni. Tak poseg je spreminjanje pojma zakonske skupnosti. Prvič v zgodovini ga z zakoni, kot je spremenjeni slovenski ZZZDR, širimo

na skupnosti oseb, ki v principu ne morejo imeti otrok. Ob vsej evidenci, ki jo imamo (o IPS, o načinu življenja homoseksualcev, o njegovih vzrokih in poledicah³), moramo tak korenit poseg kot odgovorni in razgledani ljudje odločno zavrtniti in storiti vse, kar je v naši moči, da ne bi bil uzakonjen. ■

Opombe:

1. Mišljene so zadnje spremembe *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (ZZZDR), ki jih je sprejel Državni zbor RS. Glavna sprememba je nova opredelitev zakonske zveze. Le-ta ni več opredeljena kot skupnost moškega in ženske, ampak takole (3. člen): “Zakonska zveza je z zakonom urejena skupnost dveh oseb.”
2. [Pripravil] Papeški svet Pravičnost in mir (prev. P. Bratina), Ljubljana, Družina, 2007. Poleg *Kompendija* so pomembna besedila katoliške Cerkve, ki omenjajo otroke, tudi *Rerum novarum* (1891), *Quadragesimo anno* (1931), *Mater et magistra* (1961), *Pacem in terris* (1963), *Gaudium et spes* (1965), *Laborem exercens* (1981), *Sollicitudo rei socialis* (1987), *Centesimus annus* (1991), *Evangelium vitae* (1995), *Caritas in veritate* (2009), *Evangelii gaudium* (2013).
3. Prim. D. James Kennedy in Jerry Newcombe, *Kaj je narobe z istospolno poroko?* (prev. M. Leskovar), Ljubljana, Ignis, 2012.

Foto: JA

Na rob novemu ZZZDR

Ultra posse, nemo tenetur¹

✍ Borut Holman

Fikentscher v Metodologiji prava pravičnost nasloni na pravo in pravi, da "pravo predpostavlja pravičnost". Svojo misel izpelje iz ugotovitve, da je pravo rezultat dveh danosti: ideje pravičnosti (cilj) in pravne misli (sredstvo za približevanje cilju) (1977: 6). Tako je to več ali manj v teoriji. Na drugi strani pa v predgovoru zbornika Pravo in politika (2001) Šumič - Riha, avtorica predgovora, ugotavlja, da kljub "pravcati promociji prava tako v teoriji kot v praksi" v pojmih, kot so "pravičnost, človekove pravice, kontraktualizem ...", razmerje med politiko in pravom poteka na dveh polih, med "konstruktivnim dialogom" in "pogovorom glubih".

Družbeni prostor, tako Šumič - Riha (prim. n. d.: 7), pretresajo tri temeljne krize sodobne demokratične družbe, in sicer (1) kriza politike oziroma politične legitimnosti, (2) kriza demokracije in (3) kriza prava. Z navedenim bi bilo mogoče soglašati pod pogojem, da pravo ni vrednota. Ob izhodišču, da je pravo vrednota in da je posledica prava, tako Fikentscher, pravičnost, pa pravo ni v krizi, v krizi je tisti, ki bi moral pravo misliti (gedachtes Recht - Gerechtigkeit). In posledica nerazumevanja prava kot vrednote, kar je Šumič - Riha zapisala, je v "vedno večjem krčenju javnega prostora, /.../ politična oblast se vedno bolj izmi-

ka nadzoru državljanov" in na drugi strani pravo postaja zlorabljen in "privilegirano orodje za urejanje sporov in regulacijo najrazličnejših oblik človeške interakcije". Zloraba prava je v (Šumič - Rihova navaja Webra) "izgubi smisla in svobode, kar se še posebej manifestira v naših sodobnih družbah in ima za posledico krizo samega prava" (prim. n. d.: 8).

Gre res za krizo prava?

S trditvijo - "kriza samega prava" (kakor pravi Šumič - Riha) - ni mogoče soglašati. Pravo je pravo, in če velja rimsko pravilo *ius est ars boni et aequi*², je pri tem ključna ars - umetnost, ki je sposobnost človeka, po Fikentscherju, misliti pravičnost, se pravi uporabiti sredstvo za približevanje k cilju - k tistemu, kar je dobro in primerno.

Spremembe in dopolnitve ZZZDR

Predlagatelji so v Državni zbor Republike Slovenije vložili predlog sprememb in dopolnitev Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) ter za utemeljitev svojega predloga uporabili 14. člen Ustave Republike Slovenije³. To je ena izmed temeljnih ustavnih norm, ki vsebuje načelo pravičnosti.

Vendar, ali je res tako, ali so res z dopolnitvami, ki so bile medtem sprejete v Državnem zboru, izpolnjeni vsi razlogi iz 14. člena in ali je v tem primeru sploh dopustno uporabiti ta člen?

Predlog obsega vsega skupaj 8 členov s predpostavko, da je spolna usmerjenost osebna okoliščina, ki omogoča zagotavljanje družbene in socialne vključenosti in se "udejani dejanska enakopravnost vseh".⁴ Utemeljitev ni dosledna, saj iz predlaganega

besedila 4. člena sledi, da so iz dejanske enakopravnosti izključeni "sorojstniki v ravni črti". Ob predpostavki, da za imenovane prav tako velja 14. člen Ustave, je vsaj v tem delu zavemanje predlagateljev sporno ali pa se postavlja vprašanje, kaj je predlagatelj vodilo k oblikovanju takšne definicije.

Postavlja se vprašanje, zakaj so sorojstniki v ravni vrsti izključeni, saj gre v tem primeru lahko prav tako za "dve osebi".

Morda, morda pravim, pa stvar le ni tako odlično pravniško domišljena, še toliko bolj ob predpostavki določenim osebam lastnih danosti.

Morda pa so predlagatelji v tem delu računali z neko "danostjo vnaprej", se z njo niso želeli konfrontirati. V pravu to "danost vnaprej" imenujemo "narava stvari".

Narava stvari

V rimskem pravu je veljalo več pravnih pravil, vezanih na naravo stvari. Vsem je skupno dejstvo naravnega reda in moči narave ter pravic iz naslova dedovanja kot ene izmed poslovnih sposobnosti človeka.

“ Celoten pravni red temelji na rimski pravni tradiciji. Tako velja pravno pravilo, da je moč narave največja⁵ in naravi ni mogoče biti kos. ”

S pojmom "narava stvari" so se v prejšnjem stoletju intenzivno ukvarjali Bobbio, Larenz, Maihofer, Radbruch, Schambeck in Stratenwerth.

V študiji, posvečeni pojmu "narava stvari", Schambeck ugotavlja, da je pojem "narava stvari" določujoč temelj določene danosti. Pri tem loči med naravo dejanskih danosti in naravo človeka. Za našo razpravo je pomemb-

na ugotovitev v zvezi s človekom, z njegovo bivanjsko vključenostjo v pravna razmerja in iz njih izhajajoče pravne posledice. K "naravi stvari" človeka, k njegovim danostim trajno spadajo naslednje vnaprejšnje danosti: poslovna in deliktna sposobnost, dvospolnost in dostojanstvo (prim. Schambeck, 1964: 141). Sama diskusija izhaja iz polemike med Sein und Sollen (med

(1) narava ne dela skokov in (tako jih ne dela) tudi zakon⁶, kar pomeni, da se naravni red razvija organsko; (2) zakon upošteva naravni red⁷ – zakonodajalec naj bi pri svojem delu upošteval socialne danosti in naj se ne bi preveč oddaljil od dejansko obstoječega; (3) tega, kar je prepovedano po sami naravi stvari, ne potrjuje noben zakon (tj. ne more potrditi noben zakon) – zakon

skladno z omenjenima dokumentoma nedotakljivost dostojanstva, ki ga je treba varovati in spoštovati (1. člen). Preambula Listine zgovorno napotuje na to, da je pravice mogoče pridobiti samo pod pogojem zavedanja odgovornosti in dolžnosti. 7. člen Listine moremo zaradi tega obrniti in zahtevati, da smo dolžni spoštovati zasebno in družinsko življenje sočloveka, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.

14. člen Ustave RS ter 20., 21., 22., 23. in 24. člen Listine

Zdi se, kot da je Evropska unija prepisala 14. člen Ustave RS, vendar z eno razliko: izhajajoč iz 24. člena Listine. V ospredju so dobrobit, svoboda izražanja, pravica do upoštevanja otrokovega mnenja in koristi ter, kar je najvažnejše, pravica "do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema". Samo to, da se z nečim škoduje osebi otroka, more zadržati izvrševanje 3. odstavka 24. člena. S to danostjo se je v zadnjem času zelo konkretno ukvarjala Agencija za človekove pravice Evropske unije.¹¹

Iz tega sledi pravno, ekonomsko in socialno varstvo družine (33. člen Listine). Že v zgodovini so se zakonodajalci zavedali vrednote družine, saj Občni državljanski zakonik iz leta 1811 namenja celo poglavje roditeljskim dolžnostim in otrokovim pravicam. Če so očetje zlorabili svojo oblast ali so bili krivi nečastnega ali nenravnega vedenja, je lahko otrok sam poklical sodišče na pomoč (1811, § 178).

Ne resnica, temveč avtoriteta tvori zakon

V Hobbsovem času je začel veljati rek *non veritas sed auctoritas facit legem*; naravno pravičnost je zamenjal zakon kot edino merilo pravičnosti. Pozabljeno je bilo pravilo srednjeveškega človeka – smisel zakona je duša zakona¹²: tako kot ne more živeti človek, ki nima duše, tako ne more živeti zakon, ki nima smisla (prim. Kranjc, 1998: 216).

Ob sprejemanju sprememb in dopolnitev ZZZDR je spontano prišlo do

Foto: Benedikt Lavrh

socialno resničnostjo in normo). Za Radbrucha predstavljajo naravne danosti, kot so rojstvo in smrt, povezava med spoloma in spočetje, starševstvo in otroštvo, naravno izhodišče za uresničitev ideje prava (prim. Diesselhorst, 1968: 3).

Narava stvari in vnaprejšnja danost

Velja načelo, da se pri naravi stvari srečujemo z neko znano, vnaprejšnjo danostjo – stvarjo in odnosom – in poskušamo na drugi strani iz značaja in bistva narave sklepati na stvari, ki se nam kažejo skozi objektivnost, prepričljivost in brezpogojnost. V pravu, tako npr. Dernburg, velja prepričanje, da življenjske okoliščine nosijo v sebi lastno mero in lasten red (prim. Mayer - Maly, 1984: stolpec 917). Celoten pravni red temelji na rimski pravni tradiciji. Tako velja pravno pravilo, da je moč narave največja⁵ in naravi ni mogoče biti kos. Skladno s tem moramo omeniti še naslednja pravna pravila:

ne more spremeniti naravnega reda oziroma tistega, kar je dano po naravi.⁸ Zadnje pravilo potrjujeta pravili, ki obravnavata posvojitev, in sicer: (1) mlajši ne more posvojiti starejšega⁹ in (2) posvojitev posnema naravo¹⁰.

Splošna deklaracija človekovih pravic in Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

Omenjena dokumenta temeljita na zavedanju duhovne in moralne dediščine, posameznika postavljata v središče ter mu omogočata svobodo, varnost in pravice. V Preambuli Listine Evropske unije je posebej izpostavljen pogoj pravic, in sicer je ta v odgovornosti in dolžnosti do sočloveka, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.

V študiji, ki jo je naredil Schambeck, je ena izmed danosti človekovo dostojanstvo. Kaj pa je človek, kaj je značilno za klasični humanizem? Človek je bitje v moškem in ženskem principu in samo kot takemu mu gre

upora med ljudmi. Naravne danosti ni bilo treba spreminjati in redefinirati. Pravno pravilo je tukaj jasno – razmerja, ki nastane z otrokovim rojstvom med otroki in starši, ne more nadomestiti nekdo, ki bi glede na svojo starost in pravni položaj sam ne mogel imeti otroka oziroma biti eden od staršev posvojenca. Moč narave je pri tem večja od avtoritete zakona (prim. n. d.: 157).

Pravo je produkt oblasti

Skladno z izpričano krizo človeka v odnosu do vrednot in krizo v odnosu do prava se zdi, da je zakonodajni organ izgubil občutek za dobro in primerno. Če bi moral biti zakonodajni postopek odsev prvin družbenega sistema in zlasti kulture, potem bi morale biti vrednote del sistema vrednot, ki se ne bi, kakor pravi Kant, ravnal po trenutni modi in okusu, razlogih za negotovost, temveč bi spodbujeni z vrednotami in normami kot usmerjevalci delovanja posameznikov v družbi poskrbeli za integracijo vseh.

Igličar ugotavlja, skladno z rimsko tradicijo, da more zakonodajalec svoje akte v praksi uveljaviti samo toliko, kolikor upošteva družbeno stvarnost in utečene družbene odnose. Družbene odnose je zavestno mogoče le malo spreminjati, še manj pa z zakonskim vsiljevanjem vrednot. Te se morajo najprej spontano uveljaviti v družbi, tako da postanejo izhodišče za zakonsko urejanje in institucionalizacijo, ki je potrebna za utrditev in natančnejšo opredelitev teh vrednot. Dobri zakoni bi morali biti (tako Trontelj, citirano po Igličarju) blizu skupnemu etičnemu maksimumu (Igličar, 2011: 15). Če tega ni, nikakor ne moremo govoriti o manjku človekovih pravic, govorimo lahko samo o tiraniji na račun človekovih pravic.

Je ob uporu, ki se je zgodil v času sprejemanja dopolnil in sprememb ZZZDR, ta etični maksimum dosežen? Je, vendar ne po volji zakonodajalca, pa četudi se sklicuje na človekove pravice. Morda pa le v tem primeru velja rimsko pravilo *lex non intendit impossibile*¹³ ali drugače – poiskati bo treba tisto “rešitev, ki bo uresničljiva in mogoča” (prim. Kranjc, 1998: 140). Sicer bo ob-

veljalo pravno pravilo z začetka tega besedila – *ultra posse, nemo tenetur* in se bo začel spoštljiv dialog. ■

Viri in literatura

Diesselhorst, Malte (1968): *Die Natur der Sache als außergesetzliche Rechtsquelle verfolgt an der Rechtsprechung zur Saldotheorie*. Tübingen: Mohr.

Foto: Peter Prebil

Fikentscher, Wolfgang (1977): *Methoden des Rechts in vergleichender Darstellung*, 4. zv. Tübingen: J. C. B. Mohr.

Igličar, Albin (2011): *Zakonodajna dejavnost: viri, nomotehnika in zakonodajni postopek*. Ljubljana: GV založba.

Kranjc, Janez (1998): *Latinski pravni reki*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2. izd.

Mayer - Maly, Theodor (1984): *Natur der Sache*. V: *HRG*, 3. zv.. Berlin, stolpec 917–920.

Občini državljanski zakonik za vse nemške dedne dežele avstrijskega cesarstva (1811). Na Dunaji: C. K. dvorne in državne tiskarnice.

Šumič - Riha, Jelica (ured.) (2001): *Pravo in politika*. Ljubljana: Liberalna akademija.

Schambeck, Herbert (1964): *Der Begriff der "Natur der Sache": Ein Beitrag zur rechtsphilosophischen Grundlagenforschung*. Wien: Springer.

Opombe

1. *Ultra posse, nemo tenetur* (oz. obligatur). Nihče ni zavezan preko (tistega, kar) zmore. Cels. D. 50, 17, 185 ali Paul. D. 49, 8, 3 ali Ulp. D. 50, 17, 3. Kranjc (1998: 251) k citiranemu reku izpostavlja: (1) ničnost pogodbe v primeru, “če je predmet obveznosti nemogoč, nedopusten, nedoločen ali nedoločljiv”, in citira Zakon o obligacijskih razmerjih (ZOR 47), ker zaradi tega ni mogoče opredeliti obveznosti dolžnika; (2) skladno s formalno logiko, kjer se pojma

obveznost in nemožnost izključujeta; (3) načelo pravičnosti ne dopušča, “če bi nekoga branili za tisto, kar sploh ni mogoče”.

2. Pravo je spretnost (kako v konkretnem primeru) najti (tisto, kar je) dobro in primerno (tj. pravično) (Kranjc, 1998: 132).
3. V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmetno stanje.

4. Prim. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, Uvod, 1. Ocena stanja in razlogi za sprejem predloga zakona, drugi odstavek, str. 2.
5. *Natura vis maxima* (prim. Kranjc, 1998: 157).
6. *Natura non facit saltum, ita nec lex* (prim. Kranjc, n. d.). Nagle in velike spremembe so bile značilne za t. i. revolucionarne zakone, ki pa so bili neredko le pravno ozadje, ki naj bi upravičilo dejansko prakso. Tak zakon ostaja mrtva črka na papirju in povečuje zmedo v pravnem sistemu.
7. *Lex spectat naturae ordinem* (prim. Kranjc, n. d.: 142).
8. *Quae rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt* (Cels. D. 50, 17, 188, 1.) (prim. Kranjc, n. d.: 198).
9. *Adoptare minor maiorem non potest* (prim. Kranjc, n. d.: 25).
10. *Adoptio naturam imitatur* (inst. 1, 11, 4.) (prim. Kranjc, n. d.).
11. Prim. <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-professionals>.
12. *Ratio legis est anima legis* (prim. Kranjc, 1998: 216).
13. Zakon ne namerava nemogočega, kar po eni strani pomeni, da se zakonodajalec pri svojem delu ne sme oddaljiti od realno mogočega, po drugi strani pa to pomeni, da je treba iskati takšno rešitev, ki je uresničljiva in mogoča.

Znanstveniki o teoriji spola

✍ Erika Ašič

Znanost je eksaktna veda, za katero velja, da natančno proučuje dejstva. Znanstveno raziskovanje naj bi pri proučevanju opazovanega predmeta, živali, človeka in drugih dogajanj upoštevalo vse možne dejavnike in vplive na spremembe, ki se pokažejo na opazovanem objektu. Če tega ni, je raziskovanje pristransko. Še hujša napaka (manipulacija) je, če znanstvenik namenoma izloči določene dejavnike (taji, potvori rezultate) sprememb zato, da bi 'dokazal' tisto, kar želi dokazati.

Svoboda omogoča razvoj osebnosti

Izhodišče teorije spola je, da spol ni naravna (biološka) danost, ampak si ga vsak izbere sam, na izbiro in oblikovanje pa vpliva kultura, družba. Na videz izhaja iz prizadevanja po odpravi krivic, v resnici pa vodi v diktat enakosti, uniformnosti in ne v enakopravnost. Ne gre za spoštovanje vsakega posameznika v tem, kar je, ampak za diktat – vsi smo enaki, vsi moramo razmišljati enako in delati enako. V tej (znanstveni?) teoriji gre torej za zanikanje biološke danosti.

Temu vprašanju se je v norveškem dokumentarnem filmu Teorija spola – pranje možganov, enakost med spoloma posvetil Herald Eia¹. Opazil je zanimiv pojav 'paradoks enakosti': na Norveškem je opazil tipično moška in tipično ženska dela, celo podjetja, čeprav je bila ta država v letu 2008 država z največjo enakopravnostjo spolov (tudi vsa leta po tem je še vedno med

prvimi). Izbira poklica med mladimi je bolj tradicionalna, kot je bila pred 15 leti. Obiskal je podjetje, v katerem je zaposlenih 90 % inženirjev (moških), in bolnišnico, kjer delajo samo bolničarke (ženske). Kako je mogoče, da se v deželi, kjer imata oba spola enake možnosti, popolno svobodo pri izbiri poklica, pojavijo izrazito moška in izrazito ženska dela? Morda ravno zato – zaradi svobode pri izbiri. Ko se odločamo svobodno, resnično lahko sledimo svojim željam, nagnjenju in sposobnostim. Takrat je bolj verjetno, da pridejo do izraza vse genetske dispozicije, tudi prava ženskost in prava moškost (kot v navedenem filmu pove Lippa). Kjer pa se npr. borijo za preživetje, ljudje primejo za vsako delo, da bi preživel.

Snovalca filma je zanimalo, kaj človeka žene pri interesih, pri odločanju za poklic. Od leta 1980 do 2006 je na Norveškem 90 % medicinskih sester žensk in le 10 % inženirk. Kljub prizadevanjem in finančnim vložkom vlade sprememb ni bilo. Raziskovalka Camilla Schreiner je v raziskavi v 20 državah ugotovila, da modernejša kot je država, manj deklet se zanima za tehniške predmete. Prof. Richard Lippa (ZDA) je v spletni raziskavi prejel podatke 200.000 udeležencev iz 53 držav Evrope, Amerike, Afrike in Azije. Odkril je, da se (po vseh državah so razlike uravnotežene) veliko več moških zanima za tehniške poklice, več deklet pa za delo z ljudmi. Meni, da če bi na to vplivala samo kultura in ne tudi biološke danosti, bi bile razlike med državami večje.

Eia je obiskal Catherine Egeland (Raziskovalni inštitut dela, Norveška), ki je izdelala več poročil o izbiri poklicev različnih spolov, ter Joergena Lorentzena, strokovnjaka za proučevanje razlik med spoloma (Center za

disciplinarne študije spolov, Oslo). Slednji meni, da so raziskave o razlikah med spoloma zastarele; oba se strinjata, da prirojene razlike med spoloma niso pomembne za razumevanje različnih interesov med spoloma, da je spol zgolj produkt družbenih vplivov, vzgoje in socializacije.

Pot ga je vodila naprej. Prof. Trond Diseth (National Hospital, ZDA), medicinski vodja oddelka za otroško psihiatrijo, ki dela z otroki, rojenimi s poškodovanimi genitalijami, ugotavlja, da se pri zdravih otrocih že pri 9 mesecih starosti opazi razlika v zanimanju za igrače: dečki se dlje časa igrajo z deškimi, deklice pa z dekliškimi igračami, torej odvisno od spola. Pravi, da se "otroci rodijo z jasnimi biološkimi nagnjenji (spol, osebnost, obnašanje), potem pa okolje, pričakovanja in vrednote to povečajo ali zmanjšajo". Gre za raziskave, narejene od leta 2006 do 2008, torej niso zastarele. Prof. Simon Baron-Cohen, britanski profesor razvojne psihopatologije, je ugotovil razlike med spoloma že pri novorojenčkih: več dečkov, starih en dan, je dlje časa opazovalo tehnični predmet, več deklic pa dlje časa obraz. To utemeljuje z različnimi količinami hormona, predvsem testosterona, kar vpliva na možgane. Baron-Cohen je te otroke spremljal do 8. leta starosti in ugotovil, da imajo dečki (otroci z več testosterona) več težav z empatijo, sprejemanjem drugačnosti, bolj pa se zanimajo za sisteme in za to, kako stvari delujejo.

Dr. Anne Campbell, razvojna psihologinja iz Severne Anglije, proučuje vpliv evolucije na naše telo in duševnost. Pravi, da se v času evolucije razvija to, kar je potrebno; za doseganje bioloških ciljev (npr. pri ženskah rojevanje, dojenje, nega) je potreben ujemajoč psihološki razvoj (npr. nežnost,

Foto: Benedikt Lavrh

empatija, družabnost); zato obstajajo razlike med spoloma. Zdi se ji nemogoče, da bi evolucija izoblikovala telo, reproduktivne organe, ne da bi pri tem vplivala na naš najpomembnejši organ, na možgane.

V filmu avtor znanstvenike sooči z mnenji drugih. Dr. Campbell in dr. Diseth menita, da je trditev norveških 'znanstvenikov', da je biološka določenost spola nepomembna, neverjetna – ker je nemogoča. Odzoveta se s presenečenim nasmehom in navajanjem dejstev iz svojih in drugih raziskav. Ko avtor norveška raziskovalca Egelando-vo in Lorentzena sooči z nasprotnim mnenjem (Campbell, Baron - Cohen, Diseth), oba z zamaknjenim pogledom vidno obstaneta in se (malce jezno) čudita, kako to, da ljudje vložijo toliko energije in so tako zainteresirani za raziskovanje razlik med spoloma. Trdita, da je njuno razmišljanje nastalo na podlagi hipotez, teoretičnih osnov, v katerih (kot sama pravita) "ni prostora za biologijo".

Na osnovi tega filma je norveška vlada ukinila financiranje nordijskega inštituta za spol, ki je promoviral teorijo spola. Ta inštitut je posledično prenehal z delovanjem.

Zamolčana resnica

Poglejmo še drug primer². Leta 1966 sta se v Veliki Britaniji rodila dvojčka Bruce in Brian Reimer, ki sta imela prirojeno težavo z uriniranjem. Pri rutinski operaciji so Bruceu pri manj kot mesecu dni starosti močno poškodovali spolovilo in starša sta nato iskala

pomoč za svojega sina. Prišla sta do dr. Johna Moneya, ki je bil prepričan, da je spol določen z vzgojo in ne biološko. To so izpodbijale raziskave iz leta 1959 (Milton Diamond) in številne objave člankov o tem, da je vloga hormonov pomembna pri določanju spola, vendar je Money zagovarjal svojo teorijo, da je spol družbeni produkt in da je otrok do drugega leta starosti spolno nevtralen.

Dečka (Bruce/Brenda) je leta 1967 operiral, ga kastriral ter družino tudi naslednja leta spremljal in ji svetoval. Vztrajal je, da starša ne smeta nikomur izdati skrivnosti, da je bila Brenda v resnici fant, vzgajati in oblačiti pa ga/jo morata kot deklenco. Otrok je bil kljub 'strokovnemu' spremljanju in hormonski terapiji nenehno zmeden, ni se 'našel' v svoji koži, zato je imel povsod težave (v šoli, pri učenju, v družbi), zanimalo so ga samo fantovske, moške stvari. Dvojčka sta pozneje staršem povedala tudi, da ju je dr. Money na terapijah silil, da sta gola vpričo njega uprizarjala spolna dejanja. Brenda je zagrozila, da se bo ubila, če ne more živeti kot moški in če jo bodo še silili slediti dr. Moneyu. Imela je 14 let. Takrat ji je oče razkril skrivnost, da se je rodila kot fant. Brenda je takoj prenehala s terapijo, se preimenovala v Davida in šla pri 16 letih na preprosto operacijo, pet let pozneje pa na popolno plastično operacijo za spremembo spola – nazaj v moškega. Od takrat naprej je David pričeval, saj ni hotel, da bi še kdo trpel kot on. Leta 2004 se je zlomil in naredil samomor. Dr. Money se je ves

čas na vse načine trudil, da primer ne bi prišel v javnost. Tudi staršema dvojčkov je prepovedal govoriti z novinarji. Leta 1987 je dobil nagrado za svoje delo.

Pretrajljivo je, da je dr. Money, ki je Brucea/Brendo operiral in spremljal (in tako tudi vedel za vse težave), javnosti govoril o tem kot o uspešnem primeru spremembe spola in dokazu, da spolno nismo določeni, temveč da je spol stvar vzgoje. Brendini spremembi spola je posvetil poglavje v svoji knjigi, pri tem pa zamolčal vse njene težave in dvome družine in učiteljev ter jo predstavil kot popolnoma uspešen primer. Na ta primer se (kot na uspešen znanstveni primer) sklicuje vrsta znanstvenikov, sociologov (npr. Oakley, Dorlin), ki zagovarjajo in širijo teorijo spola. V francoskih učbenikih teorije spola je predstavljen kot uspešen. O uničenem življenju ni spregovoril nihče, še najmanj dr. Money (čeprav je vso zgodbo dobro poznal).

Kaže, da se je treba zavzemati za posebne pravice – za pravico biti to, kar smo: biti ženska, biti moški; za spoštovanje in dostojanstvo takšne osebe, kot se rodi, kot je naravno, zdravo; in za to, kar lahko v prihodnosti ohranja človeštvo. ■

Opombe – viri

1. Teorija spola – pranje možganov, enakost med spoloma (2010). Spletni vir: <https://www.youtube.com/watch?v=luyHa3nfxlA>, pridobljeno 26. 5. 2015.
2. Prva žrtev teorije spolov. Spletni vir: <https://www.youtube.com/watch?v=a5tYVXBp14M>, pridobljeno 26. 5. 2015.

Ustava, psihoanaliza, človekove/otrokove pravice

✍ Roman Vodeb

Novela Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) – ki je bila sprejeta ‘s trikom’, mimo ustaljene (demokratične) procedure, po skrajšanem postopku – terja kritično presojo. Kršene so namreč temeljne človekove pravice. V zadnjem času se je pojem človekovih pravic tako zbanaliziral, se raztegnil v absurdne smeri, da bo treba reči bobu bob. Koncept normalnega in naravnega se smeši in se ga, v objemu anarholiberalizma, želi poslati na smetišče zgodovine. Če nam ne bi zaradi vseh teh anarholiberalnih absurdov in trendov pretil civilizacijski oz. družbeni kolaps, bi pač tudi to potrpegli. Kakor koli obračamo: brzdanje živalskosti – beri: libidinalnosti oz. seksualnosti – je nujnost, s katero se mora spopasti vsaka država oz. politika. “Naloga politikov je, da sprejemajo takšne zakone, da se bo aritmetična sredina družbene sreče (beri: prijetnosti življenja) dvignila,” sem zapisal v knjigi O spolu, ki je nastala leta 2011 – v času javne obravnave takrat novega Družinskega zakonika, ki je potem padel na referendumu (marca 2012).

Oblikovanje močnega nadjaza skozi Ojdipov kompleks

Ko polemiziramo o človekovih pravicah, se je smiselno osredotočiti najprej na otrokove pravice. In če zaupamo Freudu, ki je rekel, da je “otrok oče odraslega/človeka”, moramo vedeti in se s tem sprijazniti, da mora biti otrok v času odraščanja deležen marsičesa (vzgojnega) – vsekakor ljubezni in vzgojnih vplivov očeta in matere (in ne zgolj “dveh oseb”, kakor po novem piše v noveli ZZZDR) –, kar mu bo pozneje, v odraslosti, omogočilo normalno življenje, psihično/osebno trdnost in/oz. mentalno zdravje. Ob spolni identiteti, torej spolni želji, je tudi sposobnost moralnega razsojanja izjemno pomembna osebna oz. psihična lastnost vsakega človeka, ki pa jo mora šele razviti; in razvije jo predvsem v otroštvu. Oče in mati sta neobhodno potrebna za razvoj otrokove poznejše sposobnosti moralnega razsojanja. Torej – če se otrok razvija v klasični/tradicionalni družini z obema (različnospolnima) staršema, bo (načeloma) njegova spolna identiteta (spolna želja) heteroseksualna, njegovo moralno razsojanje (močan nadjaz) pa bo ‘neoporečno’. Kulminacija močnega nadjaza oz. ‘neoporečnega’ moralnega razsojanja je ponotranjena prepoved incestuoznih spolnih razmerij. Moralno odgovoren človek – problematični so predvsem moški – se bo seksualno ogradil od spolne privlačnosti svojega potomca (in svojega nasprotispolnega starša) – za očete/moške so aktualne predvsem hčere (in/ali matere) – zato,

ker/da se mu le-ta kot spolni objekt ne bo zdel spolno privlačen. Ravno močan nadjaz – ki se v človeka/moškega naseli skozi pravilno razrešen Ojdipov kompleks – incestuozni kod vgradi/vgravira v nezavedno tako, da mu spolna želja ne pobesni v nepredvideno/prepovedano smer; hkrati pa ima človek čut za moralno razsojanje v kočljivih položajih, ko bi lahko podlegel imperativu (načela) ugodja.

Etiologija tradicionalnega oz. normalnega moralnega razsojanja je, zahvaljujoč psihoanalizi, torej znana. Res je, da je – etiološko gledano – mogoče razviti ‘približek’ klasičnemu moralnemu razsojanju tudi po drugi logiki. Ampak ta ‘približek’ ni adekvatna zamenjava za tradicionalno/klasično/normalno moralno razsojanje. Funkcionalno (‘pravilno’) odrasel, torej normalen človek, se v resnici ne nauči brzdati samega sebe – svojih strasti, želja in potreb/hotenj –, funkcionalno odrasel/normalen človek mora biti tako vzgojen, torej ‘gor spravljan’, da ponotranjeno čuti, kaj je moralno prav in kaj ne. Če je človek deležen ‘pravilne’, torej tradicionalne družine, tudi Boga, božje pridige in/oz. Svetega pisma (v resnici) ne potrebuje za to, da bi čutil, kaj je v danem trenutku moralno prav.

Nezmožnost oblikovanja čuta za moralno razsojanje

V tem turbulentnem družbenem/političnem trenutku je (Združena) levica skozi stranska vrata vpeljala izenačevanje spolov tudi glede vzgoje oz. ‘gor spravljanja’, torej mimo kla-

sičnega/tradicionalnega starševanja, preko sprejete novele ZZZDR. In prav s psihoanalitičnimi (proti)argumenti lahko noveli ZZZDR legitimno oporekamo. Namreč – če že spregledamo in stiskamo zobe, ko vemo, da otrok ne bo mogel razviti spolne identitete in spolne želje na način in v smer, ki v tej kulturi velja za normalno in naravno, pa ne moremo spregledati in zatajiti problematike moralnega razsojanja. Država ne sme biti tista, ki bi jo sistemsko, zaradi neustreznih, torej spodletelih zakonov zagodla posamezniku pri razvoju moralne razsodnosti – v tem primeru mislim na posvojence v istospolnih partnerskih skupnostih (delno pa tudi na otroke, ki rastejo v enostarševskih, torej razdrtih družinah). Primer: deček, ki ga vzgajata – torej ‘gor spravljata’ – dve mami, ne bo mogel ustrezno ponotranjiti moralnih prepovedi/zapovedi. Njegovo moralno razsojanje bo specifično, torej predodipso, kot se reče v psihoanalizi. Ponotranjenega čuta za moralno razsojanje ne bo imel ustrezno razvitega, čeprav bi znal navzven pogosto ravnati tako, kot bi ‘vedel’ oz. slutil, da je prav. Na samem, ko ga ne bi nihče videl – in če ne verjame v Boga –, bi znal podleči (libidinalnemu) imperativu (načela) ugodja. Ravno kriminalci in podobni delinkventi so tisti, ki navadno (na samem, ko jih nihče ne vidi) skušajo prelisičiti sistem/zakon, kaj ukrasti, goljufati; in če jih roka pravice ujame/zaloti, pristanejo v zaporu. Takšni ‘predodipalci’ (beri: moralni izprijenci), ki niso znali z notranjim (moralnim) čutom oceniti, da se nekaj “Ne sme(š)!” lahko tožijo državo, da jim je tako rekoč zakonsko onemogočila razvoj sposobnosti moralnega razsojanja.

Problem osebnega dostojanstva

Ustavna pravica vsakega državljana Slovenije pa je “osebno dostojanstvo” (34. člen). Le kako bo človek – v mislih imamo moškega –, ki ga država strpa v zapor, poprej pa ga oropa sposobnosti moralnega razsojanja, razvil in ohranjal “osebno dostojanstvo”. Tak ‘predodipalec’ (moralni izprijenec) ne bo le

družbeno ‘izzvižgan’ – ljudje ga bodo hitro prepoznali kot pokvarjenega, moralno sprevrženega/izprijenega –, tak revež bo tudi hitro kazensko preganjan, obsojen in strpan v zapor ter ne nazadnje tudi stigmatiziran. In to samo zato, ker mu jo je država zakonsko zagodla z dvema mamama (kar novela ZZZDR omogoča).

“*Država ne sme biti tista, ki bi jo sistemsko, zaradi neustreznih, torej spodletelih zakonov zagodla posamezniku pri razvoju moralne razsodnosti – v tem primeru mislim na posvojence v istospolnih partnerskih skupnostih.*”

Po 35. členu Ustave je vsakemu državljanu zagotovljena “nedotakljivost duševne celovitosti” in tudi “osebnostne pravice”. Država jo lahko prav z novelo ZZZDR nekemu zagode tako, da ga bo sankcionirala in kazensko preganjala – poprej pa mu bodo to na neformalen način naredili, mu jo zagodli (npr. z osmešenjem) sodržavljanji. Otrok, ki je vzgajan v partnerski skupnostih dveh oseb, ki sta istega spola (npr. dve lezbijki ali dva geja), bo v svoje nezavedne miselne sisteme ‘vtisnil’ misli – govorimo lahko o t. i. miselnem odtisu – o razmerju med staršema in njim samim. Da otrok v ojdipalno-kastracijskem obdobju primerja misli o anatomiji genitalij, torej oba tipa/koncepta genitalij – lastnih in (‘kompatibilnost’/‘ujemajočnost’) genitalij obeh staršev –, se iz psihoanalize natančno ve. Dva istospolna starša pa v otroku med ‘gor spravljanjem’ zapustita zelo specifičen miselni odtis – tak, da se otrok v odraslosti ne bo (libidinalno) vklapljal v družbo, med oba spola (in nasploh v družbo) tako, kot je v tej kulturi – torej na planetu Zemlja (pri rasi homo sapiens) – normalno oz. pričakovano in ne nazadnje naravno oz. običajno. “Celovitost (njegove) duševnosti” in tudi njegove “osebne pravice” bodo takšne, da bo ‘malce’ štrlel iz običajnih normativov/okvirov in tak posvojenec bo seveda terjal svoje pravice. Npr.: če se dečku, ki mu v ojdipalni fazi kastracijsko pretita – kot se reče v psihoanalizi – dva/oba starša

(dva moška/geja), si lahko kot objekt želje prav zaradi tega v odraslosti (v spolnoidentitetni krizi/stiski) spolno zaželi otroka, torej postane pedofil; in država ga bodisi strpa v zapor (če bo pedofilijo prakticiral) bodisi mu krati pravico do “nedotakljivosti duševne celovitosti” in “osebnostne pravice” (pedofilija je namreč – trenutno še – zakonsko prepovedana). Ta(ka) kontradiktorna “duševna celovitost” otroka, ki je rasel ob dveh istospolnih starših/posvojiteljih, je bistveno drugačna od “duševne celovitosti” otroka, ki je rasel, bil vzgajan oz. ‘gor spravljan’ ob dveh različnospolnih starših, očetu in mami.

Protiustavnost zakona

V Ustavi pa so ne nazadnje zapisani še trije ‘močni’ členi, tri ‘varovalke’, zaradi katerih je novela ZZZDR v nasprotju z njo. Gre za 53., 54. in 56. člen.

53. člen govori o “zakonski zvezi in družini”. Pisci Ustave so takrat, ko so jo pisali (l. 1990–1991), natančno vedeli, kaj pomeni “zakonska zveza” in kaj “družina”; oba koncepta namreč ureja prav ZZZDR iz leta 1976, ki ga je (Združena) levica (s trikom) novelirala. Pravni paradoks/absurd/’error’ je, če se za nazaj fatalno/radikalno in konceptualno spreminja nek zakon (konkretno ZZZDR), ki je v času pisanja Ustave pomenil in opredeljeval nekaj čisto drugega, kar je po spremembi/noveli zakona urejeno drugače. Če politično (levo)kontaminirani pravniki ne vedo, da nek zakon (konkretno ZZZDR) ne more spremeniti in spreminjati Ustave, pač pa je kvečjemu zakon (ZZZDR) v nasprotju z Ustavo, potem smo kot nacija/država resnično v hudi (pravosodni) stiski.

“*Če otroku šola posreduje takšno ‘znanje’, torej če je otrok institucionalno indoktriniran, da je istospolna spolna usmerjenost povsem mogoča in legitimna ter celo priporočljiva, in če je takšne “spolnovzgojne” indoktrinacije otrok deležen na prvi stopnji osnovnošolskega izobraževanja (in celo v vrtcu), to lahko nanj učinkuje kot spolna zloraba.*”

Torej: “Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev.” Ampak ne “zvezi” istospolnih oseb/bitij (pripadnikov rase homo sapiens) (zakoncev), pač pa zvezi/tandemu/duetu/paru moškega (kot penisnega bitja) in ženske (kot vaginalnega bitja), ki sta po zakonu sklenila “zakonsko zvezo”, ki bi se ji lahko reklo – če bi jo terminološko opredelili – ‘mošžena’ ali ‘žen(a)moža’ (ali pa, če banaliziram: ‘vaginopenisa’/‘penisovagina’). (Zakonska zveza se “sklene /.../ pred pristojnim državnim organom.”) “Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti ureja zakon.” Ampak: pisci Ustave so imeli v mislih natančno ‘penisno-vaginalni’ par/tandem/skupnost/duet/zvezo, torej moškega in žensko, nikakor pa ne par/skupnost/zvezo/tandem/duet dveh istospolnih oseb/bitij (pripadnikov rase homo sapiens, zakoncev ali

pa naša država nikogar ne “varuje” (razen interese/želje/hotenja LeGeBiTrovške manjšine), ne “materinstva”, ne “očetovstva”, še najmanj pa “otroke in mladino”, niti ne “ustvarja za to varstvo potrebnih razmer”, pač pa vse to ruši, spodkopava in (o)ropa. In (tudi) zato je novela ZZZDR v nasprotju z Ustavo; in to je problematika, s katero bi se morali ukvarjati ustavni sodniki. Kulminacija norosti, ki jo prinaša novela ZZZDR, je ob ukinjanju koncepta očeta in matere (in vsiljevanja starševanja “dveh oseb”: starša “ena”/“A” in starša “dva”/“B”) tudi legalizacija posvojitev otrok v istospolno partnersko skupnost/tandem/duet/zvezo, ki uničujoče vpliva na otroka.

Na tem mestu je treba dodati, da je t. i. psihološka stroka – ki je v tem družbenem trenutku precej levorežimsko usmerjena – v tem kontekstu (v resnici, po tihem) razdvojena/razcepljena (na

sna ‘uradna izjava’ – v mislih imamo kar obe (tudi tisto iz leta 2012) – govori, da “se otroci, tisti iz istospolnih in tisti iz različnospolnih družin oz. partnerskih skupnostih v ničemer ne razlikujejo”. Pri tem niso niti toliko freudovski oz. psihoanalitični, da bi si koncept problema pravilno postavili. Problem namreč (in v resnici) niso otroci; problematičnost teh otrok bo izbruhnila na dan oz. bo opazna šele v odraslosti. A posvojenci, ki so bili ‘gor spravljeni’ v istospolnih partnerskih skupnostih, so o tem, o svojih življenjskih/duševnih/osebnostnih problemih – na nesrečo LeGeBiTrovcev – že spregovorili!

Uradna stroka je kontaminirana s feministično ideologijo

Ti isti uradni psihostrokovnjaki po drugi strani prav tako ne razumejo problema t. i. vhodnega spola v ojdipalno starševanje, torej v starševanje otroku v času razreševanja ojdipovega in/oz. kastracijskega kompleksa. Ves čas se osredotočajo na spolno usmerjenost staršev, ki v resnici sploh ni bistvena. Za razvoj spolne identitete, spolne želje in moralne razsodnosti, katere kulminacija je tabu/prepoved incesta, je pomemben vhodni spol v ojdipalno starševanje.

“Pravice in dolžnosti staršev” do njihovih otrok so jasne – vsaj piscem Ustave so bile, in to vse dotlej, dokler ni feministična (in/oz. LeGeBiTrovška) ideologija dokončno zakoračila v (slovensko) politiko in

povsem kontaminirala (Združeno) levico. Torej: “Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke” (54. člen). (Vzgajanje pomeni predvsem ojdipalno ‘gor spravljanje’.) “Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varo-

Foto: Natasa Pezdir

pa izvenzakoncev), pač pa (enega) moškega/samca (kot penisnega bitja) in (ene) ženske/samice (kot vaginalnega bitja). In ne nazadnje – še vedno govorimo o 53. členu: “Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.” Po noveli ZZZDR

dva dela). Vsi psihostrokovnjaki pač ne soglašajo z znano ‘uradno izjavo’, ki je seveda kontaminirana s feministično in/oz. LeGeBiTrovško ideologijo. Ta razdvojenost je opazna tudi iz psihoanalitičnega nerazumevanja problemov razvoja posvojenih otrok. Njihova znamenita in po svoje zlogla-

vanja otrokovih koristi določa zakon. Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kakor otroci, rojeni v njej” (54. člen).

“ Vendar: izpovedi posvojencev v istospolnih partnerskih skupnostih že obstajajo in odločilno/radikalno/fatalno učinkujejo na celotno paradigmo posvojitve otrok v istospolnih partnerskih skupnostih (in tudi na istospolne poroke) kot ‘veto’.”

Prav ta uradna (kvazi) stroka, ki je kontaminirana s povsem spodletelo ideologijo/teorijo spolov (angl. gender) in ki je prvotno zrasla na zelniku feministk, sedaj narekuje “otrokove koristi” in si monopolno lasti spoznanje in resnico o “otrokovih koristih”. Vendar: izpovedi posvojencev v istospolnih partnerskih skupnostih že obstajajo in odločilno/radikalno/fatalno učinkujejo na celotno paradigmo posvojitve otrok v istospolnih partnerskih skupnostih (in tudi na istospolne poroke) kot ‘veto’. Iz farmacevtske industrije se pač ve, da imajo določeni tipi negativnih stranskih učinkov na zdravljenje pacientov status ‘veta’, torej apriorne prepovedi. Zdravilo, ki ima prehude stranske učinke, ne sme biti v splošni/javni uporabi. In izpovedi nekaterih posvojencev iz istospolnih partnerskih skupnosti – v mislih imamo predvsem *Roberta Oscarja Lopeza*, *Katy Faust* in *Heather Barwick* (deloma pa tudi *Rivka Edelman*, *Denise Shick*, *Dawn Stefanowicz*) – so tako hude, da sesuvajo vse te LeGeBiTrovške/feministične (kvazi) “strokovne raziskave”. *Robert Oscar Lopez* med drugim pravi: “... Za zunanje opazovalce sem bil dobro vzgojen, visoko uspešen in ambiciozen otrok s samimi peticami v spričevalih. Znotraj pa sem bil zmeden. Če je tvoje domače življenje na tako bistven način, v osnovnih fizičnih odnosih, tako radikalno drugačno od življenja vseh okrog tebe, pač odrasteš nekoliko čuden. Nimam nikakršnih duševnih motenj ali telesnih bolezni. Samo odrasel sem v tako nenavadnem domu, da mi je bilo nekako usojeno, da končam kot družbeni izobčenec ...”¹ In prav zaradi te in takih izpovedi je treba koncept ‘veta’

nujno uporabiti tudi pri uveljavljanju vseh teh LeGeBiTrovških zahtev, ki so se pri nas nagomilile v obliki goljufivega sprejetja novele ZZZDR.

Tukaj pa je še 56. člen Ustave, ki govori ravno o “pravicaх otrok”: “Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon. Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.” In to ne kateri koli zakon, pač pa ZZZDR iz leta 1976, ki je opredeljeval, da ima otrok za starša očeta in mamo in ne kar dveh oseb. Novela ZZZDR pa v 3. in 12. členu dikcijo “moža in žene” oz. “moškega in ženske” zamenjuje z dikcijo “dveh oseb”. V 16. členu pa anulira/razveljavlja/briše dikcijo: “različnega spola”. In ravno tako radikalna – čeprav na videz “minimalna” – poseg v zakon, v ZZZDR, je protiustaven.

Fatalen vpliv na šolski kurikulum

In ne nazadnje – če smo malo preroški: če novela ZZZDR na referendumu ali morda celo na Evropskem sodišču ne bo zavrnjena, bo ta zakon zaznamoval celoten šolski kurikulum, ki je že sedaj ponekod kontaminiran s feminizmom in LeGeBiTrovsko ideologijo enakosti in/oz. teorije spolov. “Svoboda vesti”, ki jo opredeljuje 41. člen Ustave, bo omejena. Če bo (LeGeBiTrovška) manjšina na tako ‘psihotičen’ način širila svoje zahteve in svoje “človekove pravice” vsiljevala heteroseksualcem, bo nemogoče imeti svobodno vest in vzgajati otroke tako, kot se (heteroseksualnim oz. konzervativnim) staršem zdi moralno prav. Tukaj ne gre (toliko) za versko prepričanje, pač pa za “drugga prepričanja”. Namreč: mnogi straši smo prepričani, da je edina normalna in naravna družina heteroseksualna in da jo tvorijo oče, mati in otrok. Znameniti in zloglasni priročnik *Ljubezena je ljubezena* je tako proLeGeBiTrovski/

prohomoseksualen, da spodkopava temelje tradicionalne moralne vzgoje. Če otroku šola posreduje takšno ‘znanje’, torej če je otrok institucionalno indoktriniran, da je istospolna spolna usmerjenost povsem mogoča in legitimna ter celo priporočljiva, in če je takšne “spolnovzgojne” indoktrinacije otrok deležen na prvi stopnji osnovnošolskega izobraževanja (in celo v vrtcu), to lahko nanj učinkuje kot spolna zloraba (kako spolne zlorabe fatalno učinkujejo na razvoj mentalnega zdravja, pa se menda dandanes že ve). Torej – 41. člen Ustave: “Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.”

Vzpostaviti red v zakonodajnem protokolu

Predlagatelj novele ZZZDR – torej Združena levica – je na žalost na klasično političen način za seboj potegnili tudi preostalo slovensko levico, začuda tudi stranko pravnika dr. Mira Cerarja (SMC), ki bi moral ukrepati kot pravnik in vzpostaviti red v zakonodajnem protokolu. Vse mu je spolzelo iz rok. Upamo le lahko, da slovenski ustavni sodniki premorejo toliko razsodne moči in izstopijo iz svoje generalne politične opredeljenosti (ki je večinoma bolj ali manj leva) ter prisluhnejo vsem protiargumentom in dovolijo referendum. Potem pa naj narod odloči ... A četudi se narod odloči v prid novele ZZZDR – tudi tako, da je referendumska udeležba premalo številčna in se novela ZZZDR (posredno) obdrži v veljavi – nam, ki zagovarjamo tradicionalno družino in otrokove pravice, preostane še Evropsko sodišče, ki pa je (predvidoma) precej bolj pravno korektno in nevtrarno ter zdravo konzervativno, kot je (bilo doslej) slovensko ustavno sodišče. ■

Opomba

1. <https://iskreni.net/druzina/kultura-zivljenja/154-homoseksualnost/1512-odrascal-sem-z-dvema-mamama.html>

Človekove pravice in njihova zloraba

✉ France Cukjati

Nasilno spreminjanje pojma zakonske zveze in družine se še vedno utemeljuje z zahtevo, da morajo imeti lezbične in gejevske skupnosti enake pravice kot klasični zakonski par moškega in ženske. Gre predvsem za pravico do poroke, umetnega oplojevanja in posvojitve otrok.

Druge pravice istospolnih skupnosti so namreč v Zakonu o registraciji istospolne partnerske skupnosti več ali manj že urejene in izenačene s pravicami klasične zakonske skupnosti.

Da bi sedanja vladna koalicija obe skupnosti že v izhodišču popolnoma izenačila, je zakonila degradacijo zakonske zveze, brisala moški in ženski spol ter s tem izničila pomen očetovstva in materinstva. Že to je krivično in ponižujoče za vseh 360.000 slovenskih zakonskih parov moškega in ženske, kar je nerazumljiv davek za izenačitev z registriranimi istospolnimi skupnostmi, ki jih je v Sloveniji desettisočkrat manj.

Ta izenačitev je tudi očitno protustavna, saj 53. člen ustave, ki govori o zakonski zvezi, v isti sapi dodaja: "Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke," kar pomeni, da ustava pojmuje zakonsko zvezo kot zvezo moškega in ženske in ne kot zvezo "dveh oseb" kakršnega koli spola.

Po drugi strani pa je bila pravica do popolne izenačitve obeh vrst skupnosti že večkrat na različnih sodnih ravneh jasno zavržena. Ustavno sodišče RS je v svoji odločbi (št. U-I-425/06-10, z dne 2. 7. 2009, točka 12) zapisalo: "O diskriminacijski obravnavi govo-

rimo takrat, kadar država (na podlagi osebnih okoliščin) različno obravnava posameznike v enakih situacijah. Če položaja, ki ju primerjamo, v bistvenem nista enaka, ne moremo govoriti o neustavni diskriminaciji." Ker je glede medsebojnih odnosov položaj partnerjev v istospolni skupnosti enak položaju partnerjev v klasični raznospolni skupnosti, so pravice in dolžnosti med partnerjema lahko izenačene. Glede naravne usmerjenosti v spočetje, rojstvo in vzgojo otrok pa je med njima bistvena razlika, zato jih država – ne lahko, ampak celo – mora različno obravnavati.

med drugim zapisalo: "Zavajajoče pa predlagatelj iz navedene ustavne odločbe izpelje sklep, 'da ima zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost dveh oseb istega spola enake pravne posledice kot zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost dveh oseb različnega spola tudi v razmerju do otrok v postopku posvojitve.' /.../ Ocenjujemo, da je na tem mestu ne samo potisnjena v ozadje, temveč je popolnoma izostala presoja otrokove koristi, ki je sicer navedena kot vodilo vseh predlaganih sprememb. /.../ Pravica istospolnih partnerjev do nediskriminatornega obravnavanja je glede vprašanja o po-

Foto: Matej Hožjan

Ko je bil prejšnji Družinski zakonik, ki je bil kasneje na referendumu zavržen, posredovan v parlamentarni postopek, se je odzvalo tudi Vrhovno državno tožilstvo in v dopisu Ministrstvu za pravosodje dne 30. 10. 2009

svojitvi otrok nujno omejena s pravico največje otrokove koristi."

Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) je v zadnjih letih kar nekajkrat ugotovilo, da istospolna poroka ne sodi med človekove pravice, kaj

šele "pravica do posvojitve otrok". Naj omenim le odločbo v primeru Schalk in Kopf proti Avstriji (št. 30141/04 & 101, ESČP 2010) in odločbo v primeru Hämäläinen proti Finski (št. 37359/09 & 71, ESČP 2014), v katerih ESČP pravi, da istospolne poroke ne sodijo med človekove pravice in zato državam članicam ni mogoče naložiti take zakonodaje. Države članice zato niso dolžne sprejeti zakonodaje, ki bi v tem smislu izenačevala istospolno skupnost s klasično družino. Omejitve poroke na zvezo med moškim in žensko torej ne pomeni diskriminacije istospolnih parov.

Pri uzakonitvi spolne izenačitve istospolne in klasične skupnosti sta se gibanje LEGEBITRA (lezbijke, geji, biseksualci in transseksualci) in vladna koalicija torej neutemeljeno in zavajajoče sklicevala na zahtevo po spoštovanju ustavno zagotovljenih človekovih pravic. Pri tem početu ne gre za zaščito, ampak očitno za zlorabo teh pravic.

Sklicevanje na človekove pravice je ponavadi orožje manjšine, da se zaščiti pred oblastno samovoljo večine. Glede vprašanj Družinskega zakonika pa se je večina v Sloveniji na zadnjem referendumu že jasno opredelila, zato ima zadnje izmaličenje pojma zakonske zveze vse znake nasilja manjšine nad večino. Kot da še vedno živimo v svetu laži, v katerem tisti, ki ima oblast, lahko za dosego svojega cilja poljubno prireja svoje razlage ustave, zakonov in človekovih pravic.

Sistem univerzalnih človekovih pravic, ki temelji na univerzalnem dostojanstvu človeka, se ni naključno porodil na krščanskem Zahodu. Že v času, ko je bila družba zabetonirana v kaste in je bilo suženjstvo samo po sebi umevno, je krščanstvo v svojem jedru nosilo zavest, da smo pred Bogom vsi enaki. "Ni ne Juda ne Grka, ni ne sužnja ne svobodnjaka, ni ne moškega ne ženske: kajti vsi ste eden v Kristusu Jezusu," piše sv. Pavel Galačanom (Gal 3,28). Dolga doba je bila potrebna, da je to seme vzklilo in dozorelo v nacionalnih ustavah in resolucijah Združenih narodov.

A če tega duhovnega motiva in razloga za spoštovanje teh pravic ni več,

potem tudi pravice izgubijo temelj svoje brezpogojnosti in zlahka postanejo orodje za manipulacijo; predvsem s strani tistih, ki imajo oblast. Zloraba pravic je zloraba oblasti. Najpogosteje tako, da si oblastniki neupravičeno lastijo vse mogoče pravice, drugim pa jih priznavajo le selektivno.

Ideje razsvetljenstva, "svoboda, enakost, bratstvo", so se v revolucijah 19. in predvsem 20. stoletja sprevrgle v svoje grozovito nasprotje: totalitarizem, kaste in sovraštvo. Sistem pravic se spremeni v sistem krivic v trenutku, ko nosilci oblasti ne upoštevajo, da je v vsakem človeku nekaj absolutnega, večnega, "božjega". Brez tega "podzavestnega čutenja" se vsako spoštovanje človekovega dostojanstva in njegovih pravic prej ali slej razblini.

« Če pri sklicevanju na človekove pravice torej ne bomo upoštevali duha, iz katerega izhajajo, se nam bodo le-te prej ali slej razblinile ali pa se ob zlorabi celo sprevrgle v svoje nasprotje. In potem seveda Zahod ne bo več to, kar bi želeli, da je. »

Tudi pravica istospolnih parov do posvojitve otrok sodi v ta okvir družbene sprevrženosti. Posamezen lobi, ki je medijsko, finančno in očitno tudi politično dovolj močan, si v takem okolju zlahka lasti neutemeljene pravice na račun zanemarjanja pravic slabotnih, v našem primeru otrok. Če nam pade še ta obrambni zid, na katerem so pravice otrok nad pravicami odraslih, potem bomo v naslednjem trenutku dobili tudi rehabilitacijo pedofilske spolne usmerjenosti. In ko se nam bo to dogodilo tudi s človekovimi pravicami na drugih področjih, bomo dobili zakon ulice in tako postali priča zatonu zahodne civilizacije.

Ni prvič, da se igramo s človekovimi pravicami. Prva prevara se je dogodila že z zlorabo načela, da "je moja svoboda omejena le s svobodo drugega". Da torej s sabo počnem, kar hočem. Lahko se drogiram, naredim samomor ali pa splavim otroka, potem ko sem mu že pred rojstvom odvzel dostojanstvo samostojnega človeškega bitja in ga razglasil za del materinega telesa. Že

načelo, da s sabo počnem, kar hočem, je na nek način vprašljivo. Ali nisem dolžan spoštovati svojih lastnih naravnih zahtev? Svojo biološko, razumsko in duhovno usmerjenost? Svoje osebno človeško dostojanstvo? Z vidika krščanskega izvora človekovih pravic, ki je v tem, da smo vsi "enaki pred Bogom", "božji otroci" in torej brezpogojno vredni spoštovanja, nimamo pravice namerno rušiti svoje naravne usmerjenosti v zrelo osebnost, v "bogopodobnost". Ni slučajno, da na Trubarjevem domu piše: "Pred Bugam smo vsi glih."

Tudi na ta vidik smo morda pre malo pozorni pri vsem svojem širokem tolerantnem družbenem odnosu do vseh mogočih nenaravnih spolnih praks. Prav je, da spoštujemo posameznikovo svobodo in njegovo spolno nagnjenje, a pri tem bi se vendarle morali zavedati, da skrajna dehumanizacija spolnosti ne prizadene le dostojanstva posameznika, ampak na nek način celotno družbo. Propagiranje in celo uzakonitev takih praks na ravni naravne družbene celice, to je družine, na kateri temelji biološka ohranitev naroda, pa res ne sodi med državotvorna ravnanja.

Če pri sklicevanju na človekove pravice torej ne bomo upoštevali duha, iz katerega izhajajo, se nam bodo le-te prej ali slej razblinile ali pa se ob zlorabi celo sprevrgle v svoje nasprotje. In potem seveda Zahod ne bo več to, kar bi želeli, da je.

Ameriški sociolog, Rodney Stark (rojen 1934), je ob koncu svoje knjige *Zmagoslavje razuma* (Založba Družina, 2012) takole zapisal izjavo enega od vodilnih kitajskih znanstvenikov:

"Ena izmed stvari, za katero smo bili naprošeni, je bila, da pogledamo, kaj je povzročilo uspeh, pravzaprav premoč Zahoda nad ostalim svetom. Preučili smo vse, kar smo lahko, od zgodovinskih, političnih, ekonomskih in kulturnih vidikov. Najprej smo mislili, da je do tega prišlo zato, ker imate boljše orožje od nas. Nato smo mislili, da zato, ker imate najboljši politični sistem. Nato smo se osredotočili na vaš gospodarski sistem. Toda v zadnjih dvajsetih letih smo spoznali, da je srce vaše kulture vaša religija: krščanstvo. Zaradi tega je Zahod tako mogočen." ■

Človekove pravice

 Peter Lah

Dokončen seznam človekovih pravic ne obstaja. To kaže na dejstvo, da gre za stvar družbenega dogovora. 'Klasičen' seznam človekovih pravic obsega predvsem tako imenovane politične pravice in ureja odnos med posameznikom in državo.

V 20. stoletju se je začela uveljavljati tudi ideja o tako imenovanih socialnih pravicah, pri čemer pa velja poudariti, da glede njih v mednarodni skupnosti velja nižja raven soglasja kot glede prvih. V vsakem primeru pa velja: ne gre za 'od zgoraj' navdihnjen spisek pravic in povezanih zahtev

(kot je na primer dekalog, ki je v judovsko-krščansko-islamski tradiciji dan neposredno od Boga), ampak za fluiden koncept, ki odraža določeno družbeno soglasje. Ko gre za pomembne zadeve, je treba to soglasje preveriti pri nosilcih suverenosti: pri vseh državljanih, ne le pri poslancih, pravniki, uradnikih ali aktivistih.

Ne obstaja 'človekova pravica' do državno priznane poroke med dvema osebama istega spola. Obstaja pravica do enakosti pred zakonom, na katero se sklicujejo zagovorniki izenačitve istospolnih skupnosti. Na tem mestu je treba

poudariti dve stvari. Prvič, ločiti je treba med zakonom kot pogodbenim odnosom med dvema odraslima osebama in družino kot od države zaščiteno skupnostjo, ki je usmerjena v dobrobit otrok. Če zakonsko zvezo ločimo od družine, potem ima argument enakosti pred državo določeno težo ob predpostavki, da državo pojmuje kot strogo formalno ustanovo, katere pomen je izčrpan s tem, da prizna in ščiti posameznikove izbire. Posameznik se sam odloča, s kom želi deliti svojo usodo, država mu ne postavlja ovir. Očitno je, da je tovrstno pojmovanje države zelo idealistično. Resničnost je drugačna: država je veliko več kot matični urad, na katerem dve polnoletni osebi registrirata svoj solidarnostni odnos. To velja predvsem takrat, ko gre za dobrobit otrok; v tem primeru država ni zgolj nezainteresirani razsodnik med stranmi v konfliktu, ampak v primerih, ko naravna družina ne opravlja več svojih dolžnosti do otroka ali do onemoglega, prevzame vlogo zastopnika interesov šibkejšega.

“ Ločiti je treba med zakonom kot pogodbenim odnosom med dvema odraslima osebama in družino kot od države zaščiteno skupnostjo, ki je usmerjena v dobrobit otrok. ”

Da lahko opravlja to vlogo, se mora nujno opredeliti do vsebinskih vprašanj, to je, vedeti mora, katere izmed danih možnosti so bolj v skladu z interesi in potrebami šibkih. Vse nikoli niso enake. Tu smo pred naslednjo alternativo: bodisi država prizna, ščiti, podpira in v skrajnem primeru uveljavi tako obliko skupnega življenja, ki temelji na naravni danosti, zgodovini in družbenem soglasju, ali pa ustvari

Foto: Peter Prebil

svoje pojmovanje 'dobrega življenja' in odnosov med ljudmi v skupnosti.

Drugič, enakost pred zakonom ne pomeni uniformnosti. Starodavno načelo pravičnosti je "dati vsakemu tisto, kar mu gre" (suum cuique tribuere, Justinijanov zakonik). Laična in demokratična država se lahko odloči, da z zakonom uredi vprašanje odnosa med dvema odraslima osebamama tako, da bodo zakonci enakopravni pred zakonom ne glede na to, ali gre za istospolni ali za različnospolni par. (Država seveda lahko naredi še en korak naprej in prizna enakopravnost tudi zakonskim skupnostim, ki vsebujejo več mož ali več žena.) Seveda pa o tem ne more odločati nekaj deset po-

sprotju z njihovimi pravicami. Država otroka namreč ne more ustvariti iz nič in nima nobene pravice, da poljubno razpolaga z njim; v posvojitve ali reje lahko da le tiste otroke, ki so se rodili iz spolnega odnosa med moškim in žensko. Zato je otrokom dolžna zagotoviti nadomestno okolje, ki je čim bolj podobno naravnemu.

“ *Enakost pred zakonom ne pomeni uniformnosti.* ”

S tem ko država kot zastopnica otrokovih interesov določi, da bo spoštovala življenjsko danost ter poiskala tako nadomestno okolje, v katerem se bo najlažje razvil v samostojno osebo,

dili hudo napako, ker niso bili pozorni na razliko med zakonsko zvezo in družino. Sedanja rešitev interese otrok dejansko podreja interesom istospolnih partnerjev. Problem istospolnih parov, ki zahtevajo enako obravnavo pred zakonom kot pari različnih spolov, skušajo razrešiti na način, ki posega v bistvo druge materije: družine, ki je cilj zasnovanja zakonske zveze (3. člen ZZZDR) in ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo (2. člen ZZZDR). To je neustrezna in škodljiva rešitev. Če Državni zbor želi pred zakonom izenačiti istospolne skupnosti, naj to uredi na način, da bo spoštoval pravico otrok in družin do rojstva in razvoja v okolju, ki ni v nasprotju z naravnimi in psihološkimi danostmi. Ta interes je že močno načet s tem, ko premožni istospolni posamezniki ali pari 'najemajo' maternice revnih žensk, da pridejo do otroka. To je nehumano tako do otroka kot do biološke mame.

Še beseda o raziskavah, ki naj bi potrjevale primernost istospolnih skupnosti za vzgojo otrok. Najprej gre poudariti, da nobena raziskava ne more dati takega rezultata. Največ, kar empirične raziskave lahko povedo, je, da raziskovalci v jasno opredeljenih okvirih raziskave niso zaznali bistvenih razlik. Ti okviri so izredno omejeni, ponavadi obsegajo majhno število primerov, pri katerih v omejenem časovnem obdobju spremljajo majhno število spremenljivk. Vendar to ni bistveni

problem. Vprašanje, ki je pred nami, je etične narave, na katero empiričnost po definiciji ne daje odgovorov. Kot človek in član določene skupnosti sem postavljen pred izbiro, da iščem to, kar je dobro za šibkejšje člane družbe, še posebej za otroke in ostarele. Znanost mi pri tem lahko pomaga, ne more pa nadomestiti moje etične izbire. ■

“ *Dolžnost države, da dela v otrokovem interesu, je morda v nasprotju z željami istospolnih partnerjev, nikakor pa ni v nasprotju z njihovimi pravicami.* ”

Foto: Peter Prebil

slancev, ampak kvečjemu ljudstvo po temeljiti, demokratični javni razpravi.

Ko pa govorimo o družini, v ospredju niso več politične in socialne pravice zakoncev, ampak dobrobit otrok. Država je dolžna spoštovati in zaščititi tako stanje, ki bo najboljše za otroka. Če je optimalno stanje moteno (zaradi smrti staršev ali njihove neprimernosti), je država dolžna poskrbeti za čim boljše nadomestne razmere, ne pa izumljati novih okolij. Ta dolžnost države, namreč da dela v otrokovem interesu, je morda v nasprotju z željami istospolnih partnerjev, nikakor pa ni v na-

nikakor ne diskriminira ostalih okolij, ampak le izvršuje svojo dolžnost. Tudi starši, ki otroka dajo v glasbeno šolo ali ga vpeljejo v izbrano versko skupnost, s tem ne diskriminirajo vseh ostalih izvenšolskih programov ali verskih skupnosti. Trditi kaj takega bi bil absurd, ki bi se končal v ukinitvi vsakršne raznolikosti in v nacionalizaciji človeškega 'življenjskega sveta', v njegovi podreditvi brezosebni logiki administrativne in ekonomske moči.

Poslanci Državnega zbora so v zvezi z novelo Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) nare-

Pravice so zapisane v stvarstvu in v ljubezni

✍ Sonja Pungertnik

Vprašanja pravic posameznikov ali skupin do tega ali onega so že mnogokrat razburkala človeško zgodovino. Brezštevilne konvencije, zakoni, takšni in drugačni pravilniki ter predpisi so polni besed o njih. Toda zdi se, kot da se z vsako napisano pravico na drugi strani še bolj razkrijejo krivice. Kot da gre za nek začaran krog, iz katerega nas ne morejo rešiti še tako človekoljubni nameni, saj se slej ko prej pokaže, da te pravice največkrat določa le človeški razum.

Pravica je postala nekakšen sinonim za dokazovanje moči in veljave v primerjavi z drugimi. Njena korenina je primerjanje, ki vodi v ljubosumje in hlepenje za tistim, česar nimam, ima pa nekdo drug. Pravica grabi stvari zase, hoče vedno več in ob tem, ko jemlje zase, pogosto spregleda druge.

Dostikrat se obnašamo, kot da je pravica neizčrpen in neomejen vir vsega, kar si poželi srce. Ob tem pa pozabljamo, da pravica ne more biti neskončna, saj sega le do tam, kjer se ji na pot postavijo pravice drugih in naše lastne omejitve.

Si predstavljate, kako bi me pogledali v avtošoli, če bi se kot slepa prijavila na tečaj varne vožnje? In si predstavljate, kako bi se odzvali vi, če bi vedeli, da na cesti lahko srečate voznico, ki vozi kljub temu, da nič ne vidi? Pa vendar. Saj sem že dopolnila osemnajst let. Torej imam pravico, da pridobim vozniški izpit.

Mislím, da nobenemu zdravniku ne bi padlo na pamet, da bi mi dal zdravniško potrdilo, in da noben ustavni ali kakršen koli sodnik ne bi niti za hip pomislil, da bi moja tozadevno pritožbo vzel resno, kaj šele da bi ugotovil, da mi je kršena pravica biti voznica. Pa tudi vi najbrž ne bi niti za hip pomislili, da bi me podprli, saj bi s tem spravljali v nevarnost tako sebe kot svoje bližnje. Povsem jasno je torej, da je moja pravica biti voznica omejena tako s pravico vseh udeležencev v prometu po varnosti kakor tudi z mojimi naravnimi danostmi, ki mi ne morejo zagotoviti te varnosti.

“Morda bi nam pomagalo, če bi v tem primeru izraz ‘pravica’ nadomestili z besedama ‘dar’ ali ‘milost’ in raje govorili o tem.”

Na prvi pogled so torej stvari povsem logične in razumljive. Dokler skušamo na vprašanja o človekovih pravicah odgovarjati v tej luči, o tem, kaj je čigava pravica, ne more biti dilem. Toda žal, tako kot pri mnogih drugih stvareh, tudi pri vprašanju posameznikovih pravic pozabljamo, da so le-te že od davnine z roko pravičnosti in s črnolom ljubezni zapisane v naše srce.

Samo zagledanost v svoje pravice je torej daleč od izpolnjevanja največje Božje zapovedi, zapovedi ljubezni do Boga, sebe in bližnjega. Vsaka pravica mora biti zato neločljivo povezana z besedami, kot so: dolžnost, odgovornost, solidarnost ... Brez sodelovanja teh vrednot postane moja pravica grožnja vam in vaša pravica grožnja meni. Kot taka pa nujno vodi vsaj v konflikt, če že ne v sovraštvo. Prav tako mora imeti vsaka pravica svoj temelj v zakonitostih stvarstva, kjer vsak ‘zakaj’ najde svoj ‘zato’ in vsaka stvar smisel. Pravica, ki ne temelji na

naravnih zakonitostih, že na samem začetku ne napoveduje nič dobrega. Morda bi nam pomagalo, če bi v tem primeru izraz ‘pravica’ nadomestili z besedama ‘dar’ ali ‘milost’ in raje govorili o tem, da nam je nekaj dano ali pa nam ni dano. S tem bi si tudi prihranili izgubljeni čas žalovanja za tistim, česar nimamo, in bi svojo pozornost raje usmerili v svoje talente in sposobnosti. Predvsem pa s takim ravnanjem ne bi ponavljali napake tako naših prvih staršev kakor tudi naših bližnjih in daljnih prednikov, katerih prilaščanje pravic po lastni meri bi nas moralo česa naučiti. Toda takšne šole, kot vse kaže, ne priznavamo. To dokazuje tudi absurdno prilaščanje pravice do otrok, ki smo mu priča v današnji družbi.

Da je otrok Božji dar, se gotovo najbolje zavedajo prav starši. Tistemu, ki je kdaj okusil čudež spočetja, blaženost občutka porajajočega se življenja in nepozaben trenutek rojstva, je prav gotovo jasno, da otrok ni in ne more biti sredstvo za zadovoljevanje potreb in predmet manipulacij. In če je tako nepomembno, v kakšnem okolju odrašča otrok, zakaj je potem Bog Oče svojemu sinu iz ljubezni poleg matere izbral tudi krušnega očeta?

Družina, kot jo je zasnovala nezmotljiva Božja previdnost, je srce družbe. Če pa srce opeša, ne moremo pričakovati drugega, kot da bo slej ali prej čutilo posledice vse telo. Tudi tisti člani družbe, ki v teh prelomnih trenutkih, ki smo jim priča, zamahnejo z roko, češ to se me ne tiče. Pa še kako se nas tiče. Prav vseh. Zato ne prezrimo pomena časa, v katerem živimo. Ne zlorabimo daru svobodne volje proti sebi in svojim potomcem. Ne odklonimo Bogu svoje pomoči pri ohranjanju ravnovesja v Njegovem stvarstvu. Jutri bo morda že prepozno. ■

Otroci so radi v naravi

Pogovor s pisateljem in naravovarstvenikom Ivanom Esenkom

✍ Erika Ašič

Ivan Esenko je velik ljubitelj narave. Vse njegovo poklicno, pa tudi ljubiteljsko delo, je močno povezano z naravo. Je pisatelj, fotograf, naravovarstvenik, po izobrazbi pa veterinarski tehnik.

Vrsto let je delal v čebelarstvu in sodeloval tudi s češkimi strokovnjaki. Je član Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, RSPB (Royal Society for the Protection of Birds, Velika Britanija) in Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev. Napisal je vrsto člankov in knjig o živalih v našem okolju. Da bi otrokom približal naravo, predava tudi po šolah in vrtcih. Njegove fotografije vzamejo dih, saj uspejeti najrazličnejše trenutke življenja v naravi. V pogovoru z njim začutimo, da je življenje v naravi res čarobno, če ga le znamo opazovati.

Kaj vas v naravi navdušuje, da ste svoje življenje posvetili njej?

Z naravo je moje življenje prepleteno že od otroštva. Za to so 'krivi' predvsem starši, ki so me navduševali nad njo s tem, da smo veliko zahajali v gozd in hribe ter obdelovali obsežen vrt. Odraščal sem na bregovih Save, reke, ki jo rad omenjam v svojih delih. Bogastvo vrst ob njej je bilo zame kot magnet. Kot otrok sem veliko časa preživel ob vodi. Nemalokrat sem s tem delal sive lase svojim staršem, ki pa so imeli na srečo

Ivan Esenko z lesno sovo.

veliko mero razumevanja do mojih raziskovalnih podvigov. Še danes me kot kanuista pritegne vsaka reka, ki jo srečam na svojih poteh. Bolj kot veslaški užitki me pritegne narava okoli reke, stopnja onesnaženosti, značaj reke, ko gre za nižinski, alpski ali kraški vodotok, stare mlinske zgradbe, ki govorijo o sožitju ljudi z reko in drugo. Slovenske reke sem opisal v svojem delu *Zgodbe iz kanuja – Čudoviti svet slovenskih voda*.

Kar nekaj let ste se intenzivno ukvarjali s čebelarstvom. Kaj vas navdušuje pri čebelah?

Čebelariti sem pričel v svoji rani najstniški dobi. Prvi panj so mi kupili starši. Pri čebelah me je že kot otroka privlačila predvsem njihova samoumevna organiziranost. Kaj več bi težko odgovoril na to vprašanje, nekako tako kot bi težko odgovoril zaljubljenec na vprašanje, zakaj je zaljubljen. Slovenija je čebelarstva dežela.

Živimo v domovini kranjske čebele, ki jo po naši deželi imenujejo v vseh svetovnih jezikih, tudi znanstvenem. Vsekakor je ta žuželka v svetu bolj prepoznavna kot ljudje, s katerimi si deli ta prostor. Ko sem v začetku 80. let v preteklem stoletju pričel sodelovati s češkimi strokovnjaki in njihovim čebelarstvom in njihovim čebelarstvom v Dolu pri Pragi, se je pričela moja profesionalna čebelarska kariera. V okrilju moje strokovne organizacije vzreje čebeljih matic pri Medexu, kjer sem bil takrat zaposlen, je število vzrejenih matic v eni sami sezoni presešlo magično število 10.000, kar je bilo odmevno tudi drugod, ne samo v tedanji Jugoslaviji. Ukvarjal sem se tudi z instrumentalnim osemenjevanjem matic, zdravstveno zaščito čebel, s pašno problematiko in preizkušanjem novih tehnologij v čebelarstvu. Takrat sem napisal strokovno delo *Vzreja čebeljih matic*, priročnik za čebelarje in večje število strokovnih člankov. Čebelaril sem tudi v vzhodni

Članek se nadaljuje na str. 29.

Etika in vrednote v šoli: 6–8 let

Projekt ETHIKA: Etika in vrednote v šolah in vrtcih

✂ Stanko Gerjolj, Franz Feiner, Mojca Resnik

Projekt ETHIKA: Etika in vrednote v šolah in vrtcih* je mednarodni projekt v okviru programa Erasmus+, katerega cilji so razvijanje in spodbujanje inovativnih praks v šolskem izobraževanju na področju etike, vrednot in kritičnega mišljenja, razvoj učnih gradiv in metod za to področje ter s tem tudi povečanje priložnosti za izobraževanje in usposabljanje učiteljev in vzgojiteljev ter na koncu povečanje ozaveščenosti na ravni šolskih in vzgojnih politik o pomenu etike in vrednot ter večji vnos teh vsebin v izobraževalne poti učiteljev in vzgojiteljev.

drugih in jih v domišljiji umestiti v svojo 'logiko'. Kljub dokaj dobro razviti sposobnosti empatije pa se precej strogo držijo logike 'fair playa', ko dogodke presojujejo na podlagi poenostavljene 'matematične pravičnosti', ki zna biti blizu starozaveznega pravila "zob za zob". Ker pa v sebi že čutijo, da je življenje kompleksno dogajanje in se ne da ujeti v preprosta pravila, se o etičnih in moralnih vprašanjih radi pogovarjajo in debatirajo. Včasih vprašanja kar vrejo iz njih, drugič 'poznajo' odgovor na vsako vprašanje, čeravno čutijo, da njihovi odgovori niso dokončni. Takrat pričakujejo odziv učitelja, vzgojitelja, kateheta, a ne kot dokončnega in absolutno 'pravičnega', marveč le kot mnenje. Če podamo svoje mnenje kot 'absolutno pravilen' odgovor, se ga branijo in iščejo protiargumente; če pa podamo le svoje mnenje, o njem neobremenjeno razmišljajo in permanentno reflektirajo, v prihodnosti pa ga – če

Več o projektu: <http://www.ethics-education.eu/home/index.htm>

zaznajo njegovo relevantnost – brez težav ponotranjijo.

Človek je ustvarjen za odgovornost

Izgovorjena beseda je pogoj za odgovor in odgovornost. To zaslutimo že v svetopisemskih poročilih o stvarjenju. Stvarstvo, ki ga je Bog dal človeku v odgovornost (1 Mz 1,28–29), je neke vrste 'odgovor' na njegovo izgovorjeno besedo. To še posebej velja za človeka, ki ga je Bog ustvaril kot bitje odnosov, ki vključujejo odgovornost. Z 'vdihom' oživljajočega duha, ki ga lahko prepoznamo kot "Božji poljub", je Bog namreč stopil v neposreden stik z njim in človek (Adam) mu je odgovoril s

Vzgoja za odgovornost ob začetku osnovne šole

Z vstopom v šolo otroci zapustijo tako imenovano predoperacionalno obdobje in se hitro učijo operacionalnih veščin. Na tej stopnji emocionalni razvoj otroka poteka brez večjih napetosti.

Operacionalno mišljenje, ki je ena temeljnih dodatnih sposobnosti in je značilno za latentno obdobje, otroku omogoča hitrejši uvid v stvarnost, s tem pa tudi v logiko odnosov. Na podlagi enostavnega logičnega mišljenja začnejo otroci odkrivati naspotja pri razglabljanju o življenjskih vprašanjih ter iskati 'logične' rešitve. Nejasnosti jih vznemirjajo, zato si želijo jasnih odgovorov in spoznanj. Otroci razumejo svojo vlogo, znajo pa se empatično živeti tudi v vlogi

Foto: Măreț Hozișan

hrepenenjem po dodatnem odnosu. Bog je tako začutil, da “ni dobro za človeka, da je sam” (1 Mz 2,18), in mu je – v sodelovanju z njim – podaril Evo.

V stavku, da je Bog ustvaril človeka “kot moškega in žensko” (1 Mz 1,27), je besedica “in” ključnega pomena, saj simbolizira odnos in tako je prav po njej človek podoba Boga. Božja podoba ni ‘v’ nas, postanemo pa to po ljubečih odnosih. Ti so simbolno navzoči v podobi drevesa spoznanja dobrega in hudega oz. drevesa življenja. To drevo stoji sredi vrta, v središču našega življenja, njegovi sadovi pa so namenjeni ne temu, da bi jih pojedli, marveč da jih odgovorno živimo in negujemo (1 Mz 2,16–17).

Pripoved o evoluciji ustvarjanja človeka ponazarja, da je sposoben transcendentnega odnosa celo pred imanentnim. Bog mu namreč “vdahne življenjski dih” pred stvarjenjem Eve. Sposobnost imanentne komunikacije je torej sad transcendentne komunikacije. Šele po komunikaciji z Bogom se Adam prepozna kot človek in šele nato je sposoben tudi z Evo komunicirati kot s človekom. Kot bitje komunikacije se prepozna ne na ravni imanentne, marveč na ravni transcendentne komunikacije.¹ Res pa je, da Bog potem takoj ‘začuti’, da človek kot bitje komunikacije ob sebi potrebuje nekoga sebi primerne, s katerim bo življenje delil na človeški, imanentni ravni.

Na tej ravni pa seveda lahko drug drugega tudi ranita, kar se pokaže ob izvirnem grehu, ko “pojesta besedo odgovorne ljubezni”. S tem “spoznanjem dobrega in hudega” se najbrž ne spreminjajo dejanja, spremenita pa se njihov namen in pomen. Adam in Eva sta morda spoznala, da z istimi besedami, s katerimi sta si izražala ljubezen, drug drugega lahko tudi prizadeneta in ranita, ko jim nadeneta obleko cinizma in hinavščine. Po tem spoznanju Bog z izgonom iz raja človeka ne vrže nujno v objektivno težje okoliščine; bolj gre za odkritje ranljivosti, pri čemer lahko človek iste okoliščine doživlja kot nekaj tragičnega in bolečega. V tem smislu nas vsaka resna in iskrena refleksija lastnih dejanj “vrže iz raja” namišljene plemenitosti in brezskrbnosti. Postavi nas

pred ogledalo, ki razkrije tudi senčne in grešne plati našega življenja. Ob tovrstnih spoznanjih se včasih drug pred drugim zakrivamo in zapiramo v svoj svet. Toda takšno življenje nima perspektive in prihodnosti, ker ni odgovorno. Podobno kot Adama in Evo Bog takrat tudi nas v obliki “blagega vetriča” vesti pokliče na odgovornost. Priznanje nas “obleče” in nam nudi dovolj občutka varnosti, kar omogoči nov začetek odgovornejšega življenja.

Vzgoja za zdrave etične odnose

Človek se torej šele v komunikaciji z drugim zave samega sebe in prepozna lastno podobo. Poleg Svetega pisma in mnogih drugih literarnih oblik to potrjujejo številni pedagoški in psihološki ter sociološki in filozofski diskurzi. Znani zagovornik principov dialoga Martin Buber (2008) poudarja, da je odnos temeljna oblika življenja. Psihoterapevt Joachim Bauer (2009) pa ugotavlja, da je človek celo biološko in genetsko ustvarjen za odnos. V nasprotju z neodarvinisti, ki govorijo o človeku lastnem “egoističnem genu”, sodobni znanstveniki vse bolj poudarjajo, da je človekova genetika ustvarjena za sodelovanje in ustvarjalnost ter zaupanje in komunikacijo. Dognanja nevrobiologov odkrivajo, da se vse, kar izkusimo in doživimo na ravni odnosov, transformira v biološke signale v možganih, ki vplivajo na naše ravnanje in obnašanje (Bauer, 2007: 15–16). Pozitivna komunikacija tako ‘trenira’ naše telo za boljše odnose, negativna komunikacija pa hromi medsebojne odnose, kar dodatno ogroža uspešno komuniciranje. To človeka potiska v stresne situacije; stres, strah pred napakami in poniževanje pa so “ubijalci učenja” (n. d.: 37).

Bauer navaja tri tipe nevrobioloških signalov, ki so ključni za uspešno življenje in delo. To ‘sveto trojico’ sestavljajo: dopamini, ki nas hranijo z veseljem do dela, vztrajnosti in naporov; opiodi, ki skrbijo za dobro telesno in čustveno počutje; ter oksitocin, ki nas motivira, da smo radi med ljudmi in se počutimo povezane z drugimi (n. d.: 19). To pomeni, da je zdrava vzgoja

hkrati tudi etična in obratno; etična vzgoja, ki temelji na celostni komunikaciji, je tudi zdrava.

Ne ‘egoistični gen’ torej, marveč pozitivni odnosi so potrebni za preživetje. To na simbolni ravni slikovito prikazuje tudi starodavna biblična pripoved o vesoljnem potopu, ki ponazarja stisko, ko nam ‘teče voda v grlo’. V svojo ‘barko rešitve’ Noe ne povabi ‘najmočnejših’, marveč bitja po parih – moškega in žensko (1 Mz 7,1.5). Krize in stiske premagajo torej bitja, ki so sposobna odnosov. Upoštevaajo celotno zgodbo, predvsem za človeka velja, da gre za nesebične in etične odnose. Taki ljudje lahko oblikujejo ‘communitio’, ki preživi in omogoča preživetje.

Didaktična priporočila

Antropološka podlaga etične komunikacije se kaže v hvaležnosti, da se lahko pogovarjam; da sem sposoben dajati odgovore, ki temeljijo na odgovornosti.

Prve ‘odgovore’ sem lahko dal na materina senzibilna vprašanja že v prenatalni dobi. Čeprav moji odgovori še niso bili ne vem kako ‘odgovorni’, so vplivali na materino počutje in njene odgovore. V meni pa se je že ustvarjal občutek prazaupanja, na podlagi katerega so me starši potem vzgajali za odgovorno življenje.

Po rojstvu so me starši učili govoriti. Usposobili so me, da postavljam vprašanja in dajem odgovore, hkrati pa me naučili, da sem lahko povedal, kako se počutim, kaj je zame pomembno, česa si želim ipd. Darovali so mi življenje in varnost. Preko bratov in sester so me učili ‘odgovorno’ komunicirati z vrstniki.

Otroci prihajajo v šolo iz različnih družinskih in socialnih okolij. Nekaj občutka za odgovornost vsekakor prinesejo s seboj. Ne nazadnje so obiskovali vrtec, se družili s prijatelji, morda so doma že skrbeli za kako hišno ali drugo domačo žival, se učili poskrbeti za svoj bivanjski prostor, pospravljali igrače ipd. S takimi in podobnimi izkušnjami otroci prihajajo v šolo in pričakujejo, da jih nadgrajujejo tudi v šolskem prostoru. Zato je treba oblikovati *pozitivno šolsko klimo*, ki bo omo-

gočala varen prostor za komunikacijo. Učiteljice in učitelji stopajo v vlogo ključnih 'angelov' v življenju otrok, s katerimi se želijo ne le 'službeno' pogovarjati, marveč tudi zaupno komunicirati.

Drugo didaktično priporočilo se nanaša na *pozitivno komunikacijo*. Gotovo je tu in tam potrebno opominjanje, a sodobna, zdrava etična vzgoja je vendarle bolj usmerjena v iskanje in uresničevanje dobrega.

Nedvomno negativni primeri včasih močneje spregovorijo od pozitivnih, a zlasti za to starostno obdobje so *pozitivni zgledi* bolj priporočljivi. Skrb za pozitivne zglede lahko velja kot tretje didaktično priporočilo.

Kot četrto didaktično priporočilo lahko navedemo celostno učenje in poučevanje. Celostno poučevanje je celostno in etično učenje tako za učence kot učitelja ter vključuje tudi vsa prva tri priporočila. S strani učitelja je pomembno, da v učnem procesu zna

aktivirati vse vrste inteligentnosti, o katerih govorimo predvsem od Howarda Gardnerja (2006) naprej.

Celostna vzgoja je znana predvsem po tem, da spodbuja odkrivanje in oblikovanje lastne podobe, ki se kristalizira v permanentni osebnostni rasti in je neke vrste 'pot k jazu'. V tem kontekstu se zlasti v Evropi razvija posebna smer humanistične pedagogike, ki ji pravimo 'geštaltpedagogika'²³. Veliko se ukvarja s simbolno govorico in ugotavlja, da je človek samemu sebi največji simbol. Čeprav je za učence prvih razredov osnovne šole delo s simboli še zahteven projekt, lahko vključimo v pedagoško delo veliko elementov te celostne vzgoje, predvsem risanje, kiparjenje, delo s slikami ter glasbo in telo. ■

Literatura

Bauer, Joachim (2007): *Lob der Schule: Sieben Perspektiven für Schüler, Lehrer und Eltern*. Hamburg: Hoffmann und Campe.

Bauer, Joachim (2009): *Princip človeškosti*. Ljubljana: Claritas.

Buber, Martin (2008): *Das Dialogische Prinzip*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.

Gardner, Howard (2006): *Multiple Intelligences*. New Horizons. New York: Basic Books.

Opombe:

- * Projekt je financiran s strani Evropske unije in slovenske nacionalne agencije za program Erasmus+. Vsebinska prispevnost je izključna odgovornost avtorjev in tako v nobenem primeru ne predstavlja odgovornosti Evropske unije in Slovenske nacionalne agencije za program Erasmus+.
- 1. To potrjuje tudi antropologija kot veda o človeku. Grška beseda 'anthropos' namreč pomeni tudi 'gledati navzgor, dvigniti obraz', kar nakazuje hrepenenje po presežnosti.
- 2. To posrečeno povzemata latinska izraza 'communio' (skupnost) in 'communicatio'.
- 3. 'Gestalt' v nemščini pomeni lik, podoba in se ne prevaja. Registrirana je tudi pri Evropski uniji, v Sloveniji pa se izvaja poseben izpopolnjevalni program *Geštaltpedagogika* (<http://www.teof.uni-lj.si/?viewPage=194>). Deluje tudi *Društvo za krščansko geštaltpedagogiko* (<http://gestaltpedagogika.rkc.si/>).

Foto: Minka Hrovat

Delovni list: **Odgovornost****Nilski konj in čebelica****Tema:** odgovornost**Starost otrok:** od 6 do 8 let**Čas izvedbe:** 90 minut (dve šolski uri). V primeru ene šolske ure po lastni presoji izpustimo katerega od navedenih ciljev.**Ključni vzgojni in učni cilji:** Otroci narišejo zgodbo (*prostorsko-vizualna inteligentnost*); spoznajo naloge in vloge različnih bitij v naravi (*eksistencialna /naravoslovna/ inteligentnost*); s pomočjo sluha zaznajo intonacijo akterja (*glasbena inteligentnost*); se vživijo v vlogo posameznih akterjev v konkretni situaciji ter morda upodobijo to občutje s telesno držo (*telesno-kinestetična inteligentnost*); kritično ovrednotijo dejanja akterjev (*matematično-logična inteligentnost*); primerjajo lastnosti posameznih akterjev (*interpersonalna inteligentnost*); poiščejo primere v lastnem življenju (*intrapersonalna inteligentnost*); razmišljajo in izrazijo svoje mnenje (*verbalno-lingvistična inteligentnost*).Zgodba je v programu PowerPoint dosegljiva na naslovu: https://www.google.si/?gws_rd=cr,ssl&ei=6EZFVY2uOomesgHyZCoAg#q=Nilski+konj+in+%C4%8Debelica**Opis učne ure****Pripomočki:** računalnik, projektor, delovni (beli) listi, barvice/voščenske.**Izvedba:** Učno uro načrtujemo in izvedemo na več načinov. Na začetku učence uvedemo v predstavitev zgodbe v programu PowerPoint. Zgodbo lahko preberemo ali na kratko predstavimo.

Po predstavitvi izpeljemo (delni) načrt, kot je predstavljen z učnimi cilji.

V pogovoru lahko otrokom postavimo naslednja vprašanja:

- Ali v zgodbi nastopajo dobri in zlobni (slabi) liki?
- Kdo je v zgodbi (ne)odgovoren?
- Zakaj je nilski konj neodgovoren?
- Si tudi ti kdaj neodgovoren?
- Zakaj mislite, da je čebelica odgovorna?
- Kaj se lahko zgodi, če smo neodgovorni?
- Kaj pomeni biti neodgovoren (neodgovornost)?
- Kaj pomeni biti odgovoren (odgovornost)?
- Ali meniš, da si odgovorna oseba? Zakaj?

Priporočljivo je, da otroci sedijo v krogu, saj tako lažje in bolje komunicirajo. Otroci naj drug drugemu sami postavljajo vprašanja in odgovarjajo, saj tako sami vodijo razvoj misli. Cilj pogovora je, da spoznamo, kaj je dobro in kako ga lahko uresničujemo v vsakdanjem življenju.

Zgodba

Čebelica na travniku nabira med, medtem pa jo nilski konj ogovori: "Sedaj imam pa dovolj tega brenčanja. Nihče ne more spati zaradi tebe!" Čebelica mu odgovori: "Zakaj kričiš name, velikan? Tako velik si, pa te moti moje brenčanje? Ali ne veš, da smo čebele koristne? Nabiramo cvetni prah in pomagamo cvetlicam, da rastejo."

"Vem, da brenčiš že od zgodnjega jutra. Zakaj pa poskakuješ po cvetlici? Pojdi stran! Tvoje brenčanje je nadležno!"

"No, če tako želiš ... Adijo, ti velika lena žival," mu odgovori čebelica.

"Ni mi mar za čebele in cvetlice, samo spal bi rad. Zato odleti stran, kakor hitro moreš, to je moj travnik. Ne potrebujem medu in rož, potrebujem tišino!" Čebelica odleti. Nilski konj ostane sam in končno v miru zaspi. Naslednje jutro, ko se zbudi, zadovoljno mrmra: "Oh, kakšna tišina! Sonce je že na nebu, nadležne čebele ni. Odlično, torej lahko še malo zaspim." Počasi postaja osamljen in lačen, saj okoli njega izginja cvetoči travnik. "Ojej, kako dolgo sem spal. Sedaj sem končno srečen. Kaj pa sedaj? Hm, pogledj, tukaj ni ne trave ne cvetic. Kaj pa naj sedaj pohrustam? Dolgčas mi je ... No, vsaj nadležne čebele ni tukaj. Mislim, da bom še malo zaspal."

Naslednji dan: "Kaj pa sedaj? Kje je ta nadležna čebela? Počasi se mi dozdeva, da je imela prav. Odkar je odšla, ni več niti trave niti cvetja."

Čebelica prileti, ko zasliši nilskega konja: "Ali iščeš mene? Tukaj nimam kaj početi, odkar ni cvetic. Kako žalostno zgleda tole! Si lahko iskren? Ali res niti malo ne pogrēšaš cvetic in trave?"

Nilski konj odgovori: "Saj ničesar ne potrebujem. Jaz lepo tu počivam in nihče me ne moti. Toda če ti povem po resnici, malo sem lačen, in če pomislim, pogrēšam cvetlice in travo. Ampak če moraš brenčati naokrog za to, da so tu cvetlice, potem mi je bolje brez njih." "Dobro, potem pa grem," odgovori čebelica in zopet odleti.

Nilski konj začne razmišljati: "Oči imam zaprte, toda spati ne morem. Mislim, da je imela čebela prav! Res sem že lačen; če bi bila tu trava, bi si lahko privoščil kaj za pod zob. Pa tudi cvetlice so bile lepe. Oh, ta čebela, pravzaprav niti ni bila tako nadležna. Samo malo je brenčala. Tako majhna je, jaz pa tako velik. Res sem velika razvajena žival. Brenčeca majhna čebelica, kje je si?"

Čebelica prileti nazaj: "Kaj pa bi rada sedaj, ti velika lena žival?" Nilski konj ji odgovori: "Rad bi spet nazaj travo. Pa tudi cvetlice, če je mogoče ... Tako mi je žal. Mi lahko pomagaš?"

"No, prav. Ampak imam veliko dela. Ti pa lahko sedaj spiš," mu odgovori čebelica. Ko se nilski konj zbudi, presenečeno vzklikne: "Poglej te čudovite cvetlice! Čebelica je zares dobro opravila svoje delo!"

Nadaljevanje članka s str. 24.

Afriki in se dobro spoznal s tropskim čebelarstvom, afriškimi rasami čebel in tradicionalnim čebelarstvom Kenije. Danes imam samo nekaj panjev, ker mi več ne dopušča čas, saj se ukvarjam s povsem drugim delom, zlasti s pisanjem. Po dvanajstletnem intenzivnem delu v čebelarstvu javnosti sem se v novo nastali državi zaposlil na Veterinarski fakulteti v Ljubljani, vendar ne na čebelarstvu, ampak na področju. Zdaj sem že skoraj sedem let zaposlen v založbi OKA.

Kaj vam pomeni knjiga? Jih imate veliko doma?

Rad imam knjige. Tako kot z naravo, sem že od malih nog odraščal z njimi. V svoji mladosti sem bil kuhan in pečen v litijski knjižnici, knjižničar je v šali celo dejal, da me bo kar zaposlil ... Starši so me pri tem podpirali, razen ponoči, ko sem kot osnovnošolec prebiral knjige kar z lučko pod odejo. Danes, ko knjige pišem sam, redko posežem po leposlovju. Imam bogato naravoslovno knjižnico, ki sem jo uredil tematsko, zato da je bolj pregledna. Marsikaterih knjižnih naslovov bi se razveselile tudi prave knjižnice. Mnogo sem jih prinesel s potovanj, podarili so mi jih prijatelji, tudi tisti iz tujine, kupujem jih preko spleta in v knjigarnah, pišem pa jih tudi sam.

Katero svojo knjigo imate najrajši?

Vse svoje knjige imam enako rad, tako kot svoje otroke. Na knjižnih policah sem jim namenil posebno mesto. Zadnje čase se posvečam predvsem mojim zbirkam za otroke, po katerih posegajo tudi šole. Trudim se, da bi bile kar se da poučne in otrokom privlačne, pri čemer imajo velike zasluge ilustracije Alenke Vuk Trotovšek, ki smo jo v založbi povabili k sodelovanju. Značilna za moje knjige je bogata opremljenost s fotografijami, še najboljše pa priročnik *Vrt, učilnica življenja*, ki nas spoznava z živim svetom naših vrtov. Za razliko od prevodnih del, ki prevladujejo pri nas, je v celoti prirejena živalstvu naših krajev, kratki komentarji k fotografijam pa so jedrnat in sproščeni. Knjiga je zato našla svoje mesto v številnih šolah in celo vrtcih. Fotografsko bogate so

tudi knjižice iz zbirke *Kako živijo*, v katerih predstavljam skupine živali in zlasti njihov pomen v okolju.

Napisali ste vrsto priročnikov in knjig. Kje dobite navdih in gradivo za pisanje knjig?

Živimo v gozdu. Hišo obdaja travnik, na katerem uspevajo sadna drevesa. Tudi manjšo vrtno mlako premoremo, pa živo mejo iz ribeza in tudi smrekovo, gabrovo živo mejo in tisto klasično iz kaline. Celoten vrt, zelenjavni in sadni obdelujemo sonaravno, brez vsake rabe pesticidov. Na gozdnem in sadnem drevju je nameščenih 50 ptičjih gnezdilnic in netopirnic. Pred oknom spalnice v sodu, ki sem

Predvsem moraš poznati življenjske navade živali, veliko pa je odvisno tudi od sreče. Mnogo mojih fotografij je nastalo povsem nepričakovano, zahvaljujoč temu, ker me fotoaparati in fotografska oprema spremljata vsepovsod. Če nisi pripravljen, se v naravoslovni fotografiji težko nadejaš uspeha. Pri nas doma, kjer je gostota ptic in drugih živali nadpovprečna, je seveda lahko priti do dobre fotografije.

Zakaj ne obstajajo 'škodljive' in 'koristne' živali?

Izraza škodljiv in koristen sta antropocentrična. V naravi ni nič koristno in nič škodljivo, vsako živo bitje ima svoje mesto. Seveda se vse spremeni,

Sotočje Ljubljanice in Save

ga obesil v krošnjo gabra, že več kot 20 let gnezdi par lesnih sov. Praktično vse gnezdilnice zasedejo pričakovani stanovalci, pa tudi čmrlji, polhi in veverice. Srne, poljski zajci, ježi, celo lisica, so običajni obiskovalci našega dvorišča. Teme za pisanje se kar same ponujajo, pišem pa tudi o živalskem svetu, ki živi v nekoliko bolj oddaljeni naravi, na primer na rekah in v gorskem svetu. Ker rad primem za veslo, mi ne manjka vodnih motivov in predvsem portretov živali, ki živijo v tem okolju.

Kaj je pomembno za dobro fotografijo živali, še posebej, če je le-to težko najti, videti? Kako vam uspe?

ko vzame vajeti v roke človek. Pri svojem delu sem ugotovil, da vrtno okolje z bogatejšo biotsko raznovrstnostjo potrebuje manj našega poseganja ali nič. Odnos plen-plenilec, ki poteka v zdravem okolju, je najboljši regulator, zato so v zdravem okolju živalske vrste, ki lahko v urejenem okolju (vrt, polje) namnožene nastopajo kot težavne, zgolj hrana plenilskim vrstam. To opraviči pomen postavljanja ptičjih gnezdilnic, netopirnic, hišk za ježa in krastačo. Vsak kemijski poseg v okolje, kar pomeni rabo mineralnih gnojil in pesticidov, ima nujno za posledico porušenje ravnovesja. Popravljanje tega je lahko težavno delo, vsekakor pa ne smemo pri tem zopet uporabiti

kemijskih sredstev, kar se žal največkrat dogaja.

Kaj za naravo pomenijo gensko spremenjene rastline?

Gensko spremenjeni organizmi so nevaren tujek v okolju, predvsem pa niso produkt naravnega razmnoževanja. Dedni material dveh povsem različnih vrst je v naravi nemogoče

Gnezdilnica

združiti, človeku pa je to fizično uspelo. Dokazano je, da lahko gensko spremenjeni organizmi s kljub domnevno dobrimi lastnostmi kot hrana negativno vplivajo na človeški organizem. Raziskave o škodljivosti GSO na človeški organizem so še dokaj skrbno vodene, medtem ko se o tem, kako vplivajo na druga bitja v naravi, bolj malo ve, saj je to v rokah velikih korporacij, pred katerimi klopi celo politika. Pri nas vsaj uradno na poljih ne gojimo gensko spremenjenih rastlin. Takšne rastline se bodo skrižale z domačimi rastlinami in prenesle nanje svoje gene. Ko se bo zgodilo to, bo vlak zamujen, kar pomeni da bomo na vrtovih neizbežno gojili gensko spremenjene rastline ...

Veliko se srečujete z otroki, se z njimi pogovarjate in tudi skupaj delate z rastlinami in živalmi. Ali

Otroci radi delajo, živijo v naravi? Kaj manjka današnjim otrokom?

Otroci imajo čute še neokrnjene, zato se vedejo in odzivajo naravno. V naravi se odlično znajdejo in radi so v njej, njihova vprašanja v zvezi z njo so vedno logična in odkrita. Včasih prav presenečajo z vprašanji, ki bi jih prej prisodil odraslim ljudem, zato se z otroki pogovarjamo odraslo, brez pačenja in pomanjševalnic. Ker pretežni del populacije živi v mestih, v blokovskih naseljih, ki so včasih prava betonska in asfaltna džungla, imajo otroci že zaradi tega šibkejši stik z naravo. Do nje se je potrebno potruditi, si vzeti čas, izlet v naravo je lahko povezan celo s stroški. Zato se veliko otrok spoznava z naravo virtualno, kot so se navadili spoznavati tudi druge stvari. Ždenje za računalnikom je povsem drugo od tistega pravega spoznavanja z naravo, ki konec koncev vpliva tudi pozitivno na zdravje.

Kako lahko vzbudimo zanimanje otroka za živalski in rastlinski svet? Kako lahko to storimo v mestih?

Z leti dela z otroki sem spoznal, da radi sejejo in sadijo rastline, pa naj gre za rožice ali zelenjavo in skrbijo, da je ptičja krmilnica pozimi polna hrane. Deklica, ki nastopa v moji knjigi *Vrt* (zbirka *Mala vseveda*), kjer oblikuje grede, uporablja zastirko, sadi paradiznik in seje cinije, na koncu pa puli debelo korenje, ki je bilo popolnoma njen pridelek, se je nad vrtnarjenjem tako navdušila, da sedaj zares vrtnari. Prej si rok z vrtno zemljo še ni umazala ... Hišni ljubljenci, pa naj gre za psa, hrčka ali zlato ribico, učijo otroke obveznosti in izpolnjevanje dolžnosti, saj vsako živo bitje potrebuje vodo, hrano, čisto okolje in prostor

za spanje. Izguba živalskega prijatelja je za otroka tudi velika čustvena preizkušnja. Otrok, ki skrbi za živali, na primer ptice v krmilnici, se uči spontanega življenjskega pozitivizma in čuta za odgovornost. Zagotovo bo odrasel v kvalitetnejšo osebo od tistega, ki je v otroštvu z zračno puško streljal ptice.

Imate veliko predavanj in delavnic tudi za učitelje in vzgojitelje. Kaj bi lahko na področju odnosa do narave spremenil, dodal šolski sistem? Zakaj je treba vzgajati učitelje in vzgojitelje?

Šolski vrt je pomembna učilnica. To sem ugotovil v nekaj osnovnih šolah, ki ga premorejo, v Ljubljani pa je celo gimnazija, v kateri so visoke grede za pridelovanje zelenjave postavili kar na šolski terasi. Zasluga gre imenitni profesorici biologije, s pravim smislom za naravo in v tem primeru tudi za organizacijo. Šolski vrt, tolikšen pač kot si ga ustanova lahko privošči, seveda ni edini način spoznavanja z naravo. Pohodi v naravo, pa naj gre za orientacijske pohode ali spoznavanje s krajinskimi parki, bi morali biti normalna praksa šol. Za obisk bližnje reke niso potrebna sredstva, le načrtovan mora biti tako, da bo prilagojen učnemu programu.

Kaj bi radi sporočili staršem, vzgojiteljem in učiteljem?

Že v prvih razredih osnovne šole bi morali otroke vzpodbujati pri spoznavanju z naravo, v katero jih že samo po sebi rado zanese. Mislim, da je popravljanje v višjih razredih več ali manj prepozno. Organiziranje ekskurzij v Gardaland in podobno naj raje nadomesti izlet do bližnje reke, urejanje šolske mlake ali pohod v bližnji gozd s priročniki za spoznavanje rastlinskih in živalskih vrst. Otrokom oziroma učencem in dijakom moramo seveda omogočiti dostop do računalnika in interneta, vendar jim s privlačnejšim delom na terenu pomagajmo premagati zasvojenost z novodobnimi pridobitvami. To pa ni enostavno delo.

Iskrena hvala za vaše delo in priložnost za pogovor! ■

Alojz Cindrič o doktorandih profesorja Franceta Veبرا

✍ Marko Pavliha

Akademik prof. dr. France Veber (1890–1975) je še eden od množice sijajnih slovenskih intelektualcev, ki ga je krivično razgrizlo zobovje naše polpretekle zgodovine.

Kot sporočajo enciklopedije in biografski leksikoni, se je njegova kariera do konca druge svetovne vojne strmo vzpenjala, potem pa boleče strmoglavila, bržkone ni treba trikrat ugibati, zakaj.

Veber je v Mariboru nekaj semestrov študiral bogoslovje, nato filozofijo v Gradcu pri znamenitem avstrijskem filozofu Alexiusu Meinongu in njegovih učencih, ki so ga navdušili nad predmetnostno teorijo, izhajajoč iz psihologije kot temeljne filozofske vede. Od leta 1920 do 1945 je predaval na Filozofski fakulteti novoustanovljene ljubljanske univerze in je s fenomenološko filozofijo postavil temelje slovenski akademski laični filozofiji. Izhodišče njegove raziskovalne metode je bilo samoopazovanje ali introspekcija, vprašanje vzajemne sporočilnosti med ljudmi pa je reševal s pomočjo jezika. Spisal je briljantne knjige, denimo *Uvod v filozofijo* (1921), *Znanost in vera* (1923), *Očrt psihologije* (1924), *Estetiko* (1925), *Knjigo o Bogu* (1934), *Nacionalizem in krščanstvo* (1938) in *Vprašanje stvarnosti* (1939), ki je Vebrova zadnja knjiga in kjer je Veber razvil svojo najizvirnejšo teorijo (o neposrednem doživljanju stvarnosti). Vebrovo delo je imelo med obema vojnama močan vpliv tudi na širši krog slovenskih izobražencev; vse do leta 1945, ko so ga prisilno upokojili, izključili iz univerze in SAZU ter mu prepovedali objavljanje.

Menda se še nihče ni dokopal do prístne dokumentacije, iz katere bi izhajala uradna obrazložitev Vebrove odstranitve, krožijo pa govorice, da so mu očitali predavateljsko udinjanje gestapovcem, Edvard Kardelj naj bi ga označil za poglobitnega sovražnika slovenskega naroda, nekdanja študentka Lidija Sentjurc pa mu je bojda nekoč zabrusila, da on nikomur več ne bo predaval. Iz akademije je po nasvetu kolega sam pisno izstopil, prestrašen, ponižan, kratek čas celo zaprt in potlačen na dno človeškega dostojanstva. Leta 1996 so ga sicer rehabilitirali, kar običajno storijo pristojni posamezniki predvsem zaradi svojega mirnejšega spanca, ne pa zaradi tistih, ki so jih oni ali njihovi predhodniki uničili.

Zato je toliko bolj pohvalno, da je nedavno pri *Znanstveni založbi Filozofske fakultete* izšla knjiga dr. Alojza Cin-

Foto: Peter Prebil

driča z naslovom *Od imatrikulacije do promocije: doktorandi profesorja Franceta Veبرا na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v luči arhivskega gradiva 1919–1945*. Knjigo je na pot pospremil dr. Andrej Ule, dodatni besedili sta prispevala sodobna filozofa dr. Bojan Žalec in dr. Tanja Pihlar, ki se ukvarjata z intelektualno zapuščino profesorja Veبرا in njegovih učencev.

V uvodnem delu raziskave je podan kratek opis tedanjega pridobivanja aka-

demskih stopenj, v drugem poglavju avtor oriše ustanovitev Univerze v Ljubljani s poudarkom na Filozofski fakulteti, sledi osrednja analiza gradiva, ki se nanaša na triindvajset Vebrovih doktorskih kandidatov, ki so se večinoma ukvarjali s psihološko problematiko in dosegli doktorsko čast na Oddelku za filozofijo. Med njimi so slavne osebnosti, kot alpinist Klement Jug, pisatelj Vladimir Bartol, Alma Sodnik, Stan-ko Gogala in mnogi drugi, z izjemo Antona Trstenjaka, ki “ni pri njem niti študiral niti promoviral, vendar je njegovi filozofski misli poleg svoje doktorske disertacije posvetil več obsežnejših razprav in sodi med njegove najboljše poznavalce.” (Pihlar) V knjigi najdemo še precej dragocenega slikovnega gradiva, zanimive tabele in zabeležene bogate vire in literaturo, v prilogi pa koristne podatke o izbirnih predmetih, študijskem načrtu, predmetniku, učnem osebju, izpitnih vprašanjih itd.

Knjiga je neprecenljiv prispevek k tradiciji slovenske filozofije, vendar nemara ne bi bilo odveč pogumno pojasnilo, zakaj je politika pribila na pranger tudi tega vrlega misleca. Previdno je izpričano, da se je njegova učiteljska in tudi filozofska pot “na mah končala” (Ule), da so se kljub veselju, ki ga je prinesla svoboda, “na nebu začenjali zgrinjati težki oblaki” (Cindrič) in da potek dogodkov “Vebrovi filozofiji in njegovi šoli ni bil ravno najbolj naklonjen” (Žalec). A kot pravi slednji, “France Veber ni bil samo najpomembnejši slovenski filozof, ampak tudi eden najboljših mentorjev”, nepopisno karizmatičen učitelj, ki so ga študenti skorajda po božje častili, saj je kljub genialnosti dopuščal – tako Andrej Ule – in se celo veselil, da ga je kateri od učencev celo presešel.

Vita est nobis aliena magistra. (Življenje drugih nam je učitelj.) ■

Ton

✍ Janez Poljanšek

“Dragi, danes boš pa ti pomil posodo, kajne?” reče žena možu po kosilu. Ker njen dragi ni najbolj navdušen pomivalec posode, je zelo pomembno, s kakšnim tonom se žena obrne nanj. Je to nežno, proseče, spoštljivo? Ali pa ukazovalno, ironično, ponižujoče? Na kateri besedi je poudarek, kakšen je zven njenega glasu? Ton, s katerim je nekaj izrečeno, je lahko odločilen. Enako velja za ton, ki ga zazna poslušalec.

Ali bo mož ujel tisti ton, s katerim ga žena vabi k težkemu opravilu? Morda ga bo preslišal, morda bo slišal čisto nekaj drugega. In bo posoda – kot ponavadi – ostala ženi.

V človeški komunikaciji je vprašanje tona zelo pomembno. S kakšnim tonom govorimo, koliko nam uspeva zaznati pravi ton, ko poslušamo? Ton je seveda pomemben tudi v pisnem sporazumevanju. Ali bo bralec razumel, ali bo zaznal ton, s katerim smo zapisali neko sporočilo? V dobi hitre elektronske komunikacije si pomagamo s smeški (☺☹☺). Da bralec naše šale ne bi morda vzel preveč resno. Ali da se ne bo smejal, če smo zapisali nekaj žalostnega. (Upam, da tako naš organ za prepoznavanje odtenkov govornice ne bo povsem zakrnel.) Podobno imajo v angleških humorističnih nanizankah v ozadju neke vrste smejalni zbor, ki gledalcem pomaga, da vedo, kdaj, kako močno in koliko časa se morajo smejati. No,

Angležem bomo oprostili, kdo bi sicer razumel njihov humor ☺.

Ton v Svetem pismu

Vprašanje tona je izrednega pomena, ko se približamo Božji besedi, razodeti v Svetem pismu. Če ne zaznamo tona, s katerim je bila razodeta beseda zapisana, ali če nam bo ta beseda zazvenela z napačnim tonom, bomo ostali praznik rok. Božja beseda se ne bo odprla našemu srcu. Poglejmo nekaj primerov.

V začetku svete knjige, v pripovedi o prvem grehu, je kača rekla ženi: “Ali je Bog res rekel, da ne smeta jesti z

nobenega drevesa v vrtu?” (1 Mz 3,1) S kakšnim tonom je kača to rekla? V svetopisemski hebrejščini niso uporabljali vprašajev, klicajev in drugih pravopisnih znamenj, zato bi bilo kačino vprašanje lahko tudi trditev: “Bog je rekel, da ne smeta jesti z nobenega drevesa v vrtu!” In morda še s tem odtenkom: “Ja, sta pa res reveža! Bog vama nič ne privošči. Nič se ne bojta, jaz vama bom povedala, kakšne so stvari v resnici.” Kakor da se Adam in Eva kači smilita. Kakor da jima želi pomagati in je na njuni strani. Kača obljublja pomoč, kaže svoje sočutje do človeka. Zakaj je tako pomembno zaznati ton, ki je v njenih besedah? Ker

imajo skušnjave, ki obiskujejo nas, podoben ton. Skušnjavec nam govori, da se mu smilimo in nam bo pomagal. Obljublja nam hitro srečo in zadovoljitev. Z enakim tonom, s kakršnim je kača nagovorila ženo, se skušnjave približujejo tudi našemu srcu. Ko bomo prepoznali ta ton, se jim bomo lažje uprli.

Malo pozneje, ko sta Adam in Eva že jedla od prepovedanega sadu in se potem skrila pred Bogom, je Bog rekel možu: “Kje si?” (1 Mz 3,9) S kakšnim tonom je rekel? Ali je to ton obsojanja, kaznovanja, graje? Kakor da bi Bog hotel reči: “No, zdaj sem te pa našel. Kaj si storil? Ti bom že pokazal!” Ali pa je v besedah

Foto: Benedikt Lavrin

‘Kje si?’ zaznati izraz nežne Božje skrbi za človeka: “Kje si? Glej, rad bi ti pomagal. Pridi, se bova pogovorila. Ne boj se, saj sem s teboj!” Izredno pomembno je zaznati pravi ton tega vprašanja. Dolgo poslušati in zaznati pravi ton. Kajti tudi v nas se po grehu, ki ga storimo, pojavijo različni glasovi: eni nas obsojajo, grajajo, mučijo, drugi nas vabijo k skesanosti, zaupanju, pogumu. Kateri glas je Božji? S kakšnim tonom nam govori Bog po grehu? Če ga ne prepoznamo in mu ne zaupamo, bomo sledili drugim glasovom, ki nas bodo vodili v zapiranje vase, v opravičevanje ali kaznovanje samega sebe – daleč proč od Božjega usmiljenja.

Poglejmo še v Novo zavezo. Spomnimo se čudežnega ulova, ko je Peter na Jezusovo besedo vrgel mrežo in so veliko ujeli. Ko je Peter to videl, je padel Jezusu pred noge in rekel: “Pojdi od mene, Gospod, ker sem grešen človek!” (Lk 5,8) Poskusimo ujeti ton, s katerim je Peter izrekel te besede. Ali je res hotel reči, naj gre Jezus od njega? Lahko bi šel sam od Jezusa; skočil bi v vodo in odplaval. A Peter je v resnici padel Jezusu pred noge in se verjetno celo oklenil njegovih nog (tako je bilo takrat v navadi) ter rekel: “Pojdi od mene!” Podoben je bil majhnemu otroku, ki se jezi na mamo in ji uporno kriči: “Pojdi stran, ne maram te,” medtem pa z rokami, iztegnjenimi proti njej, hoče reči: “Glej, da ne boš narobe razumela. Objemi me, ne pusti me samega!” Tako je tudi Peter hotel reči: “Gospod, grešnik sem, a ne pusti me samega! Kaj bom jaz brez tebe? Vzemij me s seboj, odpusti mi, ozdravi me!”

Proti koncu Matejevega evangelija (Mt 25,31–46) beremo priliko oz. pre-roško vizijo o sodbi ob koncu časov, ko bo Kristus, kralj in sodnik, “zbral vse narode in kot pastir ločil ovce od kozlov. Ovce bo postavil na svojo desnico, kozle pa na levico. Tedaj bo kralj rekel tistim, ki bodo na desnici: ‘Pridite, blagoslovljeni mojega Očeta ... Kajti lačen sem bil in ste mi dali jesti, žejen sem bil in ste mi dali piti ...’ Tedaj mu bodo pravični odgovorili: ‘Gospod, kdaj smo te videli lačnega in te nasitili ali žejnega in ti dali piti ...’ Tedaj poreče tudi tistim, ki bodo na levici: ‘Proč izpred mene, prekleti,

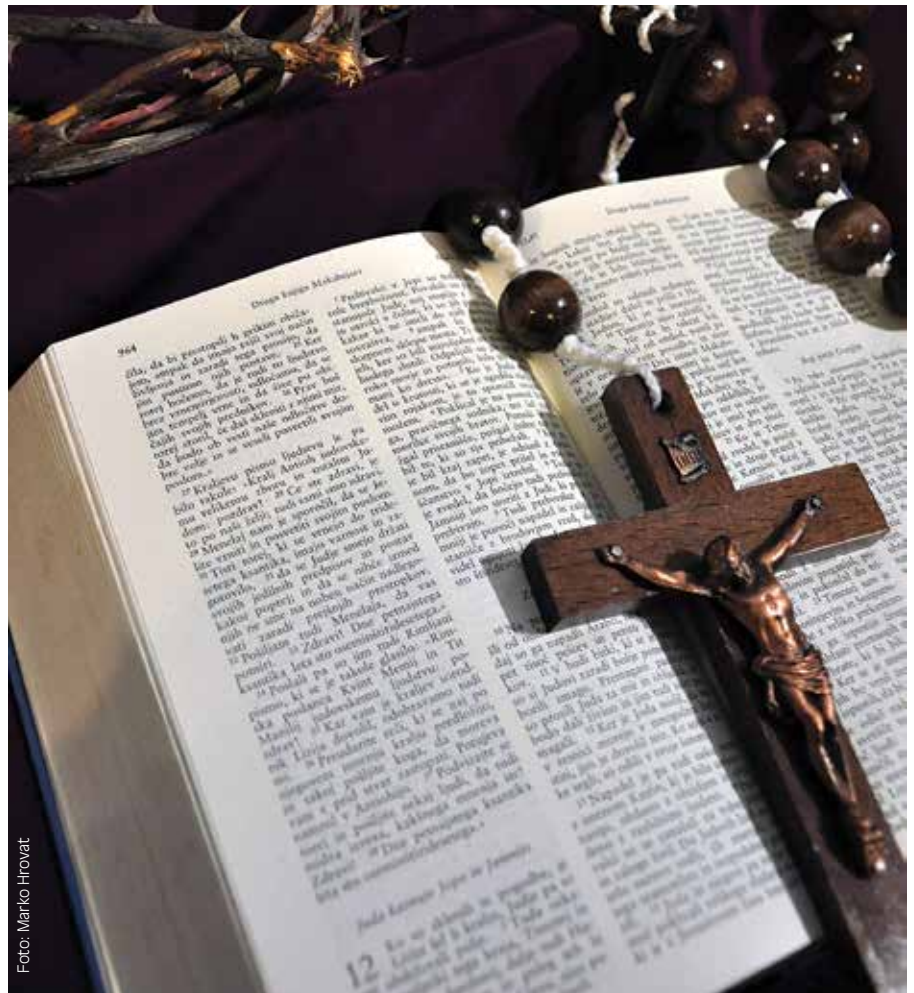

Foto: Marko Hrovat

v večni ogenj ... Kajti lačen sem bil in mi niste dali jesti, žejen sem bil in mi niste dali piti ...’ Tedaj bodo tudi ti odgovorili: ‘Gospod, kdaj smo te videli lačnega ali žejnega in ti nismo postregli ...’” Odgovor enih in drugih je besedno podoben, oboji so presenečeni: “Kdaj smo te videli in ti storili to in to? Kdaj smo te videli in ti nismo storili tega in tega?” Kakšen pa je ton njihovega odgovora? Pomembno ga je zaznati. Dolgo in pozorno poslušanje te besede nam počasi razodene notranjo držo, s katero so kralju odgovorili eni in drugi. Prvi, tisti na desnici, so hoteli reči: “Presenečeni smo. Ne zavedamo se, da bi naredili kaj posebnega, saj smo storili, kar smo bili dolžni storiti. Nismo delali ne za plačilo ne za to, da bi nas po opravljenem delu kdo hvalil.” Temu odgovoru je podobna beseda služabnikov, ki so se vrnili s polja in postregli svojemu gospodarju ter na koncu rekli: “Nekoristni služabniki

smo; naredili smo, kar smo bili dolžni narediti” (Lk 17,10). Duhovna drža teh na desnici je ponižnost, njihovo srce je čisto, osvobojeno vsakršnih zahtev in domišljavosti. Tudi drugi, tisti na levici, so presenečeni, a se branijo, kot bi hoteli reči: “Ja, če bi pa vedeli, da si v ubogih navzoč ti, bi ti gotovo pomagali in te postregli!” Opravičujejo se, hočejo reči, da se jim godi krivica. Njihovo srce je polno zahtev, kakšni bi morali biti drugi. Domišljavi so, častihlepni. Njihovo srce ni iskreno. To lahko začutimo v tonu njihovega odgovora. In kakšno duhovno držo gojimo mi, tukaj in zdaj? Ovčjo ali kozlovsko?

Naj povzamem. Božje besede ne berimo toliko z očmi, temveč jo bolj poslušajmo z ušesi. Pozorni bodimo na ton, s katerim je izgovorjena in napisana. Ko bomo zaznali pravi ton, se nam bo beseda odprla. Zato ne hitimo; treba je poslušati, dolgo in potrpežljivo. ■

Otroci in mladostniki z motnjo pozornosti: prepoznavanje dogajanja

✍ Viljem Ščuka

Smo pri drugem od štirih člankov, ki želijo bralcem predstaviti ADHD oz. motnjo pozornosti brez hiperaktivni ali z njo. Gre za motnje v delovanju srednjih možganov in čelnih režnjev zaradi spremenjenega delovanja živčnih prenosnikov (nevrotransmiterjev). Ker je ADHD-odzivanja v sodobnem času vedno več tudi pri odraslih, sklepamo, da so poleg genetskih vzrokov čedalje pogosteje prisotni tudi pogoji okolja, ki motijo zdrav življenjski slog. Sodobno družino še posebej ogroža popustljiva (permisivna) vzgoja otrok, potrošniški življenjski slog, neravnovesje bioloških in življenjskih ritmov, raba strupenih kemikalij v hrani, poljščinah, čistilih, insekticidih, energetskih virih in drugod.

ADHD ni nepotrebno zlo sodobne dobe, ampak je že od nekdaj prisotna pri ljudeh. Pri pradavnem človeku je bila ADHD nekaj naravnega. V takratnih okoliščinah je moral biti pederzen, borben, hiter, tekmovalen, iznajdljiv in impulziven, sicer ne bi preživel. V tisočletjih socializacije je postal bolj umirjen, premišljen, tovariški, strpen in ljubezniv do soljudi, a ne vedno. Danes postajamo ljudje v tehnološko razvitih družbah zaradi pretirano tekmovalnega in v finančne dobičke

usmerjenega okolja spet ADHD-jevci. V ropanju, laganju, genocidnem divjaštvu in sprenevedanju smo še vedno na stopnji pračloveka.

V Sloveniji ugotavljajo, da ima to motnjo od 8 do 10 % šolskih otrok in da njihovo število narašča. Pri dečkih je diagnosticirana 5-krat pogosteje, saj se znaki razlikujejo tudi glede na spol: svoje odzive dečki kažejo navzven in so simptomi opaznejši kot pri deklicah, ki svoje odzivanje ponotranjijo. Pri nas torej s to težavo živi vsaj 20 tisoč šolarjev in 80 tisoč odraslih. Le izkušen zdravnik bo ob dolgotrajnem spremljanju znal postaviti diagnozo ADHD, ki se sicer lahko skriva za specifičnimi učnimi težavami, depresivnostjo, tesnobo, motnjami hranjenja, zlorabo drog, pogostimi nezgodami itd.

Zaradi neustreznih socialnih vzorcev iz zgodnjega otroštva (kadar so leti usmerjeni v pretirano kritiziranje s strani staršev, učiteljev in sovrstnikov) otroci z ADHD razvijejo negativen občutek lastne vrednosti, vezan bodisi na socialno zavrtost in občutek odrinjenosti bodisi na vzkipljivost, s katero si želijo izboriti ustrezno mesto v socialnem okolju. Včasih delujejo pretirano ihtavo in kričavo, včasih tiho in zagrenjeno, saj imajo zaradi težav pri postavljanju meja nenehne probleme v odnosih z okoljem. Njihov življenjski slog je zato naporen in krčevit, saj si prizadevajo biti bolj urejeni, pa ne zmorejo.

Obravnava otrok in mladostnikov z ADHD je dolgotrajna in naporna tako za šolarja, kot za njegove starše in učitelje. Obravnava je za vse sodelujoče kronični stres, ki se vleče od ranega otroštva do dvajsetega leta starosti in

čez ter se nemalokrat konča z izgorelostjo. Sami se ne morejo znebiti znakov te motnje in ob sebi potrebujejo sočloveka, ki jim nenehno 'postavlja ogledalo', da bi prepoznali svoje neustrezne odzive.

“ Tako kot so v gledališču pomembni jasnost scene, razsvetljenost odra, kakovost in število igralcev, način njihovih odnosov itd., so v možganih pomembni jasnost motivov (želja, teženj), kakovost likov, njihov medsebojni odnos, ozaveščenost dogajanja in način izpeljave zastavljenih ciljev. ”

V prejšnjem članku je bilo govora o ozaveščenosti sebe, tj. stiku s seboj, ki je prvi korak pri obravnavi. Šele ko je posameznik sposoben vzpostaviti stik s seboj, se lahko osredotoči na *tukaj in zdaj*, tj. na trenutno miselno dogajanje. V geštalterapiji pravimo, da prepozna *polje dogajanja*, pri čemer je "polje" vse, kar se trenutno dogaja v njegovi glavi in okoli njega. Tako bo posameznik prepoznal, na kaj je ta trenutek pozoren in katere so potrebe (želje, hrepenenja), ki tukaj in zdaj spremljajo to dogajanje. Možganska zavestna dejavnost namreč temelji na oblikovanju miselnih predstav, kar je izhodišče za praktično delo v sodobni psihoterapiji.

Da bi si posameznik lažje predstavljal polje dogajanja, mu ga predstavimo kot predstavo na gledališkem odru: ozadje odra je scena (kulise), ki napoveduje, kaj se bo na odru dogajalo, na oder pa iz ozadja vstopajo igralci oz. liki, ki v medsebojnih povezavah (odnosih) oblikujejo dogaja-

Foto: Peter Prebil

nje in razpletajo zastavljeno zgodbo. Podobno poteka zavestna dejavnost v možganih: ozadje so motivi, želje in potrebe, ki oblikujejo like, da bi z medsebojno dejavnostjo (dinamiko) razpletli zastavljeno dejavnost – v tem primeru uresničili zastavljene cilje, kot so npr. potreba po spanju, hranjenju, druženju, učenju itd.

Pri izpeljavi zastavljenih ciljev so torej nadvse pomembni motivi (ozadje, scena), brez katerih ni mogoče ohranjati pozornosti in zbranosti, potrebnih za zaključevanje zastavljenih dejavnosti. Od jasnosti ozadja in medsebojnih odnosov med liki v polju bo odvisno, kako bo posameznik izpeljal zastavljeno dejavnost. Tako kot so v gledališču pomembni jasnost scene, razsvetljenost odra, kakovost in število igralcev, način njihovih odnosov itd., so v možganih pomembni jasnost motivov (želja, težnja), kakovost likov, njihov medsebojni odnos, ozaveščenost dogajanja in način izpeljave zastavljenih ciljev.

Primerjava z gledališkim odrom posamezniku z ADHD omogoča, da si lažje predstavlja dogajanje v svojih možganih: gledališki oder je lahko pregleden, osvetljen, lahko meglen, nepregleden, temačen ali poln nepotrebnih predmetov (rekvizitov), ki motijo jasnost dogajanja na odru. Gledališka scena je lahko primerna in ustreza dogajanju na odru, lahko je neustrezna, igralci lahko igrajo razumljivo,

lahko pa povsem nejasno in gledalci v dvorani ne morejo slediti dogajanju na odru. Režiser naj torej izpelje neko gledališko predstavo tako, da bo gledalcem v dvorani razumljiva.

V možganih poteka dogajanje na podoben način, le da publiko v dvorani predstavlja posameznik, ki ozaveščenost sledi dogajanju v svojih možganih, ki načrtujejo način reševanja njegovih potreb oz. želja. 'Režiser' miselnega dogajanja in uresničevanja zastavljenih ciljev v možganih je torej šolar (mladostnik) in ne njegov učitelj, starši ali druge okoliščine, ki nimajo vpogleda v njegovo trenutno možgansko dogajanje. Le vsak zase ve, kaj se mu dogaja v glavi in kaj načrtuje. V njegovo polje dogajanja drugi nimajo vstopa, da bi po mili volji šarili po njem – kar včasih počno šolarjevi starši.

“*Ko je pred zahtevano obveznostjo predšolski otrok ali šolar, v odločitvah ni demokracije, saj je še nezrel in ne zna prevzeti odgovornosti. Zahtevano obveznost naj opravi, pa če to hoče ali ne.*”

Pri načrtovanju sta zato pomembna dva glagola: “hočem” in “nočem”, ne pa glagol “moram”. Prav v tej odločitvi je izražena svobodna volja. Pri tem so najbolj pomembni motivi, ki predstavljajo ozadje dogajanja oz. sceno, ki je lahko ustrezna ali ne. Ne moremo

npr. pričakovati, da bo dijak sledil šolski uri zgodovine, če je z mislimi na nogometnem igrišču. Če hoče slediti zgodovinski razlagi, naj zamenja ‘sceno’, saj se pri ukvarjanju z nogometom ne more osredotočiti na zgodovino. Istočasno se ne da jahati dveh konjev. Če ni motivacije, ni zbranosti, misli pa uhajajo k računalniku, telefonu, stripom itd. Srednješolec naj se sam odloči, kaj hoče: učenje ali nogomet oz. napor ali ugodje. Če se raje odloči za ugodje kot za učenje, naj sebi pripiše neprijetne posledice. Posamezniki z ADHD se sicer radi izognejo naporu, največkrat pa bi radi jahali več konjev hkrati.

Ko je pred zahtevano obveznostjo predšolski otrok ali šolar, v odločitvah ni demokracije, saj je še nezrel in ne zna prevzemati odgovornosti. Zahtevano obveznost naj opravi, pa če to hoče ali ne. Tukaj ne more biti demokracije ali sklicevanja na otrokove pravice. Otroci imajo najprej dolžnosti, šele iz teh izhajajo pravice. Pri vzgoji že od nekdaj velja (in bo še dolgo veljalo) načelo: *starši so dolžni vzgajati, otroci so dolžni slediti vzgojnim zahtevam*. Isto naj velja za šolo: *učitelji so dolžni posredovati učno snov, učenci so se je dolžni naučiti*. Vzgoja in šola res nista polje za barantanje, sprenevedanje in izmikanje. To naj velja za vse učence, ne le za posameznike z ADHD. Predvsem pa naj to velja za tiste starše, ki se raje prerekajo z učitelji, kot bi se posvetovali o vzgoji svojih otrok. ■

Koraki do samostojnosti

✉ Simona Levč

“Premajhen si še, da bi lahko plezal na drevo, sam narezal banano, tako si še nezrela, počakaj, bom jaz...” To so pogoste besede staršev, ko otrok želi poskusiti nekaj novega. Otrok bo nekaj časa še poskušal, a potem bo omagal in dovolil, da starši naredijo namesto njega. Začel bo verjeti, da je premajhen, neroden, prepočasen. Radovednost, motivacija in želja po dejavnosti bodo počasi usahnile.

Foto: LEA

Pa vendar si želimo samostojnih otrok. Kako ravnati, da bodo otroci razvili občutek odgovornosti, varnosti in samostojnosti?

Starši morajo pred otroka postavljati različne zahteve, ki so primerne njegovi starosti. Zahteva ni samo pričakovanje, ne samo prošnja. Zahteva je poziv k določeni aktivnosti, k delu.

Seveda morajo biti starši pri postavljanju zahtev realni. Problem lahko nastane, če so zahteve staršev previsoke, prenizke ali pa jih sploh ni. Če pred otroka postavijo previsoke zahteve, jih pogosto ne bo mogel uresničiti, starši pa ne bodo imeli priložnosti, da ga pohvalijo. Od njih ne bo dobil povratne informacije, da mu gre dobro, da je uspešen. Otrok bo začel o sebi postopoma misliti, da je neuspešen, nesposoben in ne dovolj dober za starše. Tak otrok bo večno nezadovoljen s sabo in se bo bal novih izzivov. Bal se bo neuspeha in nehal bo poskušati.

Prav tako lahko prenizko postavljene zahteve ali cilji vplivajo na otrokovo predstavo o sebi. Kmalu bo spoznal, da zna in dosega manj kot njegovi vrstniki. Njegova samopodoba bo vedno nižja, kar ni dobra popotnica za večjo samostojnost.

Nekateri sodobni starši v želji, da bi zaščitili svojega otroka pred vsem, kar bi mu povzročalo neprijetne občutke, od njega zahtevajo odločno premalo ali skoraj nič. Če je otrok v otroštvu zaščiten pred negativnimi občut-

ki, so mu starši vzeli možnost za pridobivanje izkušenj, ki bi mu omogočale, da bi uspešno izpolnjeval določene zahteve, se učil tudi na napakah in na koncu uspel.

Otroci ne vedo, kaj je pomembno za samostojnost, vedo samo, kaj je prijetno in kaj neprijetno. Naravnani so na to, da uživajo – v igri, crkljanju ...

Odgovornost staršev je, da otroka naučijo, da obstajajo prijetne in neprijetne situacije. Preko različnih situacij ga je treba naučiti, da mora vztrajati, včasih potrpeti tudi v neprijetnih okoliščinah, ki od otroka zahtevajo napor, vztrajnost, trud.

“ Ko pred otroka postavite neko zahtevo, vztrajajte, da jo v celoti izpolni. Zakaj? Zato, da bo videl rezultat svojega dela. ”

Tudi mi smo morali skozi veliko situacij, ki niso bile prijetne, da smo dosegli zastavljene cilje (pisali smo domače naloge in se učili tudi v sončnem vremenu, pomagali očetu pri sekanju drv, čeprav bi raje s prijatelji igrali košarko ...).

Za razvijanje samostojnosti so torej pomembne realne zahteve do otrok, ki jim niso nujno pogodu. S tem, ko otrok opravlja tudi naloge, ki zanj niso prijetne, mu omogočamo, da bodo te stvari ob večkratnem ponavljanju vedno manj neprijetne in bo zanje porabil vedno manj energije. In nekoč bodo postale delovna navada, nekatere tudi rutina.

Že v prejšnji številki sem omenjala zavezovanje čevlja. Veliko vaje in ponavljanja je bilo potrebnega, da se je otrok naučil tega. Kmalu mu to ni vzelo več toliko časa in sedaj je to, da si sam zaveže čevlje, že rutina. Prav tako kot umivanje zob. Veliko vztrajnosti, razlaganja, zakaj je to pomembno,

Foto: Petra Duhannov

veliko doslednosti je potrebne, da to enkrat postane rutina. In ko je rutina, nam manjka, če bi jo morali kdaj izpustiti. Tako stvar, ki je bila prej ob učenju neprijetna, postane neobhodno potrebna.

Za majhnega otroka je na poti do samostojnosti pomembno ne samo to, da opazuje in posluša, ampak tudi to, da sam raziskuje, preizkuša – se dotika, voha, okuša, razstavlja, sestavlja. Tako zadovolji svojo radovednost, razmišlja, dela zaključke, kar je temelj intelektualnega razvoja in korak na poti do samostojnosti. Sčasoma bo otrok pokazal željo po samostojnosti. Najprej vas bo opazoval pri delu, nato bo želel pomagati pri gospodinjskih opravilih, se želel samostojno nahraniti in obleči. Če ga starši ob tem podpirate, mu pokažete, da mu zaupate.

Že majhen otrok lahko sam drži žlico in se uči samostojnega hranjenja. Seveda bo ob tem kaj padlo na mizo ali šlo mimo ust proti nosu, a to je nujna posledica preizkušanja in učenja. Dovolite mu to izkušnjo, dajte mu čas in ne jezite se zaradi nereda na mizi in pod njo. To so otrokovi prvi koraki na poti do samostojnosti. Enako potrpežljivi bodite ob njegovih prvih

poskusih samostojnega oblačenja. Lahko pokažete, nekoliko pomagate, a dajte mu čas.

Že zelo majhen otrok lahko v košaro ali zaboj pospravi svoje igračke. Najprej jih pospravimo skupaj z otrokom in to ponovimo večkrat, če je potrebno, da otrok ugotovi, kako in kaj je treba narediti, da so igrače na svojem mestu.

Triletnik si lahko sam obuje čevlje, prav tako zloži čevlje v predsobi, poškropi cvetlice v stanovanju, pomaga očetu pri brisanju avta ... in počasi postane to njegovo delo in odgovornost. Triletna deklica bo z veseljem narezala banano za sadno solato – z nožem, ki reže, ne s plastično imitacijo noža – seveda ob prisotnosti starša. Prav tako bo z veseljem sodelovala pri čiščenju kopalnice, če bo ob tem lahko uporabila veliko vode. Leto dni starejša deklica pa bo del kopalnice – ploščice na tleh lahko že zelo lepo očistila sama.

Štiriletnik bo z veseljem posesal manjšo dnevno sobo ali del sobe, ki ga skupaj določite. Še posebej zabavno bo učenje in sesanje, če bo lahko sesalec sam sestavil in razstavil.

Vendar pazite; ko pred otroka postavite neko zahtevo, vztrajajte, da jo v

celoti izpolni. Zakaj? Zato, da bo videl rezultat *svojega* dela. Če zaupate štiriletnemu otroku, da bo posesal dnevno sobo, mu dovolite, da delo dokonča. Če vidite, da so pod mizo še drobtine, ne recite, da je delo super opravljeno. Povejte po resnici: "Glej, pod mizo se še nekaj vidi. Boš pogledal, kaj je to ...". Otrok bo posesal spregledane drobtine in delo v celoti opravil sam. Tudi sesalec bo pospravil. Takrat pa bo potreboval oceno svojega dela – vašo realno oceno. "Ja, lepo, dnevna soba čisto drugače diha, prav dobro ti je uspelo." Nič drugega ne potrebuje, nobene nagrade. Otroci ob tem, ko se učijo, potrebujejo oceno dela. Ravno tako kot mi, sicer ne vemo, ali smo neko

stvar opravili res dobro ali ne.

Med dnevnimi aktivnostmi lahko pomagate otroku do samostojnosti:

- Dovolite mu, da se uči spretnosti preko različnih dejavnosti.
- Vključujte ga v dnevne aktivnosti v gospodinjstvu.
- Dovolite mu, da začeto delo opravi do konca.
- Dovolite mu, da razmišlja in išče lastne rešitve. Namesto tega, da vi iščete rešitve, naj se jih otrok spomni sam. (Igračka je zlomljena, kaj boš naredil?)
- Pogosto ga vprašajte za njegovo mnenje.
- Večkrat mu dajte možnost odločanja (npr.: naj odloči ali greste na sprehod v mesto ali v gozd).
- Pohvalite otrokove uspehe.
- Pomagajte mu, kadar je postavljen pred pretežek izziv.
- Ne delajte stvari namesto otroka; počnite jih z njim, dokler tega ne zmore sam.
- Vsak dan si vzemite nekaj časa, ki je namenjen samo otroku, in v tem času po možnosti utišajte mobilitel. Ljubezen staršev do otroka je izredno pomembna, a ni dovolj. Ljubezen je delo. ■

Popravni izpit

✍ Janja Dermastja

Otroci so bistri in sposobni. Večina učencev izdelava osnovno šolo z lahkoto in z niti ne preveč truda. Žal zato v osnovni šoli ne razvijejo dobrih učnih in delovnih navad. Pogosto se zgodi šok ob prehodu v srednjo šolo ali gimnazijo, saj so kar naenkrat soočeni z obsežnejšo in zahtevnejšo učno snovjo. Kar naenkrat se lahko začnejo pojavljati negativne ocene.

Če takoj ne ukrepamo in dijaku ne ponudimo podpore in pomoči, se lahko hitro znajde v začaranem krogu negativnih ocen. Ko se to zgodi, se dijaku pogosto zniža samopodoba, dvomiti začne v svoje sposobnosti, lahko se zgodi, da začne celo nedovoljeno izostajati od pouka. Vse to so znaki stiske, ki jim je dijak sam težko kos. Če se starši in učitelji odzovejo na napačen način, pogosto celo poslabšajo položaj. Po mojih izkušnjah večina staršev ob prvih težavah prične moralizirati in pridigati. Pogosto se starši odzovejo nepremišljeno, npr. s popolno prepovedjo uporabe interneta ali drugih tehnologij. Vsi ti nepravilni odzivi povzročijo v najstniku le še dodaten odpor do učenja. Zavedati se moramo, da so srednješolci tipični najstniki, ki se velikokrat počutijo nemočne in se zato pogosto obnašajo nemogoče. Zdi se, da bolj ko jim dopovedujemo, da naj se učijo, bolj se nam upirajo. Na nek način je to njihov naravni odgovor na starševsko 'teženje'. "Ne bom, ravno zato, ker si mi ti rekel/a." Ko se upirajo avtoriteti, preživljajo neke vrste pasivno-agresivno vedenjsko fazo. Če

je avtoriteta ob najstnikovem odzivu osebno užaljena, je najstnik dosegel svoje. Zato najstnikovih slabih odločitev in njegovih odzivov nikoli ne jemljimo osebno.

In kako se odzvati, če ima dijak popravni izpit? Najprej: brez drame. Zagotovo ste že vnaprej vedeli, da se morda pri nekem šolskem predmetu ne bo izšlo. Nikar ne nasedajte najstnikovem zgodbicam, da ima po krivici popravni izpit. Vsak dijak ima več kot dovolj možnosti, da popravi negativne ocene. Vsa pisna ocenjevanja so napovedana, pogosto tudi ustna. Torej nikar ne dovolite, da dijak zvrne krivdo za svoj popravni izpit na učitelja. Prevzeti mora odgovornost za svoje odločitve. Sam se je odločil, da se ne bo učil ali da morda ne bo delal domačih nalog ali da bo morda celo neopravičeno izostajal od pouka. Nikar pa mu tega ne 'mečite naprej' v smislu pridige, saj se bo le zaprl vase. Sam to namreč precej dobro ve. Obdobje od trenutka resnice, da ima dijak popravni izpit, do roka za popravni izpit je za celo družino lahko zelo stresno. Saj navadno je tako. Pa ni nobene potrebe za to. Ravno takšne situacije so lahko odlična priložnost za tkanje družinskih vezi.

“Prvo, kar lahko naredimo starši in dijak, je, da enostavno sprejmemo dejstvo. Iskati krivca torej ni smiselno. Največ, kar lahko starš naredi v trenutku, ko otrok sporoči, da ima popravni izpit, je, da se odzove z empatijo.”

Prvo, kar lahko naredimo starši in dijak, je, da enostavno sprejmemo dejstvo. Iskati krivca torej ni smiselno. Največ, kar lahko starš naredi v trenutku, ko otrok sporoči, da ima popravni izpit, je, da se odzove z empatijo. Lahko mu mirno rečete: "To pa ni prijeten

občutek, kajne? Si predstavljam, da si jezen, zaskrbljen, žalosten. Bi želel, da ti pomagam?" Poskušajte se z njim pogovoriti enakovredno, brez pridiganja. Lahko mu poveste o svojih izkušnjah iz obdobja svojega šolanja ali morda opišete kakšno vašo poklicno situacijo, ko niste bili uspešni. Povejte mu, da ni konec sveta, če ima popravni izpit. To je le znak, da bo treba delati več in drugače. Je le pokazatelj, da ni dosegel minimalnih standardov pri nekem šolskem predmetu, nikakor pa to ne pomeni, da je nesposoben ali neumen. Vse, kar je dijak naredil, je, da je sprejel slabe odločitve: premalo se je učil, če ni razumel snovi, si morda ni upal vprašati za dodatno razlago, morda je dajal prednost drugim stvarjem in ne učenju. Napake in slabe odločitve so dragocene življenjske lekcije, iz katerih se največ naučimo. Zato ne glejte na popravni izpit kot na konec sveta. Vsak dijak ima možnost dokazati, da želi in da bo zmožgel opraviti izpit.

Po umirjenem pogovoru je dobro narediti načrt dela. Dijak naj si strukturira dan. Sam naj si določi točne ure v dnevu, ko se bo pripravljaj na izpit. Če se sam ne more odločiti, kdaj bi se učil, mu vi določite ure in se vsak dan držite tega načrta. Vztrajajte. Če dijaku ne morete zaupati, da se v svoji sobi res uči, naj se uči v skupnem prostoru. Za čas učenja naj pospravi oziroma odstrani vse motilce (različne 'ekrane' ...). Šele ko boste preverili, ali je dosegel načrtovano, mu jih lahko zopet dovolite.

Nujno je, da dijak pregleda, ali ima vse potrebne zapiske za določen predmet. Če jih nima, naj kopira zapiske, potem pa naj si sam uredi izpiske. Nikar naj ne pozabi na uporabo učbenikov ali delovnih zvezkov. Urejeni zapiski so nujni, če želi imeti dijak pregled nad snovjo. Priporočam, da si dijak napiše oz. izpiše vsa možna vprašanja, ki jih mora obvladati. Nujno je, da dobi pregled nad zahtevano učno snovjo. Ko to naredi, naj si po dnevih razdeli snov. Če mora obvladati npr. 10 poglavij, naj se vsak dan nauči eno poglavje. Naslednji dan to poglavje ponovi in doda

Pri zgodovini ali književnosti si lahko pomaga tudi z uporabo časovnega traku. Če ima popravni izpit iz tujih jezikov, pri pomnjenju zelo pomagajo učne kartice. Dijak naj izreže različne barvne papirje v obliki kvadratov ali pravokotnikov. Vsak barvni papir ima lahko za drugo temo ali besedišče. Možnosti je več: na eno stran lahko zapisuje angleške besede, na drugo pa slovenske. Na prvo stran drugega barvnega kartona lahko zapiše definicijo angleškega časa, na drugo stran primere. Pomebno je, da je dijak v času učenja čim bolj aktiven. Pri naravo-

dilo se je že, da je inštruktor staršem ali dijaku zagotavljal, da vse zna, na koncu pa dijak ni opravil popravnega izpita. Dober inštruktor se bo vsekakor natančno pozanimal o kriterijih ocenjevanja in navezal stik s profesorjem. Dober inštruktor bo ob vsakem obisku postavil jasne cilje, kaj naj bi se v tistem času dijak naučil, in bo to tudi preveril.

Če strnem: ko so družinski odnosi na preizkušnji zaradi popravnega izpita, si nikar ne dovolite, da bo to vzrok za paniko in slabo voljo pri hiši. Popravni izpit je dijakova odgovornost, ne vaša. Naloga starša je, da ga spodbuja, podpira in da ustvari pogoje, da se lahko dijak v miru pripravi na izpit. Pomembni sta dobra organizacija in struktura dneva. Od urejenih zapiskov do jasno začrtanih ur za učenje in ponavljanje. Kot pravijo: ponavljanje je mati modrosti. Po 45 minutah učenja naj sledi 5-minutni odmor. Nevrolongvistične raziskave potrjujejo, da če smo med kratkimi odmori športno dejavni, možgani še z večjo nagllico pomnijo prej naučeno. Dijak naj torej med kratkimi odmori meče na koš, se sprehodi, nikar pa naj ne seže po različnih 'ekrančkih'.

Če se dijak zelo boji popravnega izpita, se lahko nauči tehnik za sproščanje in pravilnega dihanja. Pomaga tudi vizualizacija popravnega izpita, ko si dijak sebe predstavlja, kot da je že na izpitu. Sebe naj vidi samozavestnega in pozitivnega. Pomagajo tudi pozitivne trditve: "Zmorem, vse je v redu, sposoben sem." Ponavlja naj jih čim večkrat na dan. Pomembno je tudi, da ima zagotovljenega dovolj spanca in počitka. Jé naj kakovostno hrano.

Poskrbimo za njegovo dobro psihofizično počutje, dijak pa bo ob dovolj velikem vložku učenja, truda, časa, vztrajnosti in ponavljanja zagotovo tudi uspešen.

Videli boste, da se bo iz te izkušnje največ naučil, saj je to neke vrste življenjska lekcija. Naj dodam, da so moji dijaki, ki so uspešno opravili popravne izpite, v naslednjem šolskem letu blesteli v znanju. Na koncu se je kot vedno v življenju izkazalo, da je v vsaki slabi stvari tudi nekaj dobrega. Srečno! ■

Foto: Tatja Horžan

novo. Vsako posamezno poglavje naj dnevno razdeli na več manjših enot. Predlagam uporabo različnih bralnih strategij. Če ima dijak popravni izpit iz družboslovnih predmetov, lahko uporablja Pukovo učno strategijo. Dijak naj list papirja razdeli na dva dela. Levo zapiše ključno besedo, desno pa največ 7-9 besed, ki opisujejo to ključno besedo. Potem pokrije desno stran, tako da vidi le iztočnico, in ponavlja podatke, napisane na levi strani.

slovnih predmetih je seveda bistvena vaja. Čim več vaj bo naredil, bolje bo. Če snovi ne razume, poiščite pomoč pri inštruktorju. Pri izbiri inštruktorja pa bodite previdni. Preverite izobrazbo, pozanimajte se, ali ima dovolj izkušenj s področja poučevanja, ali pozna učne tehnike in ali ima realen pogled na vašega otroka. Iz izkušenj vem, da lahko inštruktorji nerealno ocenijo znanje vašega otroka v smislu precejevanja njegovega znanja. Zgo-

Pomen igranja instrumenta in vaje

Razvoj glasbenega talenta

✂ Bojan Kovačič

Pomen igranja instrumenta in vaje je aktualna tema s področja nadarjenosti in glasbene talentiranosti, ki nas usmerja k pozitivnim premikom na področju odkrivanja in dela z glasbeno talentiranimi učenci v vsakodnevni pedagoški praksi, približati pa jo želimo tudi staršem, ki naj svojim otrokom zagotavljajo karseda spodbudno glasbeno okolje v družini, številne priložnosti in vključevanje v različne glasbene aktivnosti, ki ugodno vplivajo na razvoj glasbenega talenta.

Definicija glasbenega talenta

Pri svojem raziskovanju v doktorski disertaciji glasbeni talent definiramo kot ugodno kombinacijo nadpovprečno izraženih značilnosti na šestih področjih (glasbene sposobnosti, glasbena ustvarjalnost, glasbena izvedba, glasbeno znanje, glasbene aktivnosti ter neglasbene značilnosti), na podlagi katerih učitelj nominira in identificira glasbeno talentiranega učenca/učenko. Termin glasbena nadarjenost pa v literaturi označuje 'čudežne otroke' oz. izjemne glasbene talente, kakršen je bil npr. W. A. Mozart.

Izpostavljena definicija glasbenega talenta temelji na celostnem, večpodročnem pristopu k obravnavi glasbene talentiranosti. Iz nje je razvidno, da glasbene aktivnosti predstavljajo

Foto: Matelj Hožjan

pomemben vidik glasbenega talenta. Preko glasbenih aktivnosti, ki vključujejo učenje in vajo, poteka proces razvoja talenta, pri katerem gre za prehod od prirojenih sposobnosti k dosežkom oz. razvitim sposobnostim.

Obiskovanje glasbene šole in igranje inštrumenta

V številnih glasbenih šolah po Sloveniji organizirajo predšolsko glasbeno vzgojo, ki je namenjena petletnikom. Glasbeni svet spoznavajo z didaktičnimi igrami, glasbenimi pravljicami in petjem pesmic. Šestletniki pa se lahko vpišejo v glasbeno pripravnico, kjer otroci že spoznavajo glasbila in lastnosti tonov. Namen teh programov je razvijanje glasbenih sposobnosti in usmerjanje otrokovih želja. Šolarji pa praviloma že obiskujejo pouk inštrumenta.

Igranje inštrumenta in vaja ugodno vplivata na razvoj glasbenega talenta (Haroutounian, 2009). Učenje igranja inštrumenta oz. obiskovanje glasbene šole se je pri nas v raziskavi (Blažič, Črčinovič Rozman in Kovačič, 2009) izkazalo kot pomemben dejavnik razlik v številnih značilnostih s področja glasbenih sposobnosti, seveda v prid učencem, ki obiskujejo glasbeno šolo. Glasbene dejavnosti prinašajo tudi številne druge pozitivne učinke na posameznika: izboljšanje fine motorike, kar se lahko odraža v razvoju možganov; izboljšanje ustvarjalnih miselnih sposobnosti; večina učencev usvoji branje notnega zapisa, kar je zelo kompleksna mentalna aktivnost; učenci se naučijo usmerjati pozornost in nadzorovati lastno učenje; glasbeni pouk lahko izboljša rezultat pri merjenju inteligentnosti; učenci so ponosni na svoje dosežke, kar lahko vpliva na izboljšanje samopodobe; izboljšajo se lahko socialne spretnosti, poglobljajo prijateljstva, izboljšajo se odnosi in komunikacija s starši in učitelji (Chin in Harrington, 2007: 41). Med glasbenim učenjem se razvijajo tako glasbene kot jezikovne sposobnosti, povečajo se čustvena inteligenca, matematične sposobnosti, sposobnosti zaznave vidno-prostorskih elementov in razumevanje njihovih povezav (Padula, 2009: 618).

Pravilo: 10 let ali 10.000 ur

Na glasbenem področju se vaji pogosto pripisuje večji pomen od prirojenega potenciala. V literaturi velja pravilo, da je potrebnih 10 let ali 10.000 ur namenske, vztrajne vaje, da nekdo postane ekspert. V številnih raziskavah obstajajo dokazi, da je v glasbi količina vaje tesno povezana z dosežki (McPherson in Williamon, 2006: 244; Sloboda idr., 1996). Iz novjših raziskav na splošno izhaja, da se izurjeni glasbeniki od manj izurjenih ne razlikujejo po zgodnjih indikatorjih izjemnosti, pač pa po priložnostih in urah vaje (Visser, 2009: 611).

Kakovost vaje

Izpostaviti je treba tudi, da je poleg količine pomembna tudi kakovost vaje, učinkovitost, saj lahko ljudje z enako količino vaje dosežejo različne stopnje dosežkov. Za učinkovito vajo so pomembni koncentracija, zastavljanje in reševanje posebnih nalog, konstantno samoocenjevanje, fleksibilna uporaba strategij in videnje velike slike (sposobnost, da v mislih obdržimo večjo glasbeno sliko ob hkratnem spremljanju tehničnih in interpretacijskih detajlov) (Chaffin in Lemieux, 2004: 24–33). Dejstvo je, da boljši instrumentalisti bolj zgodaj obvladajo in uporabljajo bolj prefinjene strategije igranja, ki se nanašajo na: igranje po notnem zapisu ob predhodni vadbi, igranje po notnem zapisu brez predhodne priprave, igranje na pamet in igranje po posluhu (McPherson, 2005). Izpostavimo nekaj konkretnih strategij, ki bi jih morali ozavestiti tako učitelji kot tudi starši in učenci instrumentalisti: spremljanje, kaj se je

“ Glasbeni talent definiramo kot ugodno kombinacijo nadpovprečno izraženih značilnosti na šestih področjih (glasbene sposobnosti, glasbena ustvarjalnost, glasbena izvedba, glasbeno znanje, glasbene aktivnosti ter neglasbene značilnosti), na podlagi katerih učitelj nominira in identificira glasbeno talentirano učenca/učenko. ”

treba naučiti (dnevnik, beležka), urejena vadba oz. urnik, samokorekcijske strategije (odpravljanje napak, vztrajnost), podrobna proučitev partiture oz. notnega zapisa (taktovski način, ritem, mera, tempo, ugotavljanje težavnih delov ipd.), petje ritma ali not z imeni tonskih višin, intoniranje tonskih višin, učenje notacije celostno ali po delih, razmislek o prstnem redu na inštrumentu ipd.

Zaključek

Sklenemo lahko, da vključenost v različne glasbene dejavnosti, predvsem obiskovanje glasbene šole oz. učenje igranja inštrumenta, ustrezna količina in kakovost vaje ter spodbudno glasbeno okolje prinašajo številne prednosti in ugodno vplivajo na razvoj glasbenega talenta. ■

Literatura

- Blažič, Marjan; Črčinovič Rozman, Janja; Kovačič, Bojan (2009): Nekateri značilnosti glasbeno talentiranih učencev s področja glasbenih sposobnosti. V: *Pedagoška obzorja*. Letnik 24, št. 3–4, str. 3–21.
- Chaffin, Roger; Lemieux F., Anthony (2004): General perspectives on achieving musical excellence. V: Williamon, Aaron (ur.) (2004): *Musical excellence. Strategies and techniques to enhance performance*. New York: Oxford University Press, str. 19–39.
- Chin S., Christina; Harrington M., David (2007): Supporting the development of musical talent. V: *Gifted child today*. Letnik 30, št. 1, str. 40–65.
- Haroutounian, Joanne (2009): Musicians. V: Kerr, Barbara (ur.) (2009): *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent*. SAGE Publications, Thousand Oaks, str. 619–622.
- McPherson, Gary E. (2005): From child to musician: skill development during the beginning stages of learning an instrument. V: *Psychology of music*. Letnik 33, št. 1, str. 5–35.
- McPherson, Gary E.; Williamon, Aaron (2006): Giftedness and talent. V: McPherson E., Gary (ur.) (2006): *The child as musician. A handbook of musical development*. New York: Oxford University Press, str. 239–256.
- Padula, Alessandra (2009): Music education. V: Kerr, Barbara (ur.) (2009): *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent*. SAGE Publications, Thousand Oaks, str. 617–619.
- Sloboda, John A. idr. (1996): The role of practice in the development of performing musicians. V: *British journal of psychology*. Št. 87, str. 287–309.
- Visser A., Beth (2009): Musical intelligence. V: Kerr, Barbara (ur.) (2009): *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent*. SAGE Publications, Thousand Oaks, str. 610–613.

Desetnica kot Maleševa barvita osebna izpoved

Miha Maleš: Desetnica, 1934

✍ Milček Komelj

Miha Maleš je Desetnico, dolgolaso boso dekllico s pikčasto culo in predpasnikom prek dolge rdeče obleke, upodobil frontalno pred značilno gorenjsko pokrajino z gorami, travniki, njivami, s hišami, oblikovno usklajenimi s prišiljenimi vrhovi, in vijugavim potokom. Vse značilnosti je kljub ubožnosti praznne deklice in poletno praznične narave strnil v shematičen obrazec, zelo preprosto, a sočno barvito in širokopotezno, docela v skladu s svojo sproščeno človeško naravo in v ritmu slovenske ljudske pesmi, iz katere je vzet motiv.

Lepo obličje deklice je podobno obličjem siceršnjih Maleševih v glavnem meščanskih deklic, pa tudi njegovih Marij, saj jih večina nosi v sebi otožno upanje in poetično milino; njena resnobno nadihnjena nežnost pa spominja celo na milino naših srednjeveških fresk, ki so bile umetniku vselej blizu zlasti z liričnostjo svojih obličij, ritmičnostjo linij in shematičnim gubanjem draperij.

Sama predstavitev Desetnice je porojena iz ljudskega izročila o težkem življenju v mitoloških časih, ko je morala ena od desetih hčera zaradi siromašnih življenjskih razmer zapustiti dom in iskati srečo po svetu. Malešu je bil motiv izredno blizu ne le zaradi ljubezni do ljudske pesmi, marveč predvsem zato, ker se je v otroštvu tudi

sam počutil desetnika, saj je moral kot sirota že zgodaj zapustiti dom. Pozneje, med drugo svetovno vojno, je upodobil desetnico kot begunko še na barvnem lesorezu, vendar z ekstatično vznemirjenimi kretnjami, s solzami na obrazu in pomenljivo rdečo zarjo za gorami; kot desetnico pa razlagajo tudi sorodno oljno podobo bose solzne žene z ruto pred gorečimi hišami, naslovljeno kot Okupacija. V tej luči je mogoče njegovo Desetnico dojemati tudi kot podobo nesrečne slovenske domovine in hkrati kot simbol begunskih 'desetnic' vsega sveta, ki jih strašljive družbene okoliščine pehajo v svet, v katerem iščejo negotovo prihodnost.

Motiv desetnice je v globljem smislu že sam po sebi povezan z vsebino izгона oziroma begunstva in tako ter drugačno desetnico razpoznavamo tudi v delu še nekaterih slovenskih umetnikov, ki so obujali slovensko ljudsko izročilo in bili Malešu močno pri srcu. Na risbi Frana Tratnika, umetnika, ki je v svojih risbah trpečih ljudi razbiral posledice kruto nepravicega sveta, je deklica s culo vzviharjena kot na begu; sicer pa jo na ilustracijah te pesmi in po njej prirejani pravljici lahko doživljamo tudi kot izraz gozdne harmonije z naravo in živalmi, tako kot pri Birolli in pri Gaspariju kot spremljevalko Desetega brata na gozdni poti. Ne glede na folkloristično ubranost pa diha v ozadju misel o družbeni neenakosti med ljudmi, ki najdejo svoj izgubljeni dom prej kot pri soljudeh v divjini narave. Prav v času, ko je nastala Maleševa Desetnica, so umetniki na tako družbeno nepravico opozarjali tudi v bolj bojovito angažiranem smislu, zlasti Nikolaj

Pirnat, a tudi bolj lirično in s sočutjem, kot Maksim Sedej, nekateri pa so nakazovali nepravico in z njo povezano človeško izgubljenost v podobah samotne deklice ob cestni svetilki, ki govori že s samim pogledom, tako kot tudi nekatere Maleševe deklice, ki jih prepaja žalost in iščejo tolažbo v izsanjani ljubezni ali iluziji kina.

Miha Maleš je v skladu s svojo osebnostno naravo tudi spoznanja o družbeni nepravici bolj kot s čim drugim povezoval s človeškim hrepenenjem in izgubljenostjo v svetu. V tem duhu je izsanjana tudi njegova Desetnica, ki odhaja iz idile, kakršna se razgrinja za njenim hrbtom kot jasna krajinska kulisa, zanj najlepša na svetu, četudi usklajena v živobarvno celoto s sinje zamračenim nebom. Ko je deklica prestopila brv, je nepremično obstala, nežna in stoična ter brez solz, skorajda kot ljudska podoba neznane svetnice, ki ji je prepoznavni atribut culica, njena izgubljena družina, če že ne domovina, pa je postala mačeha, ki jo izganja iz domačega materinskega naročja.

Če bi v Maleševi Desetnici zares skušali ugledati podobo slovenske domovine (v tej luči bi lahko na sliki dojemali tudi njene tri osrednje barve, ki jih intenzivno dopolnjuje pokrajinska zelena) ali razbirati idejno sporočilo, povezano z njeno usodo, bi nas lahko spričo stanja naše današnje države ob pogledu na njeno culico zajel strah, tudi ob misli na vse tiste, ki iz nje beže na boljše, a se hkrati odrekajo oživljajoče povezanosti z domovino, in bi nas obsedlo zaskrbljeno spraševanje, kdo je za to kriv.

Desetnica, četudi naslikana leta 1934, je lahko v svoji brezčasnosti

simbol za marsikaj in za marsikoga. V njej se lahko prepozna, kdor se zdi družini ali domovini odvečen oziroma določen, da si po žrebu usode poišče kruh v tujini ali ohranja življenje v izgnanstvu; kot deseti bratje ali desetnice pa se pogosto počutijo tudi umetniki, ki blodijo po cestah, tako

družbene podpore, ki je bila dana le nekaterim. Umetniki pa so se na svojih pogostih poteh počutili tudi desete brate ali romarske kurente, ki nesrečne ljudi osrečujejo in opogumljajo s svojo umetnostjo in jih spodbujajo k veselju, in tak kurentovski romar in desetnik je bil gotovo tudi Miha Maleš.

pred neznano prihodnost, pred katero je obstala, ne vemo, ali bolj polna poguma, upanja ali strahu. V svojem likovnem bistvu, ki takih odtenkov psihološko ne definira, ampak govori le lirično prvinsko, pa je v temelju predvsem otroško naivna, barvita in preprosta kot svetnice z ljudskih slik

kot deseti brat pri Otonu Župančiču, ter iščejo v svetu eksistenco, pa tudi zaslužen priznanje. Zato se je v svoji knjigi spominov med našimi likovnimi umetniki označila za desetnico na primer Tinca Stegovec, ker si je morala priznanja v tujini izboriti sama, brez

Njegova romarska Desetnica ni nastala kot knjižna ilustracija, marveč je v svoji dominantni celopostavnosti osrednji motiv samostojne slike. Na njej je videti hkrati izgubljena in vdano strmeča, vzeta iz spomina na starodavno pesem in postavljena v svoji eksistenci

na steklu, kakršne je Maleš občudoval, a vendarle moderna in živa kot umetnikovo utelešenje hrepenenja po bolj pravičnem svetu ali vsaj po sreči, ki naj bi tudi desetniški deklici pripadala prav toliko kot vsem drugim. Umetnik si je zamišljal, da naj bo v takem svetu tudi umetnost, ki nam lajša in lepša življenje, dostopna vsakomur, in je svojo družbeno oza-veščujočo dejavnost osredotočil na propagiranje umetnosti z izdajanjem knjig in revij, ki so se mu zdele enako potrebne kot vsakdanji kruh. Ob vsej tovrstni iznajdljivosti pa je bil bolj kot praktično usmerjen in družbeno agilen v bistvu venomer pesniško zasanjan in je tudi naslikano vsakdanjost rad spreminjal v izsanjano pravljico in legendo. Bil je v temelju povezan z ljudsko ustvarjalnostjo, a hkrati tudi z vsem novim, ne da bi čemu odločneje in docela pripadal, in je postal kot naš zadnji v preteklost zazrti tipični kranjski umetnik subalpskega prostora obenem naš prvi francosko obarvani fauvist. Iz takih križpotij, iz takega izročila in njegove legendarnosti prihaja in se vrača v čas umetnikovega otroštva tudi njegova Desetnica in z maleševsko pristnim načinom upodobitve, negibno strmeča v neznanost pred sabo, spreminja svojo usodo v barvito pesem umetnikovega srca. ■

Ukrepi zoper trgovino z ljudmi

✉ Bogomir Novak

V kapitalistični družbi se povečuje stopnja izkoriščanja delovne sile. Zato ne narašča le revščina, ampak z njo tudi suženjstvo. Neoliberalni kapitalizem obnavlja nekatere prvotne oblike sužnjelastniškega sistema. Iluzija je bila, da je kapitalizem suženjstvo odpravil, dejansko pa ga je v zadnjem času čedalje več. Trgovina z ljudmi cveti.

Trgovina z ljudmi in diagnoza stanja

Statistika iz poročila Urada Združenih narodov za droge in kriminal (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC)¹ nam pokaže, da so v letu 2009 eno petino vseh žrtev trgovine z ljudmi predstavljali otroci, dve tretjini prizadetih pa ženske. 79 % žrtev je tarča spolnega izkoriščanja, 18 % pa za prisilno delo. Pri sodobni obliki prisilnega dela izkoriščevalci žrtev držijo v podrejenem položaju s sklicevanjem na njen dolg. Nekateri delavci dolg podedujejo (v južni Aziji je na milijone takšnih primerov), drugi pa postanejo žrtve trgovcev z ljudmi, ki odplačilo dolga predstavijo kot enega od pogojev zaposlitve. Še posebej zaskrbljujoče je dolžniško suženjstvo migrantov, ki postanejo žrtve s pomočjo raznih zaposlitvenih agencij.

Urad Združenih narodov za droge in kriminal ima poleg sedeža na Dunaju številne pisarne po vsem svetu, kjer s proaktivnimi, usmerjenimi in učinkovitimi iniciativami na nacionalni, regionalni ali mednacionalni ravni prispeva k večji varnosti ljudi po svetu. Slovenija

je v okviru UNODC članica Konvencije o boju proti kriminalu (UNTOC) od maja 2004 ter Konvencije proti korupciji (UNCAC) od aprila 2008².

V strokovni literaturi in v mednarodnih dokumentih obstajajo različne definicije trgovine z ljudmi. V skladu s protokolom za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi UNODC le-to definira kot novačenje, prevoz, skrivanje ali sprejemanje ljudi z etično nedopustnimi metodami, kot so ugrabitev, prisila, goljufija ali zavajanje, zato da bi jih izkoristili. Podobno trgovino z ljudmi definira v 4. členu Konvencija Sveta Evrope. Izkoriščanje vključuje izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali suženjstvu podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov.³ Natančen obseg te trgovine in število žrtev ni znano, ker se stalno spreminja.

Pojavne oblike trgovine z ljudmi opredeljuje Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, takole:

- zloraba z namenom prostitucije druge osebe (komercialna seksualna zloraba) in druge oblike spolne zlorabe;
- prisilno delo ali storitve;
- suženjstvo, služabništvo in ostale oblike podobne suženjstvu;
- odstranitev organov za namen nelegalne transplantacije.

Žrtve so največkrat predmet nasilja, posilstev, pretepanja in drugih oblik fizične krutosti in psihičnega nadlegovanja. Največ žrtev tovrstne trgovine prihaja iz najrevnejših držav sveta (latinskoameriških, afriških, azijskih in držav Jugovzhodne ter Srednje Evrope). Trgovina vključuje prodajo in pri-

silo žensk v prostitucijo, pornografijo, prisilne poroke in popolno suženjstvo. Spolna diskriminacija, revščina in vojne prisilijo na milijone žensk, da migrirajo v druge države z namenom iskanja zaposlitve ali poroke oziroma, da bi se izognile stradanju v matičnih državah. Trgovci največkrat s prevaro, silo ali ugrabitvijo privedejo ženske do stanja, ko postanejo povsem ranljive in se ne morejo več izogniti prisilni prostituciji in suženjstvu. Tiste, ki skušajo pobegniti ali poiskati pomoč, tvegajo kruto maščevanje trgovcev z ljudmi. V svetu dela 215 milijonov otrok, namesto da bi hodili v šolo. Polovica med njimi opravlja najhujše oblike dela. Več kot deset milijonov otrok po svetu v neustreznih pogojih opravlja dela pomočnikov na domu. Delajo v nevzdržnih pogojih, pogosto pa so izpostavljeni tudi fizičnemu, psihičnemu in spolnemu nasilju.

Ukrepi za preprečevanje trgovine z ljudmi

Trgovina z ljudmi je večstranski svetovni družbeni problem, ki terja mednarodno medkulturno sodelovanje. V evropskem prostoru problem povezujemo predvsem z gospodarskimi in političnimi tranzicijskimi spremembami v srednjih in vzhodnoevropskih državah, širše pa z uničujočimi učinki neoliberalne ekonomije rastoče neenakosti. Nove oblike suženjstva nastajajo hitreje, kakor se krepi zavedanje o njihovi nevarnosti, ki jih sodobni družbi prinašajo ti pojavi kršenja temeljnih človekovih pravic in svoboščin.

Prizadevanje večine mednarodnih organizacij za boj proti trgovini z ljudmi je usmerjeno v poenotenje nacionalnih zakonodaj o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi ter pomoči žrtvam tega pojava.

V Sloveniji je bila že decembra 2001 ustanovljena delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi. 18. decembra 2003 je bila s sklepom vlade ustanovljena vladna medresorska delovna skupina (MDS). V letu 2004 je medresorska delovna skupina pripravila, vlada pa potrdila prvi Akcijski načrt medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2004–2006. Načrt temelji na preventivnem in zaščitnem delovanju vseh organov in organizacij, ki imajo svoje predstavnice in predstavnike

Foto: Peter Prebil

v medresorski delovni skupini za boj proti trgovini z ljudmi. Temelji tudi na izobraževanju in mednarodnem sodelovanju strokovnih delavcev, uradnikov ter prostovoljcev, ki delajo na področju boja proti trgovini z ljudmi.

Ob svetovnem dnevu boja proti otroškemu delu opozarja Mednarodna organizacija dela (ILO). Po njihovih ocenah kar 10,5 milijona otrok po svetu nudi pomoč na domu v neustreznih pogojih in razmerah, ki pogosto spominjajo na suženjstvo. Med njimi jih je 6,5 milijona starih med 5 in 14 let. Več kot 70 % je deklic.

Papež Frančišek je izkoriščanje otrok ostro obsodil. Opozoril je, da v revnih državah narašča število otrok, ki morajo delati, še posebej pa je izpostavil položaj mladih deklet. "Na milijone mladoletnikov, še posebej mladih deklet, je žrtev tovrstnega prikritega izkoriščanja, ki pogosto vključuje tudi spolno zlorabo, slabo ravnanje in diskriminacijo," je zapisal papež.

Globalni indeks suženjstva je prvič izmerila nevladna organizacija Free Walk Foundation (WFF – Fundacija svobodni korak). "Številnim vladam

ne bo všeč, kar bodo slišale od nas," je izjavil prvi mož organizacije Nick Grono. Kot je dejal, so zelo odprti za sodelovanje z vladami in za iskanje načinov, kako se bolje boriti proti sodobnemu suženjstvu.

Po svetu okoli 30 milijonov ljudi živi v sodobnem suženjstvu. Kot navajajo v poročilu, je v Ameriki v suženjskem položaju 60.000 ljudi. V Rusiji jih je celo več kot pol milijona, v Veliki Britaniji jih je 4600, na Islandiji pa okoli sto. V severni Evropi je najmanj suženjstva. Le-to je podobno kot bogastvo neenakomerno razporejeno. Kar dve tretjini od skupno 30 milijonov zaslužjenih ljudi živi v desetih državah. Ta pojav je najbolj razširjen v Mavretaniji, kjer naj bi v suženjstvu živeli 4 % prebivalcev. Največ zaslužjenih ljudi je v Indiji 13,9 milijonov, na Kitajskem 2,9 milijonov in v Pakistanu 2,1 milijonov. Različne uradne agencije, na primer Sklad Združenih narodov za otroke in Mednarodna organizacija dela (ILO), ustanovljajo in izvajajo metode za odpravo sodobnega suženjstva. Množica nevladnih organizacij, npr. Anti-Slavery International in Human Rights Watch se trudi, da bi se javnost bolj zavedala sodobnega suženjstva in da bi se osvobodilo njegove žrtve. Nekatere organizacije skušajo vpeljati posebne etikete, ki bi kazale, da je neki izdelek narejen brez suženjskega ali otroškega dela. Druge agencije zahtevajo takšno zakonodajo v državah, od koder izvirajo 'spolni izleti', da bi lahko ljudi, ki bi imeli spolne odnose z otroki, tožili po vrnitvi v njihovo domačo državo. Nekateri aktivisti za človekove pravice celo plačajo trgovcem s sužnji in gospodarjem velike vsote denarja, da bi odkupili kar se da veliko sužnje. To je povzročilo nekaj polemik, ker lahko takšna dejanja ustvarijo donosen trg za sužnje in jim zvišajo ceno.

Prispevek za humano vzgojo v Sloveniji

V Evropi je vsako leto več kot 500 tisoč novih žrtev trgovine z ljudmi, tudi Slovenija ni izjema niti z vidika žrtev niti z vidika povzročiteljev, poudarjajo v Slovenski Karitas, kjer so v zadnjih letih pomagali petinšestdeset-

tim ženskam in moškim, žrtvam prisilne prostitucije, prisilnega beračenja in prisilnega služenja. Slovenija ima še neurejeno in z evropskimi priporočili neusklajeno zakonodajo na področju trgovine z ljudmi in še ta se ne izvaja dosledno.

Slovenija je izvirna, tranzitna in ciljna država trgovine z ljudmi. Izvirna je, ker narašča neenakost in z njo število ljudi, ki emigrirajo; tranzitna je zato, ker nekatere žrtve izkoriščanja ostanejo pri nas, nekateri pa ne. Pri nas tudi otroci delajo na domovih. Obstajajo beračenje, prostitucija ... Že zato bi morali biti odrasli in otroci o trgovini z ljudmi bolj informirani. Ne gre le za nepravilno trgovino, o kateri pišejo avtorji priročnika Svet med vrsticami (Suša idr., 2012), ampak za socialno-etično nedopustno in nelegalno trgovino. Kolikor hitreje in več z njo zaslužijo izkoriščevalci, toliko manj ali nič izkoriščani.

Vsi smo 'delček istega sveta', zato stihijski potek globalizacije zadeva vsakega izmed nas. Za humano podobo sveta se moramo zavzemati kritično premišljeno in večstransko odgovorno, da ne bi še bolj postali žrtve sprememb, ki smo jih deležni. Za humane vrednote, kot so pravičnost, solidarnost, svetovni mir, medkulturni dialog, izobraževanje za vse, ohranitev človekovega dostojanstva, enakost globalizacije, se zavzemajo projekti, kot so milenijski cilji, Svetovni etos, različna ekološka gibanja in z drugimi oblikami civilno-druženega delovanja nevladnih organizacij (pri nas Sloga in Humanitas). Zelo pomembno je, kako vključuje te vrednote šolski vzgojno-izobraževalni sistem. Omenjene ustanove krepijo pozitivne spremembe globalizacije in zmanjšujejo negativne.

Mednarodni Priročnik za učitelje in učence so sestavili avtorji s Češke, Slovaške, Grčije in Slovenije, uredil ga je Suša (2012). Priročniku je dodan tudi DVD s filmi z interaktivno animacijo, kratkimi videoposnetki in prilogami k posameznim aktivnostim učencev ter slovar pojmov. Priročnik je odlično komunikativno in didaktično zastavljen. Namenjen je formalnemu izobraževanju od zadnje triade

devetletke do srednjih šol, kolikor se sklicuje na korelacije s predmeti v šolskem predmetniku in kurikulu kot neformalnemu, ker jih po kompleksnosti svetovnih problemov presega. Priročnik je možno uporabiti tudi za neformalno globalno izobraževanje odraslih. Predpostavlja različne metodične povezave, sodelovanje učencev po skupinah, diskusijskih delavnic in razprave ob filmih v obliki delavnic. Ker so problemi sveta kompleksni (glej Tabelo na straneh 34 in 35), so predvidene medpredmetne povezave.

Aktualne teme za delavnice so razdeljene v šest različnih sklopov:

1. da učenci razvijajo tudi drugačne poglede (npr. na oglaševanje),
2. da raziskujejo nove povezave med problemi in možnimi rešitvami, ki jih je kar precej, od dragih nakupov do svetovne trgovine,
3. da osebno izkusijo posamezno temo (npr. grenak priokus kave),
4. da (samovzgojno – op. NB) razmislijo o sebi in svojem življenjskem slogu, kako je strukturiran njihov vsakdan,
5. z učenci se je treba pogovarjati o vzrokih in posledicah trgovine z ljudmi,
6. da se naučijo delati s filmom (npr. 100 % bombaž, strupi se vračajo).

Iz tega prikaza je razvidno, da je trgovina z ljudmi ena izmed perečih aktualnih tem, ki se jo da vsebinsko razdelati in o njej kritično diskutirati z uvidevanjem možnih rešitev tega problema tudi po (osnovno)šolskem programu. ■

Viri in literatura

Suša, Rene (ured.) (2012): *Svet med vrsticami: priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje*. Ljubljana, Humanitas.

Poročilo Urada Združenih narodov za droge in kriminal (UNODC). Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/svet/1042244304>.

Konvencija Sveta Evrope. Dostopna na: http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/197/.

Opombe

1. Poročilo je objavljeno na spletni strani <http://www.dnevnik.si/svet/1042244304>.
2. Več o organizaciji in delovanju UNODC glej spletno stran: www.unodc.org.
3. Konvencija je objavljena na spletni strani: http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/197/.

Blagoslov šolskih torbic

✍ Slavka Janša

Poleti leta 2012 sem se udeležila Dneva pobud in idej na Primskovem, na katerega je, kot že nekaj let prej, vabilo vodstvo Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS).

Pogovarjali smo se o apostolatu molitve in možnostih, da bi se kot DKPS vključevali v župnjska občestva, kjer lahko pomagamo pri dejavnostih, ki so povezane z vzgojo. Izrečenih je bilo veliko pobud in idej. Med njimi je bila omenjena tudi sveta maša za uspeh šolskega leta, pri kateri bi blagoslovili šolske torbice in potrebščine. Ta predlog je pritegnil mojo pozornost. Začela sem razmišljati, kako bi ga uresničili v naših župnijah.

Ko sem ga predstavila na srečanju odbora Območne skupnosti Zahodna Dolenjska, na katerem je bil prisoten tudi domači župnik in duhovni asistent g. Gnidovec, je bil nad predlogom navdušen, prav tako tudi ostali. Dogovorili smo se, da bomo imeli blagoslov drugo septembrsko nedeljo med večerno sveto mašo. Pripravili smo vabilo, ki so ga dobili starši ob vpisu otrok k verouku. V njem je bilo zapisano tudi, da bomo prosili Božjo Mater in njegova Sina Jezusa za blagoslov šolskih potrebščin, šolarjev, staršev, učiteljev in katehetov, da bi šolsko in veroučno leto potekalo brez večjih zapletov in težav ter da bi bilo Bogu v čast.

Blagoslov je potekal takole. Otroci, ki so prinesli k sveti maši šolske torbice, so se skupaj s starši ustavili pod korom. Ko je zvonec naznanil začetek svete maše, je odšel mašnik v spremstvu ministrantov pod kor, od koder so se organizirano odpravili proti oltarju. Otroci so položili torbice na stopnice pred oltar, sedli v klopi ter sodelovali

Foto: Marko Hrovat

pri sveti maši. Mašnik je v pridigi učencem, njihovim staršem in učiteljem zaželel uspešno delo v komaj začetem šolskem letu. Po pridigi je sledil blagoslov šolskih torbic in potem še vseh navzočih. Prošnje so prebiral malo starejši veroučenci. Med darovanjem so na oltar prinesli posebne darove: učiteljica šolski dnevnik in redovalnico, en učenec šolsko torbo, drugi žogo, starša pa Sveto pismo. Gospoda smo v glasno izrečeni molitvi prosili, naj sprejme vse te darove ter vodi nas in naše delo ter prizadevanje, da bi šolsko leto potekalo v Njegovo zadovoljstvo in blagor vseh udeležencev na področju vzgoje in izobraževanja.

Te svete maše, ki jih imamo vsako leto od leta 2012 dalje, so nekaj posebnega. Otroci, ki pridejo k blagoslovu s šolskimi torbicami, si jih ob koncu daritve žarečih obrazov ponosno nadejejo na ramena in se skupaj s starši odločno podajo novemu šolskemu letu naproti.

Zadovoljni in veseli smo tudi pobudniki in soorganizatorji. V svojih srcih čutimo, da smo ravnali prav, saj sta ravno blagoslov in molitev tisti znamenji notranje moči, ki nam jo daje Bog, da se pogumno in odločno spopadamo s težavami in stiskami, ki nas čakajo v šoli in nasploh v življenju. ■

Preventivna vzgojna ponudba

Mednarodni strokovni simpozij

✍ Peter Končan

Letos mineva 200 let od rojstva enega največjih vzgojiteljev našega časa – don Boska. Njegov preventivni vzgojni sistem je razširjen po celem svetu in deluje tako v katoliških kot tudi v drugih okoljih. Ustanove, ki delujejo po tem sistemu, združujejo več kot 15 milijonov mladih.

Ob tej priložnosti smo salezijanci 18. aprila v Želimljem organizirali mednarodni strokovni simpozij z namenom, da don Boskov način vzgoje bolje spoznamo in poglobimo ter da skupaj iščemo odgovore na položaj današnje mladine. Simpozij je naletel na širok odziv, saj se ga je udeležilo več kot 130 udeležencev. Pritegnil je profesorje, vzgojitelje, socialne delavce, katehete ter mnoge druge, ki se ukvarjajo z mladimi.

V začetku je direktor Socialne akademije *Matej Cepin* orisal, kakšen je

položaj današnje mladine ter kakšni vzgojni izzivi izhajajo iz le-tega. Poudaril je, da je ena od temeljnih nalog vzgojitelja graditi most med mladimi in družbo. Osrednji gost simpozija je bil vrhovni svetovalec salezijanske družbe za mladinsko pastoralo *dr. Fabio Attard*, ki je v navdušujočem predavanju predstavil, kako lahko don Boskov preventivni vzgojni sistem prispeva k celostnemu razvoju mladega človeka. Poudaril je, da don Boskov način vzgoje v prvi vrsti ni metodološki pristop, ampak njegovo bistvo sestavlja vzgojiteljeva ljubezen do mladih, ki se navdihuje ob don Boskovi ljubezni. V nadaljevanju smo delali v treh tematsko ločenih študijskih delavnicah. Udeleženci so lahko preko primerov dobrih praks iz Slovenije in tujine iskali konkretne smernice za delo na področju *vzgoje in izobraževanja*, področju *mladih z manj priložnostmi* ter področju *kateheze in mladinske pastoralne*. Odprlo se je mnogo vprašanj. Veliko je ostalo neodgovorjenih, vendar je pomembno že to, da si znamo postavljati prava vprašanja.

Skupno spoznanje simpozija je bilo, da je don Boskova vzgojna metoda velik zaklad za današnji čas in v mnogočem tudi pravi odgovor na položaj današnje mladine. Don Bosko nas je znova navdušil in nam dal zagon za delo z mladimi.

Vsa predavanja ter primeri dobrih praks iz Slovenije in tujine bodo predstavljeni v zborniku, ki bo izšel junija. ■

Nova spoznanja

Petra Jejčič

Tranzicijsko učenje kot del procesa migracije

Diplomsko delo

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2015

Izseljevanje iz Slovenije narašča. Posameznike k migraciji spodbujajo predvsem osebni in družinski ter ekonomski razlogi. Ob procesu tranzicije se migranti soočijo z novimi, drugačnimi kulturnimi zahtevami, ki zahtevajo drugačno ravnanje. Ob tej življenjski (biografski) zarezi, se sproži proces učenja, ki povzroči spremembe na področju znanja, stališč, navad ter identitete. Diplomsko delo je bilo posvečeno raziskovanju biografskega učenja z uporabo

tranzicijskega modela učenja, in sicer pri Slovencih, ki so se izselili iz domačega prostora. S pomočjo intervjujev in sledeč narativni metodi oziroma metodi pripovedovanja, sem ugotavljala, kateri so bili glavni razlogi za selitev ter katere strategije učenja so se pri migrantih pojavljale. Raziskava je pokazala, da migranti želijo zadovoljiti družbena pričakovanja, s tem, da sprejemajo družbene zahteve okolja, kamor se priselijo. Iz njihovih pripovedi lahko sklepamo, da skrbijo tudi za svoj osebni razvoj, pri čemer je opazen pojav razvoja identitete (doživljanje samega sebe). Pri nekaterih pripovedih je bilo moč zaznati tudi aktivno poseganje v družbeno okolje in spreminjanje družbenega konteksta, kar je bilo vidno preko pojava kritičnega razmišljanja in razvoja alternativnih praks, kot je npr. ustanovitev lokalnega turističnega združenja. ■

Janek Musek

Psihološki temelji družbe prihodnosti**Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj, 2014, 240 strani, cena: 55 EUR**

Avtor v tem znanstvenem delu jasno, pregledno in razumljivo piše o psiholoških izsledkih in zakonitostih, ki zadevajo temeljne stebre te družbe: to so vrednote, etični standardi in znanje, osebnost, modrost, odločanje in psihično blagostanje. Avtor piše o etičnih in vrednotnih temeljih evropske civilizacije, ki so podlaga za ustvarjanje stabilne družbe. Te temelje povzema idejni model Evropsko ogrodje etike in vrednot, ki je v knjigi podrobno opisan. Analizira in povezuje izsledke osebnostnega razvoja in delovanja v

Prejeli smo

Anne Royer, Adrien Siroy

Kviz znanost in izumi

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015

Knjižica 127 strani, 100 kartic z vprašanji, cena: 16,95 EUR

Eve Herrmann, Emmanuelle Tchoukriel

Slikovni slovar Montessori**150 kartic za bogatenje otrokovega besednega zaklada in učenje branja**

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015

150 kartic + opis in uporaba kartic, cena: 24,94 EUR

Janja Dermastja

Ne grem k zobozdravniku in pika

Samozaložba, 2015

36 strani, cena: 10,00 EUR

luči vrednot, etičnih standardov in značajskih vrlin. Obravnava vlogo psihičnega blagostanja, modrosti in dobrega odločanja.

Jamie Ambrose

365 aktivnosti na prostem,*ki jih moraš preizkusiti***Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015, 200 strani, cena: 19,95 EUR**

Knjiga je polna čudovitih aktivnosti in iger, s katerimi otroci preganjajo dolgčas in se ob tem veliko naučijo. V njej najdemo jasna navodila s fotografijami; kako naj otrok sam naredi hotel za žuželke, ustvari oblak, išče in najde fosile, prepozna živalske sledi, napove vreme z borovim storžem, pomaga ptici narediti gnezdo, zasadi kavbojski vrt, postavi šotor, razišče obalo ...

Barbara Zych (ured.)

Ustvarjajmo skupaj*Zabava in učenje***Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015****79 strani, cena: 19,95 EUR**

Knjiga ponuja pester izbor zamisli za ustvarjanje in otrokom pomaga razvijati ročne spretnosti. Lahko se bodo naučili tiskanja, šivanja, tkanja, okraševanja in izdelali bodo marsikaj koristnega in uporabnega.

Iz življenja DKPS**Skupščina DKPS in srečanje z nadškofom**

V soboto, 14. marca 2015, je v Trebnjem potekala redna letna skupščina Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS). Ker društvo deluje v desetih območnih skupnostih (OS) po Sloveniji, se vsako leto srečamo v eni od skupnosti. Letos je bila v Trebnjem ustanovljena nova OS.

Na skupščini se predstavi delo posameznih OS in organov Društva. Glavna področja delovanja so: priprava delavnic in predavanj za osebnostno in duhovno rast učiteljev in drugih

pedagogov, za starše, mlade, otroke in družine. Člani in odbori DKPS so v mnogih župnijah pobudniki in organizatorji duhovnega življenja, skrbijo za izvedbo svetopisemskega maratona in organizirajo prireditve v skladu s pastoralnim letom.

Društvo deluje tudi na področju prostovoljstva s programom *Človek za druge*, izdaja strokovno revijo *Vzgoja* in organizira vrsto seminarjev, rednih letnih srečanj, romanj in duhovnih vaj. Pomembna je tudi duhovna podpora z rednimi mesečnimi svetimi mašami v ljubljanski stolnici (vsako prvo soboto v mesecu) in pedagoškimi sv. mašami

pri sv. Jožefu na Poljanah v Ljubljani (vsak tretji četrtek v mesecu).

Gostitelji so nam po kosilu pripravili čudovit kulturni program z učenci glasbene šole Trebnje, recitatorji in pevsko skupino Ragle. Popoldne smo se srečali na skupni sv. maši, ki jo je ob somaševanju daroval nadškof msgr. Stanislav Zore. Sledilo je še srečanje članov DKPS z g. nadškofom, ki učitelje vidi kot Božje sodelavce, postavljene na pot odraščanja mladih. Na tej poti jim moramo biti opora in ne navezanost, saj je cilj vzgoje predvsem to, da se kot odrasli tudi z našo pomočjo lahko srečajo z Bogom. Ta čudovita

misel nam je bila potrdilo, da je delovanje našega društva pomembno in koristno.

V Trebnjem je bila ustanovljena in potrjena nova OS, ki bo delovala pod vodstvom prof. Jasne Korbar. Člani te mlade skupnosti so z organizacijo tega srečanja že pokazali, da so odlični organizatorji, zavzeti in srčni učitelji, predani delu za dobro župnije in sočloveka. Vsem želimo obilo Božjega in Slomškovega blagoslova pri delu in življenju! ■

Helena Kregar, Magdalena Jarc, Stanislav Pirnat

DKPS v metliški marki

V soboto, 9. maja 2015, smo z DKPS preživeli lep dan na romarski ekskurziji v Beli krajini. Najprej smo odložili svoje skrbi in konec šolskega leta priporočili žeželjski Materi Božji pri sv. maši, ki jo je daroval g. Tone Gnidovec. Ne le danes, tudi v preteklih stoletjih, so se dogajale hude nesreče. Od leta 1259 do leta 1348 so Slovence pestili kuga, roji kobilic, devetmesečno deževje, hude poplave, izjemen mrz in izpad letine, katastrofalen potres in plazovi. Iz tega časa je stara prošnja: "Kuge, lakote in vojske reši nas, o Gospod." Naši predniki so zato zgradili svetišče, kamor so se zatekali po pomoč, ker je Marija mati, ki pomaga. Tako je ravnala ob Sinovem trpljenju, tako v času turških vpadov in tudi danes.

V vasi Veliki Nerajec so se sprti vaščani povezali pri gradnji kapelice in dobili zagon za ureditev svoje vasice do te mere, da so prejeli evropsko priznanje in rešili pred pozabo marsikakšen slovenski običaj. Občudovali smo tudi lične izdelke lončarske obrti.

V metliškem muzeju smo se zgrozili nad krutostjo Turkov, ki so iz Metlike odpeljali 500 deklic in 500 dečkov. Izvedeli smo za bolečino in pogum moških in njihovih družin, saj jih je v boju za preživetje 80 % zapustilo svoje domove. Na poti nazaj je v avtobusu na našo vest trkala Župančičeva Duma, ki jo je recitala udeleženka.

Bomo zmogli prerasti krizo z vero, delavnostjo, z ljubeznijo do bližnjega in za vse to še koga navdušiti, posebej mlade, učence in dijake? Ni tragedija,

če nimaš pametnega telefona. Tragedija je, če nimaš pameti, nasedaš zapeljevanju potrošniške družbe in ne skrbiš za svojo dušo. ■

Magdalena Jarc

Nenasilno reševanje konfliktov

Delavnica, ki jo je vodil g. Frédéric-Raphaël Duret-Nauche, svetovni popotnik, mirovnik in družinski oče, je bila v torek, 21. aprila 2015, pri Sv. Duhu v Celju. Obravnavala naj bi predvsem šolske konflikte na relacijah učenci – učitelj – starši. Ti konflikti se k sreči ne rešujejo s fizičnim nasiljem, ima pa marsikatera uporabljena oblika 'reševanja' oziroma poglobljanja nasprotja elemente nasilja. Tako nam splošne ugotovitve, kakšno *pot iz stiske* ubrati, tudi konkretno pomagajo.

Pogoj *sine quanon, brez tega ne gre*, je dobronamernost. Kadar ne želimo in nočemo nasprotja zmanjšati ali še boljše, preseči ga, so vsi nadaljnji napotki in postopki zaman.

Vaja v poslušanju drugega je bila izpeljana v parih, eden je drugemu pripovedoval svoj odgovor na vprašanje, npr. kaj se ti je kdaj v življenju najbolje posrečilo naučiti; kaj si še želiš naučiti; drugi pa je kasneje poročal o enem od odgovorov sogovornika. Poročanje o odgovorih nam je vsaj malo zbistrilo posluš za to, kaj pove *drugi*.

Pri reševanju spora moramo najprej ugotoviti, ali gre res za spor. Če gre za konflikt, naj se zberejo vsi, ki se jih stvar tiče ali pa so pomagali narediti težavo. Tretji korak je (poročevalska) ugotovitev dejstev, ne iskanje grešnika. Sledi povabilo, da vsak od soudeležencev odreagira na to, kar ga je prizadelo, čustveno in refleksno. To so koraki iskanja izhodišča izhoda, *exodus* je dogovor, kaj v podobnih dogodkih, ki se nam bodo pripetili v prihodnje, storiti in česa ne.

Veselo presenečenje je, kako se udeleženci, bliže *seniorskim* kot *kadetskimi* letom, zares želijo naučiti tega ali onega. Vsaj do *Kristusovih let* naj se *mladi* odločijo, kaj zares želijo narediti v življenju, najdejo naj svoje poslanstvo. Slovenija je prelepa in dovolj bogata. Kriza in revščina sta drugod, v vaseh

v Sloveniji se kuram godi bolje kot marsikje ljudem.

Hvala Bogu, gospodu Raphaëlu in vsem, ki ste sestavljali in sestavili ta lep večer. ■

Stanislav Pirnat

O predavanju Aleša Čerina na DKPS ali Perutnička se spelje

Perutnička je bila že dovolj velika, da bi odletela iz gnezda, pa iz tisoč razlogov tega ni želela. Ko sta starša ugotovila, da prigovarjanje in prošnje ne bodo zalegle, sta jo postavila na rob skale, jo brcnila čez rob in zavriskala: "Perutnička se je speljala", saj je elegantno zajadrala skozi svoj življenjski prostor med zemljo in soncem.

Ob koncu Aleševega predavanja o uporabi sodobnih e-medijskih orodjih sem se spomnila na Perutničko. Predavanje je bilo tako lahkotno, polno zanimivih podatkov, izkušenj in idej in tako vzpodbudno, da sem zlahka iskala primerjave med društvom in pticami: "Razpnite krila, poletite v svet medijskega dogajanja, v katerem se kot ptice spreletavajo informacije, druga drugo kličejo in si sporočajo, kar je vrednega razmisleka."

Kaj naj bi nekoga, ki kratice DKPS ne pozna, nagnilo k temu, da bi v brskalnik vtikal DKPS in pogledal, kaj vse se dogaja v društvu? Naša spletna stran je kot gnezdo zelo lepo urejena, polna informacij in sporočil o tem, kar ponujamo in delamo. A mladi in učitelji, ki nas ne poznajo, vanjo ne zajadrajajo, ker nas ne poznajo. Zato je pametno pošiljati sporočila, mnenja, razmisleke, stališča, komentarje in povabila kot Perutničke v medijski prostor.

V življenju smo pogosto kot Perutnička: premalo verjamemo v lastna krila in bojimo se prostora okrog sebe, ki nas plaši, namesto da bi nam vzbujal občutek svobode in možnosti. A ko se končno speljemo, svet postane naš, mi pa del njega. Vse, kar želimo sporočiti svetu, lahko zapišemo in pošljemo v eter komunikacij današnjega časa (blogi, Twitter, Facebook). Tako oblikujemo družbeni prostor, v katerem sploh nismo tako nemočni, kot pogo-

sto mislimo. Oblikujemo lahko javno podobo Društva in ne nazadnje tudi sebe, saj vsak zapis zahteva razjasnitev lastnih misli, stališč in odnosa do stvari. Se še kdo čuti nagovorjenega?

Alešu Čerinu hvala za Perutničko. ■

Helena Kregar

Predavanje p. Tonija Brinjavca v Trebnjem

V ponedeljek, 30. marca 2015, je bilo v Baragovi dvorani v Trebnjem predavanje p. Tonija Brinjavca, bolniškega upravitelja župnije sv. Petra iz Ljubljane. Zbrali smo se v velikem številu in ga poslušali dobri dve uri, saj je bilo njegovo pričevanje o izkušnjah, ki jih ima z ljudmi v najtežjih življenjskih situacijah, ko smo ljudje najbolj iskreni, res doživeto in prežeto z ljubeznijo do sočloveka.

O svojih srečanjih z bolnimi, umirajočimi in žalujočimi nam je govoril tako sproščeno, da nam je razblinjal strahove pred danostmi, ki so naravni del našega življenja. Spoznal je, da je ljudem v takih trenutkih dana moč, da sprejmejo svojo bolezen in osmislijo smrt le, če trdno verujejo v vrednote, ki so višje od zdravja in ugodja.

Če zares verujemo, da smo rojeni za večno življenje v Božjem objemu, se je možno naučiti izgubljati vse, kar nas veže na življenje, in sprejeti bolezen kot dar ter smrt kot umiritev v večnem Cilju. Kot žalujoči si moramo dovoliti, da žalujemo in si prizadevamo, da nas izguba ljubljene osebe boli ter dopustiti Bogu, da to bolečino s pomočjo časa postopoma umirja.

Hvala p. Toniju, da si je vzel čas za našo župnijo. ■

Jasna Korbar

Predavanja dr. Andreja Poljanec v Novem mestu

V čutenju otroka se skriva skrivnost stika med staršem in otrokom. V stiku se skriva vse bogastvo in temelj vzgoje. Ko nagovorimo in damo priznanje otrokovemu čutenju, razvijamo otrokove možgane in mu pomagamo, da obvladuje svoj notranji svet in svet okoli sebe.

V okviru OS Novo mesto je 29. januarja 2015 dr. Andreja Poljanec nagovorila starše in strokovne delavce na predavanju *Vloga odraslih pri razvoju otrokovih možganov*. Odziv publike na radoživo in prijetno predavateljico je bil zelo topel in zahrepeneli smo po še, zato smo se dogovorili za še eno predavanje, kjer se je predavateljica posvetila obdobju mladostništva.

Dr. Poljanec je bila ponovno z nami 16. aprila 2015, ko je bila dvorana na Kapitlju pretesna za vse udeležence, ki so prisluhnili predavateljici, ki je poudarila, da mladostniki potrebujejo obilo razumevanja in vživljanja ter sočutnega odzivanja, saj mnogokrat sploh ne razumejo sebe in se težko znajdejo pred novimi izzivi, ki jih prednje postavlja mladostniško obdobje.

Predavateljica je ustvarila zaupno vzdušje in v novem šolskem letu si obetamo novo skupno ustvarjalno pot v Novem mestu. ■

S. D.

Pomlad v OS Mozirje

Druženje, skupno iskanje, skupno delo in ustvarjanje so v Mozirju odlikovala pogostost in raznolikost vsebin. "Božja slava je živ človek. Dokler je živ, lahko išče Gospoda", je misel, ki nas spremlja to pomlad. Srečevali smo se z Don Boskom, z Materjo Terezijo, s papežema Janezom XXIII. in Pavlom VI., z živo vero v Pesmi iz Nagasakija, s spravo in Očenašem.

Ob zavesti, da se Jezus zliva z nami, ko molimo, na srečanjih vedno posvetimo čas molitvi večernic. To je izvir, ob katerem se napajamo in razlivamo sočutje na vse, ki so ga potrebni,

Odnos bližine si moramo šele pridobiti, saj bližina ni sama po sebi dana. Če hočemo prejemati božjo ljubezen, moramo najprej ljubiti sami.

Ob črpanju iz duhovnih izvirov smo počeli še druge stvari, ki nam bogatijo življenje: ogledali smo si komedijo, se udeležili Gerjoljeve delavnice *Duhovnost in telo*, izdelovali keramiko, se udeležili delavnice Barbare Kavčnik o videoigrah ter z Marjanco pripravljali presne sladice in druge presne jedi.

Ena pomlad, pa toliko novih spoznanj. Bogu hvala za vse dobro, kar nam daje po DKPS. ■

Jelka Repenšek

Utrinki

S čim videoigre zagrabi otroka?

Zagrabijo in lahko zasvojijo tudi odraslega, saj so povprečni igralci stari čez 30 let. Ustvarjajo se nova socialna okolja in nov stil življenja, ki ga pogojuje igranje videoigric. Na delavnici najdemo mnoge odgovore in priporočila: zanimajmo se za otrokov svet, igrjamo skupaj, se o igri pogovarjamo, spodbujajmo k boljšim igram, omogočimo kakovostne aktivnosti v realnem svetu.

Hvala predavateljici za razbijanje stereotipov in pogled v svet novih dosežkov tehnologije. Prej je bila senzacija TV, sedaj so to videoigrice. Vse na svetu ima svoj čas in na nas je, da prepoznamo, kaj je prav in dobro.

V ljubezni ni strahu

Tak je naslov letošnjega svetopisemskega maratona, ki bo od 11. do 18. oktobra 2015 pri sv. Jožefu na Poljanah v Ljubljani. Spet bo živa beseda žuborela 24 ur dnevno, tudi na mini svetopisemskih maratonih po naši domovini. Lepo povabljeni!

Prihajamo od vsepovsod

Prihajamo od vsepovsod, da ob škofih, blaženih mučencih, prosimo za našo domovino. Domovina smo mi, zato vztrajamo in kličemo blagoslov. Sv. maša je vsako prvo soboto ob 16.00, po njej pa molitev rožnega venca. ■

Magdalena Jarc

Naravoslovje malo drugače

V DKPS OS Zahodna Dolenjska smo se povezali z učitelji naravoslovnih predmetov Gimnazije Kočevje, ki poleg rednih naravoslovnih predmetov poučujejo tudi nov predmet *študij okolja*.

Za člane Društva in za starše udeleženih dijakov so pripravili delavnico *Naravoslovje malo drugače*.

Učilnica za kemijo na kočevski gimnaziji se je povsem napolnila. Dijaki

so izvedli nekaj zanimivih poskusov, s katerimi so se potrudili pokazati stvari, ki se nanašajo na naše vsakdanje življenje. Pri tem smo se veliko naučili in se neizmerno zabavali. Vredno je bilo spremljati tudi 'zakulisje' dogajanja, ko smo videli, kako se dijaki pripravljajo na svoj nastop, kako jim je pomembna urejenost, kako pogledujejo na pripravljeno besedilo v strahu, da se bodo zmotili pri nastopu ali pa, kako tisti, ki so že izvedli poskus, kukajo na prizorišče in spremljajo svoje sošolce pri delu.

Ko smo spoznali kar nekaj projektov, ki so jih izvajali na šoli in so povezani s skrbjo za naše okolje, smo si ogledali še zeliščni vrt, ki so ga pod mentorstvom učiteljic uredili dijaki sami, ga zasadili z zdravilnimi zelišči in vse označili z lesenimi tablicami, na katerih je vgravirano latinsko in slovensko ime rastline. Na koncu so za nas pripravili degustacijo; na domač kruh smo lahko namazali različne namaze z zelišči in popili zeliščni čaj.

Preživeli smo res prijetno popoldne, saj smo spoznali, kako se učitelji trudijo, da bi dijaki pridobili čim več znanja, in da so dijaki še vedno radovedni, le znanje jim je treba ponuditi na primeren način. Mislim, da bi jih bil vesel tudi naš preljubi učitelj in zavetnik Anton Martin Slomšek, ki je za mlade zapisal: "Najboljša dota je zdravo, čvrsto telo, dela vajene roke in učena glava." ■

Mirjana Furlan

Obisk območne skupnosti Kranj

Vtorek, 12. maja 2015, sva se s p. Silvom Šinkovcem odpravila na obisk v Kranj. Cilj srečanja je bilo neformalno druženje in spoznavanje 'starih mačkov' – ustanoviteljev OS Kranj, mladih članov ter kandidatov za člane. Srečanje smo začeli s predstavitvijo društva in obudili spomin na začetke OS Kranj. Osrednji del srečanja je predstavljala podelitev pogledov, pričakovanj, želja in ovir za delovanje OS Kranj. Zaključili smo v veselju, z optimizmom ter z konkretnimi predlogi, kako tam nadaljevati delo. ■

Barbara Kavčnik

Sv. maša za potrebe vzgoje

Mesečna sv. maša za potrebe vzgoje je vsak tretji četrtek v mesecu ob 19.00 v Marijini kapeli pri Sv. Jožefu v Ljubljani. Sv. mašo daruje p. Silvo Šinkovec, duhovni asistent DKPS. Prihodnji datum: 18. junij 2015.

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu je na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molitev za domovino. Začnemo s sv. mašo ob 16.00, ki jo daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnja datuma: 4. julij, 1. avgust 2015.

Romanje po poteh bl. A. M. Slomška 2015

Tradicionalno peš romanje bo med 10. in 12. julijem 2015. Romali bomo z Bleda skozi Ljubljano do Novega mesta. To pot je bl. Slomšek prehodil leta 1837. Dodatne informacije in prijave: 041 455 403 (Helena Kregar).

Duhovne vaje

Duhovne vaje za učitelje in druge bodo v Ilirski Bistrici od 4. do 9. avgusta 2015. Vodil jih bo p. Silvo Šinkovec s sodelavci. Prijave: jerneja.burja@rkc.si.

Poletna delavnica za otroke

o nastopanju v javnosti

Otroci (od 11 do 13 let) se bodo naučili premagovati tremo, sestaviti svoj govor, izražati svoja stališča, izboljšati svojo prepričljivost, pripraviti in uporabljati prezentacijo.

Izvedba: 19.–21. avgust 2015 (vsakič med 8.30 in 15.00)

Prijave: do 10. 8. 2015 oz. do zapolnitve mest

Vodita: mag. Hedvika Dermol Hvala in Klemen Jevnikar

Slomškov dan 2015

Tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev bo v soboto, 26. septembra 2015, na Ponikvi. Naslov letošnjega srečanja bo *Kdor hoče drugega vneti, mora sam goreti*.

Seminarji 2015/16 za osebno in strokovno rast

Izkustveno učenje in poučevanje

Seminar je namenjen prepoznavanju in 'branju' lastnih življenjskih zgodb.

Na podlagi izkustvene in smiselne predelave zgodb bomo odkrivali vire ter se učili, kako jih lahko uporabimo pri pedagoškem delu.

Obseg: 20 ur; največ 30 udeležencev

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 16.–18. 10. 2015, prijave: do 7. 10. 2015

II. izvedba: Ljubljana, 8.–10. 4. 2016, prijave: do 30. 3. 2016

Vodi: dr. Stanko Gerjolj

Razrednik in razred

Seminar omogoča refleksijo vloge in dela razrednika, medsebojno izmenjavo izkušenj ter pridobivanje novih spoznanj za kakovostno delo z oddelkom učencev in njihovimi starši.

Obseg: 16 + 8 ur;

največ 20 udeležencev

Izvedba: Ljubljana:

I. del: 13.–14. 11. 2015

II. del: 4. 12. 2015

Prijave: do 4. 11. 2015

Vodi: dr. Jana Kalin

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

To, kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos je vselej na strani odraslega/učitelja. Nadaljevalni seminar poteka v obliki izkustvene delavnice.

Obseg: 8 ur

Izvedbi:

Začetni seminar: Ljubljana, 28. 11. 2015, prijave: do 18. 11. 2015

Nadaljevalni seminar: Ljubljana, 2. 4. 2016, prijave: do 23. 3. 2016

Vodi: Julija Pelc

Skupinska dinamika v razredu

Kako lahko skupaj z otroki oz. učenci oblikujemo ustvarjalno, delovno in sprejemajočo skupino oz. razred? Skupina lahko učiteljevo oz. vzgojiteljevo delo podpre ali podre.

Obseg: 8 ur, največ 15 udeležencev

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 21. 11. 2015, prijave: do 11. 11. 2015

II. izvedba: Ljubljana, 23. 1. 2016, prijave: do 13. 1. 2016

Vodi: Alenka Oblak

Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje

Za pedagoške delavce, ki se z nastopanjem ne srečujejo samo v razredu, ampak tudi ob drugih priložnostih (npr.

The *Focus Theme* of the 66th issue of the *Vzgoja* magazine is human rights and family. We relate to the new Marriage and Family Relations Act and look at it from the perspective of human rights. Marijana Kolenko, headmistress of a primary school, touched upon the topic from the educational point of view; she believes that children do not benefit from growing up in same-sex relationships and that tolerance and education for non-violence are more vital for their upbringing. Peter Rožič writes about the Human Rights Declaration; he questions himself whether power, argument or consent is needed for the establishment of human rights. Bojan Žalec claims that the right to have a family is an inalienable right of each child; that is, a family consisting of a father and a mother. On this occasion Borut Holman raises the question of the role of natural law; he believes that the new act works against it. Erika Ašič presents some scientific views on the theory of sex, which is winning recognition in the world. Roman Vodeb looks at the new law from the perspective of human/children's rights in terms of the constitution, psychoanalysis and education. Peter Lah discusses human rights and notes that the right of adults should not exclude the rights of children. Sonja Pungertnik writes about the rights from her experience and underlines that they should be seen as a given reality: we live what is given to us by nature.

In *Our Interview* Erika Ašič talked to Ivan Esenko, a beekeeper, ecologist, photographer, author of books on animals, and above all, a great nature lover.

In the rubric *World Ethos at School* we continue with the new cycle of themes on ethics. This time Stanko Gerjolj, Franz Feiner and Mojca Resnik write about ethics for children between 6 and 8 years of age. They present the theoretical background of the education for ethics and a proposal for a workshop with these children.

In the *Teachers* section Marko Pavliha writes about the PhD graduates of Dr. France Veber. He looks at the topic by the help of Alojz Cindrič, author of a book with this content.

Under the heading *Spiritual Experience* p. Janez Poljanšek writes about the significance of the speech manner, the tone one uses in communication. He focuses on this topic from the perspective of the Bible.

In the rubric *Class Teachers and the Educational Plan* Viljem Ščuka devotes his attention to children with ADHD and adults' work with them. This time he writes about identifying the situation; it is about the recognition of motives, desires, aspirations, which are the basis for a conscious act.

In the *Parents* section Simona Levč continues with the series of articles on education for the independence of children. She lists practical ways – steps, which should be taken into consideration by parents and teachers for the child to be most independent. Janja Dermastja writes about the re-examination, especially about the role of parents and the easiest way for the child to tackle different subjects. Bojan Kovačič writes about the importance of playing an instrument, motivation and the effect on the child and the importance of regular practice.

In the rubric *Fields of Education* Milček Komelj presents a picturesque personal confession – a work of art by Miha Maleš, *The tenth daughter*, which adorns the cover of this issue. He also notes some highlights from the painter's life.

In the section *Voluntary Work* we publish an article by Bogomir Novak about human trafficking. This is a part of our lives and it extends to its every pore – to children, women, men, the elder. We should be able to recognize it and raise the awareness of people about it. There is also a handbook to help with the latter.

In the section *Experience* Slavka Janša writes about the blessing of school bags in the beginning of the school year. Peter Končan presents the international symposium on preventive educational offer, which is an answer to the position of today's youth.

In 2015 we introduced a new rubric, *New Insights*. It presents bachelor, master and doctor theses, which are interesting for our readers – teachers and parents.

Written by: Erika Ašič

Translated by: Tanja Volk

Erika Ašič, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v *DKPS*.

France Cukjati je upokojeni družinski zdravnik ter nekdanji poslanec in predsednik *Državnega zbora RS*.

Janja Dermastja, dipl. ped., prof. nem., 'coach' in mediator, vodi center za kakovostno življenje *Modra ura*. Ima 20 let izkušenj dela v šolstvu.

Franz Feiner, dr. religijske pedagogike, gešalttrener in supervizor, profesor na *Katoliški pedagoški visoki šoli* v Gradcu, glavni urednik strokovne revije o gešaltpedagogiki. Je avtor več knjig v domačem in tujih jezikih ter avtor številnih znanstvenih in strokovnih člankov.

Stanko Gerjolj, dr. teol. in dr. pedagog./psih., gešalttrener in supervizor, profesor na *Teološki fakulteti* v Ljubljani, predsednik *Evropskega združenja za krščansko gešaltpedagogiko*. Je avtor več knjig v domačem in tujih jezikih ter avtor številnih znanstvenih in strokovnih člankov.

Borut Holman je izredni profesor na *Pravni fakulteti* v Mariboru ter predstojnik *Inštituta za filozofijo, ikonografijo in zgodovino prava*.

Slavka Janša, upokojena pedagoginja, je voditeljica dveh skupin za medgeneracijsko druženje ter več kot 20 let aktivna članica *DKPS*.

Marijana Kolenko, mag., prof. ped., je ravnateljica na *Osnovni šoli Lava* v Celju. Ima izkušnje s poučevanjem, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem člankov. Na *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije* predava o poslovnem bontonu.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve (2011) predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član SAZU, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Peter Končan, univ. dipl. teolog, duhovnik SDB, je ravnatelj Doma Janeza Boska ter profesor predmeta vera in kultura na Gimnaziji Želimlje.

Bojan Kovačič je asistent za specialno didaktiko (podpodročje glasba) na *Oddelku za razredni pouk na Pedagoški fakulteti* v Mariboru.

Peter Lah, DJ, dr. znanosti, komunikolog, predava na različnih fakultetah, dela kot publicist in voditelj tečajev s področja medijev, medijske vzgoje in novinarstva. Napisal je vrsto člankov.

Simona Levč je svetovalna delavka in logopedinja na *Drugi osnovni šoli* v Slovenj Gradcu. Ima več kot dvajset let delovnih izkušenj, predava strokovnim delavcem in staršem.

Bogomir Novak je dr. znanosti. Bil je raziskovalec vzgoje in izobraževanja na *Pedagoškem inštitutu* (1985–2012), pred tem pa profesor filozofije in sociologije na gimnaziji. Je avtor okrog 670 bibliografskih enot, od tega ene znanstvene in več strokovnih monografij.

Marko Pavliha, dr. iur., redni prof. na *Fakulteti za pomorstvo in promet*, gostujoči profesor na *Inštitutu za mednarodno pomorsko pravo* na Malti, publicist, esejist, soustanovitelj gibanja *Svetovni etos Slovenija*.

Janez Poljanšek, DJ, mag. teologije, deluje v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogavost.

Sonja Pungertnik, prof. defektologije, v *Ignacijevem domu duhovnosti* skrbi za izobraževanje odraslih in programe za osebnostno in duhovno rast. Je Slovenka leta 2014.

Mojca Resnik, dipl. teol. in dipl. soc., je strokovna sodelavka na *Katoliški pedagoški visoki šoli* v Gradcu in učiteljica verskega pouka. Je avtorica znanstvenih in strokovnih člankov.

Peter Rožič je član *Družbe Jezusove*. Strokovne in znanstvene članke objavlja na področju filozofije, teologije in političnih ved.

Viljem Ščuka je zdravnik, raziskuje in spodbuja zdrav način življenja otrok. 35 let je bil šolski zdravnik, več kot 15 let dela kot psihoterapevt, prejel je vrsto priznanj. Strokovno dejavnost je usmeril v področje odklonov v vzgoji, čustvovanju, vedenju in v psihosomatske težave otrok in mladih.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Roman Vodeb, mag. soc. kulture, mag. kinezioloških znanosti, predava doma in v tujini; avtor šestih knjig in preko sto znanstvenih prispevkov, bloger, kolumnist.

Bojan Žalec, dr., izr. prof. za filozofijo ter predstojnik *Inštituta za filozofijo in družbeno etiko* na *Teološki fakulteti* v Ljubljani, predava doma in v tujini. Je član znanstvenih združenj ter uredniških in izdajateljskih odborov znanstvenih revij ter knjižnih zbirk, avtor petih znanstvenih monografij, številnih znanstvenih člankov ter drugih publikacij.

pri srečanjih s starši, na konferencah, različnih prireditvah itd.).

Obseg: 8 ur; po dogovoru lahko tudi samo 2-urno predavanje

Izvedba: organizirano za učiteljske zборе (po dogovoru)

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Učinkovito nastopanje v javnosti, začetni seminar

Za vse, ki želijo usvojiti osnovna načela učinkovitega govornega nastopanja, oblikovati živ, prepričljiv in učinkovit stil govorjenja, vzpostaviti stik s skupino in pritegniti pozornost poslušalcev.

Obseg: 8 ur; največ 15 udeležencev

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 10. 10. 2015, prijave: do 30. 9. 2015

II. izvedba: Ljubljana, 30. 1. 2016, prijave: do 20. 1. 2016

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Učinkovito nastopanje v javnosti, nadaljevalni seminar

Udeleženci nadgrajujejo že usvojene elemente govorne prepričljivosti, prepoznavajo zunanja in notranja sredstva prepričevanja, iščejo učinkovite argumente ter razvijajo lasten stil nastopanja.

Obseg: 8 ur; največ 15 udeležencev

Izvedba: Ljubljana, 5. 3. 2016, prijave: do 24. 2. 2016

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Inteligentna čustva

Čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 28.–30. 8. 2015, prijave: do 19. 8. 2015

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 18.–20. 12. 2015, prijave: do 9. 12. 2015

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Osebni dnevnik

Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko

in prebuja ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: 32 ur (2 vikenda)

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 8.–10. 1. 2016, prijave: do 30. 12. 2015

2. del: termin bo določen naknadno

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Ustvarjalno reševanje težav in nenasilno sporazumevanje

Naučili se bomo, kako spremeniti spore in težave v ustvarjalne priložnosti za osebno rast in rast skupnosti. Skupaj bomo interaktivno raziskovali naše sporazumevanje in konfliktne vzorce.

Obseg: 16 ur, največ 8 udeležencev

Izvedbe: termini bodo določeni naknadno

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

5 ran duše

Udeleženci razmišljajo o 5 najbolj temeljnih notranjih ranah, ki jih vsak prinaša iz primarne družine in ki bistveno vplivajo na odnose z drugimi. Na svojo življenjsko pot pogledajo drugače.

Obseg: 16 ur, največ 10 udeležencev

Izvedbe: termini bodo določeni naknadno

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Družinska konstelacija: pot sprave

To je posebna metoda razreševanja družinskih konfliktov, ki pomaga globlje doživeti in razumeti sebe in člane naše družine, hkrati pa prebuja tisto ljubezen, ki resnično zdravi naše odnose.

Obseg: 16 ur; največ 6 postavljalcev v skupini, število ostalih udeležencev je neomejeno

Izvedbe: termini bodo določeni naknadno

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Z otroki varno po internetu

Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo interneta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o socialnih omrežjih? Ali veste, da otroci internet nosijo ves čas s seboj?

Obseg: 4 ure; največ 16 udeležencev

Izvedbe:

I. izvedba: Ljubljana, 9. 10. 2015, prijave: do 30. 9. 2015

II. izvedba: Ljubljana, 22. 1. 2016, prijave: do 13. 1. 2016

III. izvedba: Ljubljana, 11. 3. 2016, prijave: do 2. 3. 2016

Vodi: Klemen Jevnikar

S čim videoigre 'zagrabijo' otroka?

Za lažje razumevanje sveta videoiger bo predstavljen razvoj igralca in prakse igranja, s čim videoigre 'zagrabijo' igralca in kako ta načela uporabiti pri učenju.

Obseg: 4 ure; največ 16 udeležencev

I. izvedba: Ljubljana, 16. 10. 2015, prijave: do 7. 10. 2015

II. izvedba: Ljubljana, 29. 1. 2016, prijave: do 20. 1. 2016

III. izvedba: Ljubljana, 18. 3. 2016, prijave: do 9. 3. 2016

Vodi: Barbara Kavčnik

Nadaljevalna računalniška delavnica: delo v programu MS PowerPoint

Udeleženci bodo poglobili znanje o urejanju in oblikovanju predstavitev ter se posvetili animacijam. Izdelali bodo predstavitev po lastni želji.

Obseg: 5 ur; največ 8 udeležencev

Izvedba: termin bo določen pozneje

Vodi: Klemen Jevnikar

Kratke delavnice

Delavnice so dolge 2, 4 ali 6 pedagoških ur. Skupaj se dogovorimo za lokacijo, termin in ceno izvedbe.

Pedagogika igre

Vodi: Barbara Kavčnik

Slovenski pedagogi

Vodi: Jože Mlakar

Slomšek in naravoslovje

Vodi: Boris Kham

Vesolje – uganka ali skrivnost?

Vodi: Boris Kham

Duhovnost in telo

Vodi: dr. Stanko Gerjolj

Ustvarjalno reševanje težav

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Prostor kot element učnega procesa

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Informacije in prijave:

DKPS,

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Miha Maleš: Desetnica

olje na platnu, 1934, 90 x 75 cm, zasebna last

foto: Tomaž Lauko, hrani Medobčinski muzej Kamnik – Galerija Miha Maleš.